

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

FILOZOFSKI FAKULTET

Odsjek za povijest

Diplomski rad

**Hrvatska i slovenska historiografija o grofovima
Celjskim**

Mentor: dr. sc. Borislav Grgin

Diplomand: Mia Marušić

Zagreb, srpanj 2013.

SADRŽAJ:

1. Uvod	3
2. Razdoblje druge polovice 19. stoljeća	4
3. Razdoblje prve polovice 20. stoljeća	11
4. Razdoblje od 1950. – 1980. godine	26
5. Razdoblje od 1980. godine do danas	43
6. Zaključak	71
7. Sažetak	73
8. Zusammenfassung	74
9. Bibliografija	75

1. Uvod

Povijest svih velikih feudalnih obitelji oduvijek je zanimala povjesničare. Takav interes nije zaobišao niti povijest grofova Celjskih. Postavlja se pitanje, što je to, što i danas fascinira povjesničare, ali i ostale znatiželjnike, kada je riječ o ovoj dinastiji, čija je prisutnost u krugu europskih moćnika trajala nešto više od stoljeća?

Razlog tomu je vjerojatno činjenica, da se u tom relativno kratkom razdoblju njihov utjecaj na društvena i politička zbivanja osjećao ne samo u njihovoj neposrednoj okolini (na području današnje Slovenije i Hrvatske gdje su imali većinu svojih posjeda), već i u znatno širem regionalnom prostoru koji je sezao od jugoistočnih predjela Svetog Rimskog Carstva, preko Ugarsko-hrvatskog kraljevstva sve do srednjovjekovne Srbije i Bosne.

Uzdignuvši se iz anonimnosti nižeg plemstva 1341. godine, Celjski su u nepuno stoljeće i gotovo meteorskom brzinom dosegli skoro sam vrh srednjovjekovne hijerarhije, te skoro i zasjeli na njega prije negoli su jednako takvom brzinom nestali sa svjetske pozornice sredinom petnaestog stoljeća.¹

Međutim i to je bilo dovoljno da ostave svoj trag u europskoj povijesti koji i dan danas nadahnjuje brojne povjesničare. Usprkos tomu, kao što je Peter Štih ponovio 1998. godine riječi austrijskog povjesničara Heinza Dopscha, Celjski su bili i ostali „ein Forschungsproblem“.² S posjedima raspršenim na teritoriju današnje Austrije, Slovenije, Hrvatske i Mađarske, te s dinastičkim poveznicama i savezima diljem Europe, nije ni čudno da istraživanje njihove povijesti i sakupljanje izvornog materijala predstavlja velik problem za povjesničare.

Cilj ovoga rada je predstaviti najvažnije historiografske radove hrvatskih i slovenskih povjesničara od sredine 19. stoljeća pa do danas, te usporediti način na koji se o ovoj obitelji pisalo. Pokušati ću naći dodirne točke između hrvatske i slovenske historiografije u pojedinim razdobljima, odnosno naglasiti razlike. Osim toga, pokušati ću odgovoriti, zašto se grofovima

---

¹ Kurelić, *Pregled povijesti grofova Celjskih*, 201.

² Štih, *Celjski grofje – še vedno raziskovalni problem*, 11.

Celjskim često pripisivao pridjev „tuđinaca“, zbog čega su oni u svim zemljama, pa i u onoj u kojoj su imali svoje središte bili doživljavani kao stranci.

2. Razdoblje druge polovice 19. stoljeća

Velike europske nacionalne historiografije se u 19. stoljeću postupno profesionaliziraju povezivanjem tradicije erudicije, nastale od 16. do 18. stoljeća, s novim shvaćanjem povijesnog kretanja. Pritom veliku ulogu ima oblikovanje nacionalnih svijesti koje se među ostalim temelje na poznavanju brojnih prošlih činjenica. Razlog tomu jest pokušaj da se različite političke, kulturne i društvene akcije i uređenja opravdaju povijesnim argumentima. Osnovna metoda pravila znanstveno-istraživačkog postupka, razrađena u njemačkoj profesionalnoj historiji, polako se šire, te postaju obveza za svakoga školovanog povjesničara.³

Sve to vrijedi i za hrvatsku historiografiju, koja u drugoj polovici 19. stoljeća postupno doživljava „poznanstvenjenje“ u objavljivanju građe i rasprava. Osim toga, nastavom povijesti na zagrebačkom Filozofskom fakultetu odgajaju se profesionalni povjesničari. Kao i drugdje, tako se i u Hrvatskoj poticaj za sustavno prikupljanje građe o povijesnim zbivanjima javlja u čimbenika kojima je poznavanje povijesti nužno iz političkih razloga. Kada govorimo o Hrvatskoj onda je to riječ o hrvatskom staleškom saboru koji u sukobu s mađarskim plemstvom brani „municipalna prava“ kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, te svoja opravdanja želi utemeljiti na autentičnom izvornom materijalu. U tu svrhu i Sabor već 1832. i 1836. pokušava organizirati takav sakupljački posao, ali bez uspjeha. Međutim 1847. povjerava Ivanu Kukuljeviću skupljanje i izdavanje povelja i listina „za razjasniti moći historiu našega naroda prije i poslie sjedinjenja s Ugarskom“ kako to kaže sam Kukuljević.⁴

O historijskoj svijesti hrvatskog plemstva svjedoči 1830. godine protonator Ivan Kušević. On piše da je Hrvatska prije veze s Ugarskom, još od 7. stoljeća, bila organizirana samostalna država, da Arpadovići, Ladislav i Koloman, nisu Hrvatsku pokorili oružjem nego je hrvatsko-

---

³ Gross, *Suvremena historiografija*, 172.

⁴ Gross, *Počeci moderne Hrvatske*, 427.

ugarska državna veza nastala ugovorom hrvatskog plemstva i kralja Kolomana, koji je kraljevinama Dalmaciji, Hrvatskoj i Slavoniji osigurao državnopravni kontinuitet. O posebnom upravnom i društvenom uređenju Hrvatske svjedoči, prema Kuševiću, niz povelja do 1790. godine.⁵ Kako bi se shvatio razvoj hrvatske historiografije na temelju preobrazbe plemićke tradicije, mora se naglasiti da historijske interpretacije do 1868. godine, a i kasnije, nisu samo kulturna pojava ni samo dio uvjetovanosti nacionalne i historijske svijesti hrvatskih obrazovanih slojeva nego da historiografija postaje važna komponenta životnoga pitanja moderne hrvatske autonomije. U nastojanjima da uništi povijesnu hrvatsku autonomiju, mađarsko se plemstvo služi povijesnim opravdanjima. Hrvatska historiografija ima dvostruk zadatak: izvještajima iz hrvatske povijesti pomagati jačanje nacionalne svijesti u procesu hrvatske nacionalne integracije te isticanjem tradicionalne hrvatske autonomije podupirati teške političke borbe za modernu hrvatsku autonomiju sa značajem državnosti.⁶ Na znanstveno usmjerenje hrvatske historiografije od pedesetih godina zacijelo najviše utječu izdanja *Monumenta Germaniae historica* i radovi pripadnika Rankeove škole u smislu spajanja erudicije i genetičke historije. No znanstvena se historija u Hrvatskoj rađa prije svega iz unutrašnjih potreba. Povjesničari u Hrvatskoj nastoje dostići razinu erudicijsko-genetičke historije kako bi mogli uvjerljivo podupirati proces hrvatske nacionalne integracije i pritom nužne političke i kulturne djelatnosti. Opasnost je tom usmjerenju nastojanje bečkog središta, u doba neoapsolutizma u pedesetim godinama, da u nastavu uvede „nacionalnu historiju Velike Austrije“, unutar koje bi obavijesti o hrvatskoj povijesti bile neznatne. Nasuprot tome, hrvatski povjesničari žele stvoriti historiju kao „narodnu znanost“ koja će pružati legitimaciju hrvatskoj nacionalnoj osobnosti, ali i njezinom južnoslavenskom okviru.⁷

Proučavanje povijesti grofova Celjskih, kao dijela feudalne aristokracije Hrvatske 15. stoljeća bitno je za razumijevanje društvenih odnosa hrvatskog kasnog srednjovjekovlja. Pri tome se pred povjesničare odmah javlja veliki problem s obzirom na ogromnu količinu raspršenog arhivskog materijala u državnim arhivima Austrije, Slovenije, Hrvatske, Mađarske, Češke, Italije i Njemačke, od čega je dio objavljen u raznim kolekcijama izvora. To ne treba

---

⁵ Gross, *Povijest pravaške ideologije*, 40-41.

⁶ Gross, *Suvremena historiografija*, 173.

⁷ Gross, *Počeci moderne Hrvatske*, 425-6.

čuditi, jer je ova dinastija imala svoje posjede na teritoriju današnje Austrije, Slovenije, Hrvatske i Mađarske.⁸

U starijoj hrvatskoj historiografiji koja sadrži većinom opće, političke preglede povijesti, ne nalazimo opsežnije radove o razvoju feudalnih obitelji hrvatskog kasnog srednjovjekovlja, niti je pomnije objašnjena uloga tog društvenog sloja i njegovog utjecaja na društvene procese.⁹ O istaknutoj ulozi grofova Celjskih u Hrvatskoj prve polovine 15. stoljeća nije postojao nikakav prilog, koji bi jasno ocrtavao djelovanje te obitelji. Zasebno se može naći obrađen jedino njihov odnos prema zagrebačkom Gradecu u sredini 15. stoljeća.

Kao što je već spomenuto, prvi prikazi o hrvatskoj povijesti u kasnom srednjem vijeku imaju mnogo toga zajedničkog. Riječ je o iscrpnim kronološkim pregledima političke povijesti u kojima su tek zasebno obrađeni gospodarski, a ponegdje i društveni odnosi. Pri tome se ne mogu naći neke čvrste poveznice uzajamne uzročnosti. Iz takvih prikaza vrlo je teško proučavati razvojne promjene u hrvatskom društvu kasnog srednjovjekovlja. Takve preglede političke povijesti Hrvatske u 15. stoljeću možemo naći u radovima Tadije Smičiklase, Ferde Šišića i Vjekoslava Klaića.¹⁰

Ovi prikazi obiluju elementima romantične historiografije, s time da su one najviše uočljive kod V. Klaića, te kod Smičiklase, dok su kod Šišića jedva primjetne. Sve ove elemente možemo naći i u izvještajima u kojima se spominje obitelj Celjski. Navedeni povjesničari su ih većinom negativno predstavljali. Pri tome je potrebno imati u vidu da su se njihovi zaključci zasnivali na narativnim izvorima, čiji su sastavljači djelovali uglavnom na dvoru samih neprijatelja ove obitelji.¹¹ Grofovi Celjski gledani su prema drugačijim kriterijima nego ostale feudalne obitelji u hrvatskim zemljama i ocijenjeni kao tuđinci koji nasilno osvajaju i šire svoju tiransku vlast po Hrvatskoj.

---

⁸ Kurelić, *Pregled povijesti grofova Celjskih*, 203.

⁹ Raukar, *Grofovi Celjski i hrvatsko kasno srednjovjekovlje*, 113-140.

¹⁰ Isto, 115.

¹¹ Kurelić, *Pregled povijesti grofova Celjskih*, 202.

Tako je **Ivan Kukuljević** u „Dogadajima Medvedgrada“ govorio o napadima vojnika grofova Celjskih na Gradec, pa je i negativno ocijenio razdoblje „njemačkog upravljanja“, te „silno i skoro neograničeno gospodstvo“ Celjskih nad velikim dijelom hrvatskih zemalja.¹²

Kukuljević je baveći se hrvatskom historijom, pokušavao proširiti i produbiti njezine putove. Uz to je unosio mnogo svoga pjesničkog duha što se iz njegovih djela može i uočiti. Danas je vidljivo da je pritom mnogo griješio iznio dosta toga što se sa sadašnjim stanjem znanosti ne poklapa. S obzirom da je bio samouk, ta činjenica i ne treba čuditi. Stjepan Antoljak kaže za Kukuljevića da je bio „preteča velikih hrvatskih historiografa 19.st. koji su od njega mnogo toga naučili, iako to izravno nisu priznavali“.¹³ Jaroslav Šidak okarakterizirao je pak Kukuljevića riječima „u svojim je raspravama obrađivao različite pojave i pitanja iz kulture i političke povijesti, od rimskih vremena do XIX. stoljeća, od njih su mnoge, osobito biografije, zadržale trajnu vrijednost. Osim na raspravama radio je i dalje na sabiranju izvorne građe, ali mu je za taj posao nedostajala potrebna stručna sprema.“¹⁴

Nadalje, **Ivan K. Tkalčić** u uvodnoj raspravi za „Povijesne spomenike slobodnog kraljevskog grada Zagreba“ sv. II, zaključio je da se povijest Zagreba u 15.stoljeću može opisati izrazom „iz vana borbe, iz nutra strah“¹⁵ Tkalčić je Celjske prikazao izrazito subjektivno, s očitom antipatijom, promatrajući njihovo djelovanje u sasvim negativnom svjetlu. Njihova je vlast prema tome „samosilje“ (tiranija) i „strahovlada“. Na temelju dokumenata iznosi se iscrpan opis sukoba medvedgradske vojne posade grofova Celjskih s građanima 1437. i parnica 1438. godine.¹⁶ Tkalčić zastupa mišljenje da su Celjski u proljeće 1441. osvojili Gradec, te da je tada grof Ulrik posve samovoljno gospodario gradom: „pootimao građanska i gradska zemljišta, kuće... te ih porazdjeljivao medju svoje ljude“, a građane je natjerao u takav strah da nikakav prosvjed nije bio moguć.¹⁷ Tkalčić smatra da su u vrijeme Celjskih bili „najtužniji ipak dani po Zagreb i njegovo žiteljstvo“¹⁸ Također tvrdi da se grof Ulrik Celjski uplitao u pitanja koja su se ticala gradske uprave i u izbor suca, pri tome uopće ne poštujući gradske povlastice: „ za

---

¹² Kukuljević, *Dogadajima Medvedgrada*, 43.

¹³ Antoljak, *Hrvatska historiografija*, 415.

¹⁴ Isto, 415.

¹⁵ I.K. Tkalčić, *Povijesni spomenici slobodnog kraljevskog grada Zagreba (ili Monumenta historica liberae regiae civitatis Zagrabiae (dalje MHZ))*, Sv. II, I.

¹⁶ MHZ, sv. II, CXCVIII-CCVII.

¹⁷ MHZ, sv. II, CCVII.

¹⁸ MHZ, sv. VII, I.

samosilja grofovah Celjskih, a naročito Ulrika, bilo je gradsko poglavarstvo sasvim potlačeno, te je ovisilo o njegovoj samovolji.¹⁹ Gradec je trpio nasilja „dok napokon... ne pade... glava posljednjega Celjskoga“,²⁰ što je navodno donijelo olakšanje i Gradecu i drugim slavonskim gradovima i zagrebačkom kaptolu.

Međutim, borbe za vlast u Ugarskoj nastavljene su i nakon Ulrikove smrti (uskoro su preostala dvojica glavnih pretendenta na ugarsku krunu: sin Ivana Hunyadija Matijaš Korvin i njemački car Fridrik III.), a razbuktala se i borba za osvajanje celjskih posjeda, pa se ne bi moglo reći da je nestankom grofova Celjskih s pozornice povijesnih zbivanja nastupilo smirenje, osobito ne kada je riječ o Hrvatskoj u kojoj su se neprestano odvijale unutarnje borbe, pri čemu su joj također prijetile i susjedne države.

Stjepan Ortner u „Povijest gradine i trgovišta Krapine“ pod utjecajem svojih prethodnika (prije svega I.K.Tkalčića), predstavio je Celjske grofove kao „nasilne ljude“, „zle čudi“, „koji malo držahu do Boga, svjetskih i crkvenih zakona“²¹. Grofove Celjske prikazuje kao najbogatije slavonske velikaše, te ističe da je za vrijeme vladavine kralja Ladislava zapravo dominirao Ulrik Celjski. On je u 50-im godinama 15.st. bio „glavni čovjek, pravi vladar nad Ugri i Hrvatima“²². U odnosu prema Krapini, čiji su gospodari postali 1399., potvrđujući stare i izdajući nove povlastice djelovali su korisno na sam razvoj. Herman je takvim postupcima „povećao blagostanje stanovnika krapinskoga trgovišta.“²³

U pedesetim i šezdesetim godinama stvaraju se uvjeti za profesionalnu eruditsko-genetičku historiju, koja u sedamdesetima dobiva organizacijske temelje u sustavnom objavljivanju povijesnih izvora i istraživačkih rezultata. Usprkos skromnim mogućnostima, hrvatska profesionalna historija doseže u posljednjih tridesetak godina Habsburške Monarhije razinu koja se može uspoređivati s načinom istraživačkog rada i rezultatima najboljih europskih historiografija.²⁴

---

¹⁹ MHZ, sv. II, LXIII.

²⁰ MHZ, sv VII, str. III.

²¹ Ortner, *Povijest gradine i trgovišta Krapine*, 29-31.

²² Isto, 29-31.

²³ Isto, 68.

²⁴ Gross, *Suvremena historiografija*, 177.

Zadaća hrvatske znanstvene historiografije da podupire hrvatsku nacionalnu integraciju nastavlja se u novim oblicima, što dokazuje i knjiga koja se pojavila u drugoj polovici 19. stoljeća, dočekana s neviđenim oduševljenjem: Smičiklasova „Poviest Hrvatska“. Iako **Tadija Smičiklas** svoje djelo temelji na analizi izvora, oni se ne citiraju. Posrijedi je pragmatična povijest u kojoj autor kritičkom obradom izvora želi prikazati smisao hrvatske povijesti. Nalazi ga u neprekinutoj borbi Hrvata s većim i jačim narodima koji su ugrožavali njihov opstanak. Uz to, upozorava suvremenike kako su njihovi preci, usprkos stalnoj ugroženosti, uspjeli u tijeku svoje povijesti održati narodnu osobnost, državnost i kulturu. Svime time nastoji ojačati motivaciju čitatelja za otpor tuđincima kako bi se dosegli veliki nacionalni ciljevi.²⁵

U Smičiklasovoj knjizi „Povijest Hrvatska“ izrazito su vidljivi elementi historiografskog romantizma. Povijesne prilike u Hrvatskoj u kasnom srednjem vijeku Smičiklas vrlo često temelji na sklonosti prema jakim osjećajnim suprotnostima. Kod prikaza povijesnih ličnosti ističe ljudske strasti i osobine, a kroz tekst narativnog karaktera koristi romantičnu stilsku izražajnost. Primjerice za Ulrika Celjskog kaže: „Bistrinom uma nadkrijivao je mladi knez Ulrik mnoge svoje suvremenike. Nu opakim životom nije se gotovo nitko takmiti mogao s njegovim ocem Fridrikom, koji kao i njegova sestra Barbara nije vjerovao u Boga niti u kriepest ljudsku. Sam si napisa knez Fridrik nadgrobni nadpis ovako: „Ovo su mi vrata u pakao. Što ću tamo naći neznam. Znam što ostavljam. Obilovao sam mnogimi dobri, ali ništa sa sobom neodnosim, van što sam popio, pojeo i što mi je posrkala neizcrpiva pohlepa.“ Takva je otca imao Ulrik, te gotovo je čudo, da je ipak bilo nekih kriepesti u kneza Ulrika, da je imao državničke vrline i obzirnosti, premda je ponos i oholost i te sposobnosti zasjenjivala.“²⁶

Iz prikaza ovih autora možemo zaključiti da oni sadrže shematizirano i većinom površno ocijenjeno djelovanje grofova Celjskih koji su bili izrazito nepovoljno i jednostrano prikazivani. Gledani su prema drugačijim kriterijima nego ostale feudalne obitelji u hrvatskim zemljama. Tako je kod prikaza ove obitelji uzeta u obzir samo njihova politička djelatnost, a društvena uloga koju su grofovi imali je stavljena u drugi plan ili je potpuno zanemarena. Grofovi Celjski su označavani kao „tuđinci“ i gotovo su u pravilu redom ocijenjeni vrlo negativno.²⁷

---

²⁵ Gross, *Suvremena historiografija*, 178.

²⁶ Smičiklas, *Poviest hrvatska I*, 588.

²⁷ Raukar, *Grofovi Celjski i hrvatsko kasno srednjovjekovlje*, 114.

Ipak, ne smije se zaboraviti vrijeme u kojem su ovi tekstovi nastali. Hrvatski povjesničari u 19. stoljeću pokazivali su izrazito protunjemačko raspoloženje. Takvi su stavovi proizašli iz suvremenih političkih prilika, iz razočaranja hrvatskim položajem u Austro-Ugarskoj. Tako se i politički pogledi toga vremena, tj. antihabsburško, odnosno antigermansko raspoloženje prenosi i na ocijenjivanje srednjovjekovne povijesti, pri čemu se „domaći ljudi“ idealiziraju, a „strance“ ili sve one koje se takvima smatra, većinom se prikazuje u najgore mogućem svjetlu. Osim spomenutih autora nažalost nemamo nekih drugih zapisa o grofovima Celjskim u hrvatskoj historiografiji druge polovice 19. stoljeća.

Nasuprot tome, slovenska historiografija druge polovice 19. stoljeća još slabije prati događaje vezane uz grofove Celjske. Njima se u tome razdoblju prvenstveno bavi austrijska i njemačka historiografija. Tako je velik korak u istraživanju ove obitelji u osamdesetim godina 19. stoljeća napravio Franz Krones, profesor Sveučilišta u Grazu. Napisao je kroniku obitelji Celjskih (*„Die Freien von Saneck und ihre Chronik als Grafen von Cilli“*) nekoliko članaka vezanih uz Barbaru Celjsku, Hermana II, te uz samo Celje. S obzirom da austrijska historiografija nije predmet proučavanja ovog rada, neću ulaziti dublje u ova djela. Iako obitelj grofova Celjskih potječe s današnjeg slovenskog nacionalnog područja, na slovenskom jeziku ne postoji niti jedna monografija. Takvo stanje je posljedica znanstvenog usmjerenja dijela pretežito starijih slovenskih medijevista. Milko Kos je u svom pregledu slovenske historiografije iz 1935. godine mišljenja da slovenski povjesničari u problemima gospodarske, socijalne, pravne i kolonizacijske povijesti traže mnogo više slovenskoga nego u velikom dijelu svoje političke povijesti.²⁸ Na zanemarivanje političke povijesti je slovenske povjesničare, baš na primjeru grofova Celjskih 1982. godine upozorila Nada Klaić, ali o tome će više biti riječi u daljnjim poglavljima.

---

²⁸ Mlinar, *Podoba Celjskih grofov v narativnih virih*, 16.

3. Razdoblje prve polovice 20. stoljeća

Poslije završetka prvog svjetskog rata, odnosno nakon 1918. godine, hrvatska historiografija se snažno razvija. Za to su prije svega bili zaslužni Vjekoslav Klaić (1849.-1929.) i Ferdo Šišić (1869.-1940.), obojica sveučilišni profesori. Oni su svojim studentima, prije svega uz pomoć Bernheimova priručnika, nastojali pružiti osnovna znanja koja su nužna za profesionalno istraživanje povijesti. Za razumijevanje Klaićevih i Šišićevih izlaganja potrebno je ukratko predstaviti karakter Bernheimova priručnika²⁹, na njegovo opravdanje istraživanja povijesnih individualnosti tijekom njihovih promjena. Bernheim je oštar kritičar pozitivističke sociologije, međutim svjestan je da bi isključivo političku historiju trebalo proširiti na društvena kretanja.³⁰ Bernheim je tvorac definicije da je „historijska znanost znanost koja istražuje i prezentira vremenski i prostorno određene činjenice razvoja ljudi u njihovoj (pojedinačnoj, tipičnoj i kolektivnoj) djelatnosti kao društvenih bića u povezanosti sa psihofizičnom uzročnosti“.³¹ Vjekoslav Klaić razrađuje osnovne Bernheimove koncepcije. Osnovno mu je shvaćanje da historija kao znanost obavještava prije svega o „moralnom“ ili „višem“ svijetu koji se ogleda u povijesti čovječanstva. Ističe da se s razvojem historiografije mijenjao pojam historije, tj. povijesne zbilje. Klaić brani historiju kao zasebnu znanost od nekadašnjeg presizanja filozofije, te pobija pozitivističko shvaćanje o jedinstvu znanosti, o zakonima koji vrijede i za prirodu i za društvo. Protivi se shvaćanjima da su samo „heroji“ vrijedni istraživanja, pri čemu osuđuje sociologe koje zanima jedino „velika gomila ljudstva“ iako i ona mora biti „predmetom povjestnoga razmatranja.“³² Klaićeva definicija historije oslanja se na Bernheima: „Historija je

---

²⁹U Bernheimovom priručniku „Udžbenik historijske metode i filozofije povijesti (prvo izdanje 1889.) daje se obrazloženje historijske metode u duhu idealističkog historizma. Taj je udžbenik doživio brojna izdanja, postao klasičan za naraštaje studenata i mladih istraživača, a izuzetno je koristan i danas kao nužno pomagalo za početne opće obavijesti o istraživačkoj praksi što se tiče tehnike rada sa srednjovjekovnim izvorima“ (Vidi: Gross, *Suvremena Historiografija. Korijeni, postignuća, traganja*, 137.)

³⁰ Gross, *Suvremena historiografija. Korijeni, postignuća, traganja*, 180.

³¹ Bernheim, *Lehrbuch der historischen Methode und Geschichtsphilosophie*, 9.

³² Vj. Klaić, *Nekoliko rieči o historiji, njezinoj zadaći i metodi*, 242.-3.

znanost o razvitku ljudi gledajući na njihovo djelovanje kao socijalna bića³³ Zbog toga odbija shvaćanje da je jedino „državna ili politička povjestnica prva historija“. Premda potvrđuje da je država „najsavršeniji oblik ljudske zajednice“ i da je glavni predmet historije „život i razvitak državni kao individua“, smatra međutim da to ne smije biti i jedini predmet „historijskog razmatranja“.³⁴ Upozorava na brojne kulturne pojave koje se ne mogu svesti na državni ili politički život, kao što je „povjestnica“ kršćanstva, crkve, križarskih ratova, historija umjetnosti. Klaić smatra da je potrebno ispraviti i dopuniti „zastarjelu definiciju“ prema kojoj su ljudi „politička bića“ koja stvaraju države. Oni su naime „socijalna bića u obće, koja su stvarala i stvaraju različite, niže i više oblike zadružnoga života, u kojima se ogleda tako politika kao i kultura njihova.“³⁵

Predmet historijskog istraživanja je uvijek pojedinost, međutim opis izoliranih pojedinačnih činjenica-događaja kao kronike, bez interpretacije na temelju njihove međusobne povezanosti, obilježje je samo prosječnih povjesničara „genetičke škole“, a ne njezinih najboljih predstavnika.

Međutim, Klaić smatra da je istraživanje te međusobne povezanosti nepotpuno. Stoga upozorava da se metoda genetičke historije, iako se izgrađuje već više od stoljeća, još uvijek nije u detaljima ustanovljena, te da se genetički postupak više primjenjuje na historiju „duševnoga rada ljudi“³⁶ Klaić ističe da čak ni Nijemci, „koji si najviše taru glavu novim pravcem u povijesti“ još uvijek nemaju „obće priznatoga djela“ o prošlosti „svoga naroda ili države u genetičnom pravcu“.³⁷

Potrebno je još spomenuti da Klaić odbacuje „filozofiju povjestnice“ (odnosno povijesne zbilje), što je sasvim u duhu njemačkog historizma, jer smatra da ona ne može odgovoriti na velika pitanja povijesnoga kretanja koja će ostati uvijek „nedokučiva tajna duhu našem“³⁸ Što je „ultima ratio čovječanstva“ zna samo „viši, savršeniji duh“ koji jasno vidi vezu „između zakona neobuhvatnosti i slobodne volje naše“. Slabost je filozofa povijesti i u tome što su se premalo

---

³³ Vj. Klaić, *Nekoliko rieči o historiji, njezinoj zadaći i metodi*, 242.

³⁴ Isto, 242.-3.

³⁵ Isto, 243.

³⁶ Gross, *Suvremena historiografija. Korijeni, postignuća, traganja*, 184.

³⁷ Vj. Klaić, *Nekoliko rieči o historiji, njezinoj zadaći i metodi*, 243.

³⁸ Gross, *Suvremena historiografija. Korijeni, postignuća, traganja*, 185.

zanimali „za detaljnu historiju“, pa se njihovi zaključci često temelje na neutvrđenim pretpostavkama“.³⁹

Vjekoslav Klaić je svestrano proučavao hrvatsku povijest od njenih početaka do 20. stoljeća. Njegovo je kapitalno djelo napisano u duhu genetičke škole, doduše nedovršeno, „Povijest Hrvata od najstarijih vremena do svršetka XIX. stoljeća“ u pet svezaka ali bez bilježaka.⁴⁰

U „Povijesti Hrvata“ prevladava je narativna emotivnost, a nedostaje temeljita društvena analiza. Kada pratimo opise razdoblja vladavine grofova Celjskih, Vjekoslav Klaić je u svojim opisima izuzetno kritičan prema Žigmundu i politici koju je vodio. Kako je Raukar ocijenio, Klaić s pravom upozorava na štetnost i pogubnost njemačke i češke krune i točno zaključuje da je za Žigmunda slabila kraljevska vlast, te jačala moć velikaša. Međutim on uzrok tim pojavama ne traži u društvenim procesima koji od sredine 15. stoljeća obilježavaju sav balkansko-podunavski prostor, iako on uočava njihovu međuovisnost te ju jasno određuje. Važno je istaknuti da se pri tome Klaićeve točne ocjene isprepliću s površnim shemama.⁴¹

Klaić je mišljenja da je jedan od važnih uzroka društvenim promjenama i Žigmundov oslonac na „tuđe elemente“ koji za njegova vladanja i na njegov poticaj dolaze u Ugarsku i Hrvatsku. Od stranaca „zadavahu najviše jada Nijemci“, jer se mnogi „zadobivaše najviših časti, a i prostranih posjedovanja“.⁴² Kao primjer takve politike prema njemačkim došljacima koja je izazivala otpor domaćega plemstva smatra Celjske grofove.⁴³ Ulogu stranaca u Ugarskoj i Hrvatskoj toga razdoblja ne analizira kao nekakav historijski problem. Antagonizam koji prevladava prema došljacima i grofovima Celjskima, općenito prema Nijemstvu, postaje emotivna podloga u nekim dijelovima njegova teksta što je vidljiva oznaka autorove pragmatičnosti. Djelatnost grofova Celjskih u Hrvatskoj i Ugarskoj prve polovice 15. stoljeća je stoga u djelu Vjekoslava Klaića nužno obilježena izrazito negativnim predznacima, a da pri tome nije podvrgnuta složenom društvenom vrednovanju.⁴⁴

---

³⁹ Vj. Klaić, *Nekoliko rieči o historiji, njezinoj zadaći i metodi*, 243.

⁴⁰ Antoljak, *Renesansa hrvatske historiografije*, 17.

⁴¹ Raukar, *Grofovi Celjski i hrvatsko kasno srednjovjekovlje*, 115

⁴² Vj. Klaić, *Povijest Hrvata*, sv. II, 329.

⁴³ Primjerice Klaić navodi: „Najviše je Sigismund obdario strane velikaše, naime Celjske grofove, susjede hrvatske i ugarske, koji su tako postal podanici ugarskoga I hrvatskoga kralja te stali sudbonosno utjecati na nutarnji život obaju kraljevstava.“ (Vj. Klaić, *Povijest Hrvata*, sv. II, 329.-330.)

⁴⁴ Raukar, *Grofovi Celjski i Hrvatsko kasno srednjovjekovlje*, 116.

Osim toga njegov tekst sadrži mnoge literarne postupke, kao što su iscrpni opisi fizičkog izgleda, psihološke analize, predstavljene su životne situacije u kojima su se glavni junaci našli, pa sve zajedno poprima izgled povijesnog romana.⁴⁵ Primjerice, Sigismunda ovako opisuje: "Kralj i car Sigismund bio je visoka i lijepa stasa i lijepa lica. Imao je dugu, dobro njegovanu bradu, plavu kovrčastu kosu, koje su ga činile ljubaznim i dostojanstvenim. Svijet ga je držao za najljepšeg vladara onoga vijeka, za rođena kralja, koji već svojom pojavom pokazuje da je kralj kraljeva."⁴⁶ Kod Klaića su povijesne ličnosti većinom ovako jednostavno prikazane, oslikane crno-bijelo, ističu se ljudske strasti i jaki emotivni kontrasti što se sve uklapa u sliku historiografskog romantizma.⁴⁷

Klaić Celjske prikazuje kao „leglo tuđinstva“, nasuprot Hunyadima koji su „utočište domaćeg plemstva koje se borilo protiv tuđinske premoći“ Autor neprestano naglašava njemačko podrijetlo Celjskih i ističe neraspoloženje ugarskih velikaša prema darivanju posjeda strancima.⁴⁸ Sukobi medvedgradskih vojnika Celjskih i Gradeca te kasnija parnica povezuju se sa suparništvom Celjskih i Matka Talovca. Ističe se da ban Matko potiče pokretanje sudskog postupka, nastojeći suzbiti moć Celjskih.⁴⁹ Grofovi Celjski su tako općenito glavni krivci za dinastičke borbe u Ugarskoj, pokretači sukoba, odgovorniji za građanski rat od njihovih suparnika.⁵⁰ Nakon Ulrikove smrti 1456. razvila se „žestoka borba za baštinu te izumrle kneževske porodice“, kako na području Njemačkog Carstva, tako i u Hrvatskoj.⁵¹

Ferdo Šišić (1869.-1940.) je središnja ličnost hrvatske historiografije od 1918.-1940. koju odlikuju genetičke metode rada. Bio je tvorac tzv. Šišićeve škole s velikim brojem učenika budućih istaknutih povjesničara, obrađujući razna razdoblja hrvatske povijesti (od najstarijih vremena do 1939. godine), te je čak ušao i u kontekst europske historiografije.⁵²

Šišića za razliku od Klaića ne zanima složenost problema historije kao znanosti iako poznaje Berneheimove teze. Zato je njegova definicija povijesti jednostavna: „Historija, ili

---

⁴⁵ Raukar, *Grofovi Celjski i hrvatsko kasno srednjovjekovlje*, 115

⁴⁶ Klaić, *Povjest Hrvata II/1-3*, Zagreb 1900.-1904, 173

^{47 47} Raukar, *Grofovi Celjski i hrvatsko kasno srednjovjekovlje*, 115

⁴⁸ Klaić, *Povijest Hrvata*, sv III, 237.

⁴⁹ Isto, 179.

⁵⁰ Isto, 237, 249.

⁵¹ Isto, 343.-344.

⁵² Antoljak, *Renesansa hrvatske historiografije*, 17.

književno hrvatski rečeno povijest, jeste znanost o događajima i promjenama među ljudima.“ Kaže da je historija „nauka“ koja kao i sve ostale znanosti „pronalazi i iznosi istinu“.⁵³ Šišić smatra da se historijska znanost bavi prije svega „kulturnim narodima“, ali misli da će s napretkom čovječanstva i drugi narodi postati „historički“.⁵⁴ Potrebno je istaknuti da su se „nehistoričkim narodima“ smatrali oni koji u svojoj povijesti nisu stvorili državu ili je ona postojala samo u kraćem povijesnom razdoblju.⁵⁵

Šišić je siguran da je i „historička znanost“ podložna „zakonu razvitka“ i da je doživjela napredak širenjem znanja u smislu spoznaje „unutarnjih veza i međusobnih uvjetovanja raznih pojedinosti“. Svako je doba postavljalo nova pitanja, a mijenjala su se i shvaćanja o tome koja su najvažnija područja ljudskog života. Međutim, kako je „ljudska sudba poglavito vezana uz državni okvir“, Šišić smatra da će i ubuduće država i narod ostati „omiljeni predmet historičkoga istraživanja“. No, kao i Klaić kaže da je historija pojedinih država ili naroda „samo ulomak“ veće cjeline, tj. „opće veze ljudske“. Uostalom, dio ljudskoga života neovisan je o državi i kreće se u okviru opće kulture. Zato je prema Šišiću, „opća historija najsavršenija forma historičke znanosti“.⁵⁶

Prema tome, Šišić dijeli historiju na opću i narodnu te na provincijalnu i lokalnu. Kaže da se dotad nije uspjela obrađivati povijest čovječanstva u „nutarnjoj vezi“ i da se opća historija zapravo sastoji od nizanja obavijesti o povijesti „pojedinih kulturnih naroda“, te da je svaka napisana od „drugog radnika“. Od tematskih područja ističe pitanje „kulturne historije“, koja ne smije biti u suprotnosti s političkom historijom, a zapravo je to „opća pučka historija“ (allgemeine Volksgeschichte). Međutim, mišljenja je da je država upravo ta koja je „najodličniji produkt kulture nekoga naroda“, a pri tome ujedno i stvara tu kulturu. Zbog toga je zapostavljanje političkih promjena „promašeno shvaćanje zadaće naučne historije“.⁵⁷

Šišić se bavi i stupnjevima razvitka historije. Piše o deskriptivnoj ili referirajućoj (danas bismo rekli narativnoj), pragmatičnoj ili poučnoj, te genetičkoj ili razvijajućoj historiji. Po njemu se tek ova posljednja smatra znanošću, a u sebi sadrži i dvije prethodne. Deskriptivna historija

---

⁵³ Šišić, *Priručnik izvora hrvatske historije I/1*, 8.

⁵⁴ Isto, 8.

⁵⁵ Gross, *Suvremena historiografija. Korijeni, postignuća, traganja*. 182.

⁵⁶ Šišić, *Priručnik izvora hrvatske historije I/1*, 10-12.

⁵⁷ Isto, 12-14.

opisuje „kako je bilo“, pragmatična „zašto je bilo“, a genetička „kako i zašto je postalo“. Pritom upozorava da „genetički razvitak nije nužno zavisano od nekakvih zakona“, jer je „uvjetovan slobodnom voljom ljudskom i slučajem.“⁵⁸

Za razliku od Vjekoslava Klaića koji se time nije bavio, Šišić izlaže i neke bitne teze njemačkog historizma kojima se Klaić ne bavi, ponajprije „učenje o idejama“.⁵⁹ Kaže da postoji ukupno djelovanje pučke duše, to jest vodećih ideja u narodnom životu, kao što ga ima i u duševnom životu čovjeka pojedinca“. Prema tome „ideje nijesu ništa mistično ili transcendentalno, već duševna sadržina nekog doba, duševni smjerovi, težnje, nade, želje, osjećaji, čuvstva, tendencije u opsegu predodžaba koje poprimaju, time što se u isto vrijeme pojavljuju kod mnogih ljudi, historijsku važnost“. To su dakle „socijalnopsihičke sile“ uz koje Šišić spominje i „fizičke utjecaje“⁶⁰

Kada Šišić ističe potrebu za objektivnim izvještajem o povijesnim zbivanjima, to nipošto ne isključuje ideološko-političku zadaću profesionalne historije, onako kako su je shvaćali stariji povjesničari.⁶¹ Historija je, tvrdi, uvijek bila „ona neumrla duša“ u „nacionalnom tijelu“ sa zadaćom „da se potomstvu sačuva uspomena na djela djedova i pradjedova“, ona je „ponos seljaka i velikaša“, a poznavanje prošlosti vezalo se „uz pojam ozbiljnoga patriotizma“. Smatra da nas historija uči „upoznavati velike političke istine što vrijede za sve narode i za sva vremena“. Ona nam omogućuje „razumijevanje za onu čudesnu cjelinu što je nazivamo socijalnim organizmom i pokazuje nam da u njegovu razvoju svaki uzrok slijede neumoljivom nuždom njegove posljedice, koje potom postaju novim uzrocima“. Prema Šišiću, povijest ostaje učiteljicom života.⁶²

Može se zaključiti da Klaić i Šišić nastoje sustavno obrazložiti bitna pitanja metodologije profesionalne historije, i to u duhu njemačke erudicijsko-genetičke historije. To je moguće zbog razine što ju je do prijeloma stoljeća dosegla i hrvatska historiografija. Međutim, kod njih se razabiru i nova shvaćanja na početku 20. stoljeća, kritična prema tradicionalnoj historiji u spoznaji da je nužan određeni okret prema istraživanjima društvenih, a ne samo političkih

---

⁵⁸ Šišić, *Priručnik izvora hrvatske historije I/1*, 10.

⁵⁹ Gross, *Suvremena historiografija. Korijeni, postignuća, traganja*. 184.

⁶⁰ Šišić, *Priručnik izvora hrvatske historije I/1* 32.

⁶¹ Gross, *Suvremena historiografija. Korijeni, postignuća, traganja*. 185.

⁶² Šišić, *Priručnik izvora hrvatske historije I/1*, 11-12.

pojava. To je mišljenje izrazitije kod Klaića nego kod Šišića, koji ostaje u uvjerenju da su glavni predmet historijskoga istraživanja politika i država, što pokazuje i svojom istraživačkom praksom.⁶³ Jaroslav Šidak je ocjenjujući Šišićev utjecaj na razvoj hrvatske historiografije ustvrdio da je on „svojom mnogostranom i plodnom djelatnošću doveo tada našu građansku historiografiju do njezina vrhunca“.⁶⁴

Kada je konkretno riječ o grofovima Celjskim, Ferdo Šišić ih spominje praktički u svega nekoliko rečenica unutar svog sažetog prikaza hrvatske kasnosrednjovjekovne povijesti. On je nešto umjereniji i stilski smireniji u svome opisu toga doba. Prije svega je to vidljivo u opisima Hermanova razdoblja.⁶⁵ Međutim u predstavljanju Ulrikova djelovanja u Ugarskoj i Hrvatskoj, Šišić napušta početnu suzdržanost. Tako Ulrika II. karakterizira kroz pojmove nasilja: „Prisvoji Ulrik Celjski nasilnim načinom i hrvatsko-dalmatinsku banovinu.“, „Ulrik Celjski bijaše posljednji član svoga nasilnog roda, koji je Hrvatskoj, napose gradu Zagrebu i njegovoj biskupiji, nanio mnogo teških udaraca i uvreda.“⁶⁶ Tako je i kod Šišića nastavljena tendencija negativnog prikazivanja strane vlasti nad hrvatskim zemljama.

Kada je riječ o slovenskoj historiografiji, potrebno je istaknuti da je tematika grofova Celjskih također obrađena unutar različitih prikaza slovenske povijesti. Niti ovdje još ne postoji cjelovita monografija koja bi sistematično predstavila ovu obitelj. U razdoblju prve polovice 20. stoljeća grofove Celjske najviše spominje Milko Kos unutar svojih povijesnih pregleda i publikacija (primjerice enciklopedijama), pri čemu pokušava razjasniti njihov značaj i ulogu u okviru slovenske povijesti.

Osim Kosovih djela u ovom razdoblju je izašla zanimljiva rasprava „Celjski grofje in njihovo doba“ koju je napisao **Franjo Baš**. U svojoj raspravi je odlično ocijenio važnost i ulogu istaknutijih članova ove obitelji, pogotovo se to odnosi na Hermana, Fridrika i Ulrika Celjskog.⁶⁷ On tako u samom uvodu daje pregled najvažnijih izvora, nakon čega slijedi povijesni prikaz ove obitelji. Pri tome politički uspon Celjskih dijeli na tri razdoblja. U prvo razdoblje ubraja vrijeme povezivanja Žovneških sa Habsburgovcima. Od Habsburgovaca su 1322. godine

---

⁶³ Gross, *Suvremena historiografija. Korijeni, postignuća, traganja*, 186.

⁶⁴ Šidak, *Kroz pet stoljeća hrvatske povijesti*, 354.

⁶⁵ Raukar, *Grofovi Celjski i hrvatsko kasno srednjovjekovlje*, 116.

⁶⁶ Šišić, *Pregled povijesti hrvatskog naroda* 231.

⁶⁷ Mlinar, *Podoba Celjskih grofov v narativnih virih*, 18.

dobili vovbrške posjede, a 1341. godine im je dodijeljena čast grofova. Nakon što su uzdignuti na rang grofova, nisu zadržali ime Žovneški, niti su od svojih Vovbrških prethodnika uzeli ime, već su postali grofovi Celjski.⁶⁸

U drugom razdoblju se grofovi Celjski razvijaju u političkom pogledu mimo Habsburgovaca koji su interesno povezani s Luksemburgovcima. Suradnja i prijateljstvo s Luksemburgovcima omogućuje grofovima Celjskim prostorno širenje na područje Ugarske i Hrvatske. S dobivanjem posjeda u Zagorju i Međimurju postaju jedan od najznačajnijih velikaških rođova u Hrvatskoj toga doba. Uzrok novome putu Celjske politike, bilo je slabljenje Habsburgovaca, koje je 1379. prouzročila podjela njihove zemlje na austrijsku i unutarnjoaustrijsku skupinu, zatim je 1411. godine unutarnjoaustrijska skupina podijeljena na Tirol, pa na Trst, Istru, Kranjsku, Korušku i Štajersku. Grofovi Celjski su svoju pozornost usmjerili na jug, odnosno na Jadran. 1388. godine bio je sklopljen celjsko-frankapanski bračni ugovor prema kojemu bi Fridrik II. Celjski dobio Bakar s okolicom i time pristup moru.⁶⁹

U trećem, zadnjem razdoblju se nakon 1436. godine, grofovi Celjski bore za vrhovnu vlast u Ugarskoj. Također su pridonijeli ugarskoj pobijedi u ugarsko-mletačkom sukobu za Jadran. Baš ističe da su grofovi Celjski svoju moć i utjecaj širili dobivanjem posjeda, i to različitim sporazumima, ratovima, a prije svega ženidbenim vezama. Osim toga svoj politički utjecaj su ostvarivali također i vojnim najamništvom. Organizirano vojno najamništvo je kod njih razvilo mentalitet bezobzirnosti i nasilja, te želje za vladanjem.⁷⁰

Osim vojnog najamništva, koje je utjecalo na njihovu moć, grofovi Celjski su pogotovo u 15. stoljeću proširili svoje feude. Neke zemlje su uzeli u zakup, a neke su kupili. Baš postavlja logično pitanje: Od kuda grofovima Celjskima toliko novca? Ističe da izvori ne daju konkretnog odgovora. Međutim, autor naglašava da su mjesta na području današnje Slovenije u 15. st. autonomna pravna tijela s organiziranom upravom i sudstvom. Ta mjesta samo rubno dodiruju teritorij posjeda grofova Celjskih: Slovenj Gradec, Slovenska Bistrica, Brežice, Kostanjevica, Ljubljana i Kamnik. Pravi celjski posjedi nisu poznavali građanski život. Zbog pomanjkanja

---

⁶⁸ Baš, *Celjski grofi in njihova doba*, 9.

⁶⁹ Isto, 10.

⁷⁰ Isto, 10-11.

stanovništva u celjskoj grofoviji, poznato je, da su Celjski, slično kao što su kupovali kmetove, jednako tako kupovali Židove, te da su sa neceljskim Židovima imali trgovačke poslove.⁷¹

U razdoblju grofova Celjskih je sav promet s područja gornjeg Jadrana morao ići u jadransko zaleđe preko Dunava, preko kojega je išao izvoz s juga u središnju Europu. Zbog toga je upravo teritorij Celjskih predstavljao važno tranzitno područje, koje je svojim gospodarima donosilo prilične porezne prihode. Iz težnje Celjskih da zavladaju prohodnim prometnim putevima od Jadrana u srednje Podunavlje upoznajemo njihovu novčanu, gospodarsku svijest, koja je uz vojno najamništvo bila drugi temelj njihovog političkog djelovanja.⁷²

Franjo Baš izdvaja, kao što sam već spomenula, samo zadnja tri Celjska grofa. Hermana II. opisuje pozivajući se na izvore, prije svega na izvještaje E.S. Piccolominijsa. Navodi da je bio odlučne volje, ponosan, dostojanstven, čvrst u zagovaranju interesa celjske dinastije, te po potrebi bezobziran. O njegovom obrazovanju ne postoje jasni podaci, međutim iz brojnih, složenih diplomatskih slučajeva, koje je uspješno riješio, možemo zaključiti da je bio prilično obrazovan i kulturan. Bez toga, ne bi bili mogući njegovi diplomatski uspjesi pri brojnim političkim posredovanjima u Ugarskoj, Češkoj i Poljskoj, kao i njegova uloga Žigmundova savjetnika na crkvenom saboru 1414. u Konstanci. Herman II. je u unarnjoj i vanjskoj politici poznavao samo interese Celjskih i gledao je na razvoj samo s tog stajališta.⁷³ U provedbi celjske dinastičke politike je išao čak i preko crkvenih pogleda. Tako je primjerice uredio pravo, po kojemu je njegovom unuku Ulriku II. omogućeno da se oženi s Katarinom Branković. Ona je bila pravoslavne vjere, koju je i nakon sklapanja braka zadržala, te je čak na celjskom dvoru imala dvojicu pravoslavnih svećenika. Njihovi sinovi su odgojeni kao katolici, a kćer kao pravoslavka. Grof Herman II. je u Celju sam imenovao suca, u Ljubljani nije dozvolio građanima sudsku autonomiju, uvoz morske soli je usmjerio na Celje, a brakom svoga sina s Elizabetom Frankapan omogućio je Celjskima pristup na Jadransko more.

Uz gospodarsku politiku je vezan i antisemitizam Hermana II. čija je posljedica izgon Židova. U duhu vremena u kojem zanimanje za astrologiju sve više jača na europskim sveučilištima, tako je i na Hermana II. astrologija imala velik utjecaj. On je sve svoje poslove

---

⁷¹ Baš, *Celjski grofi in njihova doba*, 14.

⁷² Isto, 15.

⁷³ Isto, 15-16.

podređivao stanju zvijezda. Osim toga i čarobnjaštvo dobiva na važnosti. Zauvijek će ostati neobješnjeno, da li je Herman, koji je optužio Veroniku Desinić za čarobiranje, upotrijebio čarobnjaštvo kao ljudsko vjerovanje u dinastičke namjene ili je pak sam u njega vjerovao.⁷⁴

Kao politička osoba, Herman II. je bio samosilnik, koji je celjsku apsolutnu vlast ostvarivao uz pomoć oružja, združivanjem posjeda, te vlastitom osobnošću Franjo Baš navodi kako Celjska kronika posebno ističe njegovu skrb za zemaljski mir i pravnu sigurnost.⁷⁵

Dok je Herman II. bio izrazito moćna politička ličnost, njegovom sinu Fridriku II. (1435.-1454.) važnija je bila zabava i osobni užitak u životu, nego političke djelatnosti. Franjo Baš naglašava da su upravo Mlečani opazili razliku politike Hermana II. i Fridrika II., nakon što su osvojili Akvilejsku patrijarhiju. Mlečani su od svojih poslanika često zahtijevali da osim mišljenja Fridrika II., također uzmu u obzir i mišljenje njegovog sina Ulrika II., koji je svog oca politički potpuno zasjenio. Osim toga Baš se najviše oslanja na izvještaje Celjske kronike i podatke koje je zapisao E. S. Piccolomini. Za Piccolominija kaže da je on u zemljama u kojima su svoje posjede imali grofovi Celjski, vidio barbarske zemlje. Što se tiče Celjske kronike, ona u svojim izvještajima, ne donosi ništa što bi se odnosilo na Fridrikovo djelovanje. Fridrika spominje samo kada je u pitanju lov, kojeg je on koristio za osobni užitak.⁷⁶

Ubojstvo Fridrikove žene, Elizabete Frankopan, te veza Fridrika s Veronikom Desenić utjecali su na oduzimanje posjeda koje su Celjski dobili na Jadranu, čime je započeo sukob s Frankopanima. Fridrik je 1424. ponudio Veneciji za 6000 dukata Elizabetin miraz, koji se sastojao od Bakra i okolice, a 1425. je tražio od Venecije za sebe i Veroniku Desenić zaštitu. Veneciji je pritom obećao svoju osobnu službu i ortenburške gradove, koji pak nisu bili njegovi, nego je njima iz Radovljice upravljao njegov mlađi brat Herman. Sve ovo dokazuje kako Fridrik nije previše brinuo za politiku, kao i na posljedice koje će svojim djelovanjem prouzročiti.

Pomanjkanje sposobnosti u vođenju političkih poslova dokazuju i njegovi liberalni odnosi prema husitima i građanstvu. Tako je primjerice 1436. podijelio prava Šoštanjčanima da smiju također izvan svoga trgovišta trgovati solju, Celju je 1451. podijelio gradske slobode, te je započela gradnja gradskih zidina. Fridrik nije bio previše zainteresiran za vojne, gospodarske ili

---

⁷⁴ Baš, *Celjski grofi in njihova doba*, 16.

⁷⁵ Isto, 16.

⁷⁶ Isto, 17.

političke događaje, nego je samo povremeno intervenirao kad je riječ o financijskim pitanjima u Grazu ili Beču. O nepolitičkom životu Fridrika II. svjedoči i njegov nastup na turniru u Konstanci, gdje je pobijedio Žigmunda Tirolskog. Turnir u to doba nije više viteška manifestacija, nego obična ljudska zabava, koja je upravo po planu Žigmunda Tirolskog, a protivno volji koncila i cara, omogućila bijeg protupapi Ivanu XXIII. Time je onemogućeno daljnje održavanje koncila.⁷⁷

Baš u svojem opisu Fridrika navodi da mu je za javni nastup nedostajala elokventnost, a osim toga ga ističe kao pravog predstavnika propadajućeg sloja srednjovjekovnih vitezova. Osim izgledom u svemu ostalom se potpuno razlikovao od svog oca. Zbog osobnog zadovoljstva, nije se želio jače uključiti u politički sustav celjske dinastije, koji se odvijao mimo njega i bez većih promjena, a na temeljima koje je postavio njegov otac. Osim lova i uživanja, nije ga zanimalo bilo što drugo. Na taj način je sačuvao samo negativne strane feudalnog viteštva i prošlost, a da se pritom nije pokušao uživiti u nove zadaće plemstva. Zbog pomanjkanja svake značajnije javne djelatnosti i zbog epikurejskog načina života, postao je šire poznat tek nakon ubojstva Elizabete Frankopan. Razlog tomu je bio taj, što je to zapravo bilo prvo i jedino samostalno, političko djelovanje u njegovom dugom životu.⁷⁸

Kada je riječ o posljednjem predstavniku Celjskih, Ulriku II. (1454.-1456.), Baš se također oslanja na izvještaje Celjske kronike i E. S. Piccolominija. Ulrika II. prema tim izvještajima opisuje kao sposobnijeg i elokventnijeg, nego što je to bio Fridrik II. Navodi da je Ulrik bio čvrste volje, nasilan, ustrajan, nagao, te se u svim svojim postupcima oslanjao na vojsku. S osobitim osjećajem za vojničke vrednote, otkrio je Jana Vitovca. S njim je u vojsku Celjskih uveo naprednu husitsku taktiku. Umjesto diplomatskih sposobnosti njegova djeda prednost je davao oružanoj sili. Prelazio je preko kulturnih i gospodaskih sila toga vremen, preko pravnih odredbi, običaja ili preko neophodnih potreba, pogotovo celjske države, a u ime suverene vlasti, pogotovo ugarske velesile. Dok je povezivao i učvršćivao odnose s Turcima, zaboravio je na spašavanje nasljedstva iz šaka unutarjoaustrijsko-mletačkog saveza. Ulrik II. nije više politički grof Celjski, nego kondotjer bez domovine, koji se izivljavao u bitkama, te koji je vodio svoje bitke, ne da bi povećao najamničku moć, nego za osobnu vlast u Češkoj, u Austriji

---

⁷⁷ Baš, *Celjski grofi in njihova doba*, 17-18.

⁷⁸ Isto, 18.

i pogotovo u Ugarskoj. Ako su kod njegovog oca izašle sve negativne osobine propadajućeg viteštva, Ulrik isijava viškom viteške borbenosti za vlast. Macchiaveli bi ga kao vladara uklonio, jer je zanemario celjske dinastičke zemlje sa svim svojim stanovništvom, te ju je vojnim pohodima iscrpljivao i osiromašio.⁷⁹

Franjo Baš tumači kako su Fridrik II. i Ulrik II. bili među zasnijim predstavnicima odumirajućeg viteštva, dok su Herman II. i njegova žena Barbara bili među prvim glasnicima novovjekovnog plemstva, kojeg označava preporod osobnosti, a po čijem ga mentalitetu obično nazivamo renesansnim. S nestankom dinastije Celjskih, renesansa je u slovenskim zemljama izgubila svoj socijalni temelj, te se je mogla razvijati samo usredotočena na prijestolje celjskih nasljednika, Habsburgovaca.

Fridrik II. i Ulrik II. su živjeli u vremenu kada je u Sloveniju iz Italije stigao prvi val humanizma i renesanse. Iz svega navedenog se može zaključiti kako je Herman II. razvio viteški osjećaj za čast u zakletvi državničke odgovornosti, dok su mu Fridrik II. i Ulrik II. oduzeli političku važnost. Ulrik II. je čak odveo celjsku zemlju u viteške pohode osvajačkih razmjera. S Hermanom II. je zablistala u slovenskim zemljama politička renesansa, s Ulrikom II. je izumrlo srednjovjekovno političko viteštvo. Međutim tragove među Slovencima nije ostavio niti jedan niti drugi.⁸⁰ Povijesna važnost je celjski pokušaj, da osnuju kneževinu također iz Savinjske doline, kao što su primjerice nastale Koruška iz Celovške kotline i Kranjska iz Ljubljanske kotline. U odnosima prema Hrvatskoj, Bosni i Srbijireflectira se na Balkanu ugarska politika grofova Celjskih, dok je jadranska politika Celjskih još u povojima. Baš smatra da su grofovi Celjski po načinu svoga djelovanja predstavljali na neki način prijelaz iz srednjega u novi vijek, odnosno jedan oblik slovenske renesanse.⁸¹

Franjo Baš je u svom članku grofove Celjske prikazao više u negativnom nego u pozitivnom smislu. Po tome se ne razlikuje previše od hrvatskih autora, iako daje opširniji prikaz ove obitelji, smještajući ih u kontekst povijesnih prilika. Najvažnije grofove Celjske dinastije ocijenjuje kao vladare kojima su bili najvažniji vlastiti interesi, briga za svoje posjede i moć. Pri tome im ne pridodaje nacionalni identitet, primjerice Ulrika II. naziva „brezdomovinski

---

⁷⁹ Baš, *Celjski grofi in njihova doba*, 19.

⁸⁰ Isto, 22.

⁸¹ Isto, 22.

kondotjer“.⁸² Baš također ne skriva njihovu okrutnu narav, naziva ih samosilnicima, bezobzirnima, nepopustljive volje u zagovaranju i provođenju celjske politike.

Osim Franje Baša u ovom razdoblju je u svojim radovima grofove Celjske najviše spominjao **Milko Kos**. On se u svojim radovima pretežno bavio pitanjima najstarije slovenske političke povijesti, problemima vezanima uz pomoćne povijesne znanosti, te raznim uže ograničenim pitanjima. Posebna njegova zasluga za slovensku historiografiju je ta, što je napisao prvu znanstvenu povijest slovenskog naroda do kraja 15. stoljeća.⁸³ Pritom je potrebno istaknuti da Celjski grofovi u Kosovim djelima nikada nisu bili središnji predmet njegovih istraživanja. Iako ih je on često spominjao, nikada o njima nije napisao zasebnu znanstvenu studiju, nego ih je navodio u različitim publikacijama i člancima enciklopedijske prirode.⁸⁴

U „**Zgodovini Slovencev od naselitve do reformacije**“ Milko Kos grofovima Celjskim posvećuje jedno poglavlje. Uspon Celjskih, koji potječu od Žovneških, se odvijao naglo. U 15. stoljeću su grofovi Celjski postali najopasniji suparnici Habsburgovcima i njihovoj vlasti na slovenskom tlu. Celjskim grofovima su pritom pomagali Luksemburžani, s kojima su bili usko povezani. Kos ističe da se oko predstavnika Celjskih grofova kroji politička povijest slovenskih zemalja u prvoj polovici i sredini 15. stoljeća. Same grofove opisuje pak kao častohlepne.⁸⁵

Kao glavnog stvaraoca moći Celjskih, Kos izdvaja Hermana II., koji je spasio kralja Žigmunda Luksemburškog nakon bitke kod Nikopolja 1396. Nakon toga događaja imao je u kralju čvrstog saveznika. Osim toga, Herman je pomagao Žigmundu u sukobu s ugarskim velikašima. Kada je udao svoju kćer Barbaru za Žigmunda, Celjski grofovi postaju moćniji od Habsburgovaca. Sve tješnije veze s Luksemburžanima, donijele su Celjskima nove, velike posjede, bogatstvo i dostojanstvo.⁸⁶ Politika Celjskih grofova je najveću ekspanziju doživjela za vrijeme grofa Fridrika II. i grofa Ulrika II. Ženidbene veze su omogućavale Celjskima daljnje širenje svojih posjeda. Ulrik II. se tako oženio za Katarinu, kćerku srpskog despota Đurđe Brankovića, što mu je omogućilo širenje na jugoistok. Kos naglašava da neki u Celjskima vide dinaste, koji u svojim planovima nisu imali ništa drugo nego stvaranje velike jugoslavenske

---

⁸² Baš, *Celjski grofi in njihova doba*, 19.

⁸³ Grafenauer, *Problemi in naloge slovenskeg zgodovinskega v našem času*, 15.

⁸⁴ Mlinar, *Podoba Celjskih grofov v narativnih virih*, 16.

⁸⁵ Kos, *Zgodovina Slovencev od naselitve do reformacije*, 214.

⁸⁶ Isto, 214-215.

države. Drugi vjeruju da Celjski grofovi nisu bili ništa drugo nego moćni feudanci, čiji su ciljevi bili sve drugo, samo ne jugoslavensko-nacionalni. Politika grofova Celjskih je doduše bila više nego što je to slučaj s ostalim plemićkim obiteljima u slovenskim zemljama, okrenuta prema jugu i zapadu. Kos zauzima stajalište da Celjske grofove nisu motivirali nikakvi nacionalni motivi kada je riječ o pirenju svojih posjeda, već da im je glavni cilj bio priskrbiti što više moći svome rodu.⁸⁷

Osim navedenog djela, po značaju se od ostalih Kosovih djela ističe predavanje „**Grofje Celjski**“ koje je nastalo u tridesetim godinama 20. stoljeća (međutim objavljeno je mnogo kasnije), a koje je bilo odgovor na javnu polemiku o nacionalnim tendencijama Celjskih. Kos je tako zastupao mišljenje da je politika Celjskih bila isključivo poticana dinastičkim nastojanjima prema što većem ostvarivanju širenja moći vlastitoga roda. Tu nije bila bitna nikakva druga težnja, a najmanje nacionalna. Po njegovom mišljenju usmjerenost politike Celjskih na zapad i jugozapad nije bila posljedica nekakvih sretnih okolnosti, nego je položaj političkih sila bio takav, da je širenje Celjskih grofova moglo ići samo u tom smjeru.⁸⁸

Kos smatra da 14. i 15. stoljeće u slovenskim zemljama ne poznaje nikakva nacionalna kretanja, pa ovdje ne može biti riječi o nacionalnim tendencijama. Tome suprotstavlja stanje koje se javlja krajem 14. stoljeća u Češkoj, Poljskoj i Ugarskoj, gdje se javljaju oblici borbe protiv Nijemaca, koje počinju smatrati nepoželjnim strancima. Što se tiče Celjskih grofova, poseban je važan njihov razvoj u Ugarskoj. Još su u 14. st. kralj i njemačko stanovništvo na istoj strani u borbi protiv plemstva. U 15. st. pokušava plemstvo izgurati strance iz državne uprave. Ugarin vidi u Nijemcu u zadnjem stoljeću srednjeg vijeka stranca, smrtnog neprijatelja, kojega je potrebno što prije odstraniti iz zemlje pod krunom sv. Stjepana. Iz toga protunjemačkog raspoloženja, koji prevladava u Ugarskoj 15. stoljeća, te iz tadašnje težnje da se u duhu , državnog nacionalizma kasnog srednjeg vijeka iz Ugarske napravi nacionalna država (naravno pod oligarhijom domaćeg plemstva), sasvim je razumljiv i tragičan kraj posljednjeg Celjskog grofa, koji je pao pod ugarskim mačem.⁸⁹

---

⁸⁷ Kos, *Zgodovina Slovencev od naselitve do reformacije*, 220.

⁸⁸ Kos, *Grofje Celjski*, 267.

⁸⁹ Isto, 268.

Kos naziva Celjske grofove Nijemcima, pozivajući ih na izvore koji ih tako imenuju. Pri tome ističe da je potrebno napraviti razliku u odnosu na koji način danas koristimo taj naziv. Celjski grofovi su dobili naziv po Celju, gradu i kraju, koji je tada pripadao Svetom Rimskom Carstvu njemačkog naroda. Zbog toga su Celjski, kako ih izvori opisuju, Nijemci (Deutsche, Alemani, Teutonci). Za Srbe je primjerice grof Ulrik II. jednostavno „Nemec Orlih“.⁹⁰

Također je i glavni jezik sporazumijevanja unutar Celjske obitelji bio njemački. Primjerice Ana, kćerka grofa Vilima, nakon što se zaručila s poljskim kraljem Vladislavom nije znala niti jednog drugog jezika osim njemačkog. Zbog toga je po kraljevom nalogu morala osam mjeseci prije vjenčanja u Krakovu učiti poljski jezik, koji je na kraju bolje razumijela, nego što ga je govorila.

Milko Kos ističe da među plemićkim rodovima slovenskih zemalja nije postojao niti jedan drugi rod koji se po značaju mogao uspoređivati s Celjskim. Također smatra da je zadaća historiografije današnjeg doba da se ta obitelj prikaže objektivnije nego što su je autori do tada prikazivali. Potrebno je da se navede što su zaista grofovi Celjski postigli, odnosno što nisu postigli, te što su značili. Pritom se mora otkloniti sve što se do tada tome rodu neobjektivno pripisivalo. Na samom kraju svoga članka, Kos postavlja pitanje, što bi bilo i što bi se dogodilo da grofove Celjske nije zahvatio takav nagli kraj. Međutim, također smatra da to i nije zadaća povjesničara, niti da povjesničar na to može dati odgovor.⁹¹

Za razliku od Franje Baša i hrvatskih autora ovoga razdoblja, Milko Kos pokušava dati nešto objektivniji i neutralniji prikaz Celjskih grofova. Zauzima jasan stav da Celjski nisu poznavali nacionalne težnje, već da su svoju moć širili isključivo zbog širenja vlastite dinastije.

Složila bih se s njegovim razmišljanjem, jer se Celjski nisu previše razlikovali od drugih feudalnih obitelji toga vremena. Njima je zajedničko bilo održavanje i širenje svog utjecaja i ugleda, a nacionalna svijest kakvu danas razumijem u 15. stoljeću nije postojala, osobito kada govorimo o hrvatskim i slovenskim zemljama.

---

⁹⁰ Kos, *Groffe Celjski*, 268.

⁹¹ Isto, 270.

4. Razdoblje od 1950.-1980. godine

U hrvatskoj i slovenskoj historiografiji nakon Drugoga svjetskog rata, dolazi do novih društvenih i političkih promjena. Iako se smatralo kako nove vlasti u razdoblju neposredno nakon završetka rata nisu bile previše eksplicitne s novom ideologijom, izgleda da su se novi trendovi ipak mogli prepoznati. Povjesničari su ih od početka prepoznavali prilagođavajući im primjerice naslove svojih predavanja ili teme o kojima su pisali u periodici. U prvim godinama nakon rata u Hrvatskoj je općenito objavljeno izuzetno malo knjiga povijesne tematike. Utjecaj partijskog vrha na historiografsku produkciju provodio se preko mašinerije Agitpropa na čelu s Milovanom Đilasom. Jedan od načina nadzora institucija koje su vršile izdavačku djelatnost bila je kontrola njihovih izdavačkih planova. Iz Beograda su stizale zabrane i sugestije o načinu rada. U početku glavni interes novih vlasti nije bila sveučilišna nastava ili znanost, već školstvo na nižim razinama.⁹²

U hrvatskoj i slovenskoj historiografiji ovoga doba dolazi do procesa preuzimanja „naprednih“ tradicija, odnosno onih elemenata koji su se ili uklapali u marksističko viđenje prošlosti i/ili poklapali s vanjskopolitičkim prioritetima. Elementi koje je bilo lako prilagoditi osnovnom marksističkom viđenju prošlosti bili su, primjerice, pitanje društvenih struktura u srednjem vijeku, hereze, seljačke bune i slično. Popularnost tema vezanih uz Istru i Rijeku, odnosno „novooslobođena područja“ u Hrvatskoj, bila je uvjetovana promjenom granica nakon Drugoga svjetskog rata.⁹³ Zahtjev za marksističkim tumačenjem prošlosti povećao je zanimanje povjesničara za proučavanjem gospodarske i društvene povijesti, što se poklopilo s već postojećim pristupom srednjemu vijeku u zapadnim historiografijama.⁹⁴ Povijest dakle ima zadaću opravdati ideologiju i politiku novog režima u kontekstu poznate marksističke doktrine prema kojoj prava povijest počinje sa socijalističkom revolucijom. U prvim poratnim godinama težište historiografije bilo je u „raskrinkavanju“ starih klasnih režima.⁹⁵

---

⁹² Najbar-Agičić, *U skladu s marksizmom ili činjenicama? Hrvatska historiografija 1945-1960.*, 228.

⁹³ Isto, 228.

⁹⁴ Budak, *Hrvatska historiografija o srednjem vijeku*, 23.

⁹⁵ Bilandžić, *Suvremena hrvatska historiografija*, 26.

Prema mišljenju Stjepana Antoljaka, u takvim je političkim prilikama, gotovo cjelokupna hrvatska historiografija, trebala početi onim putem koji joj je dirigirao moćni jednopartijski sustav. Zbog toga je hrvatska historiografija izgubila korak sa zapadnoeuropskim historiografskim kretanjima, te se jedva sačuvala od toga da prestane biti znanost. Brojni su bili oni koji su čak postali zagovornici „marksistički zasnovane povijesne nauke o odgoju i obrazovanju mladeži“, te su na taj način ušli u zacrtani krug kreativnih stvaralaca u jugoslavenskoj historiografiji i u srodnim istraživanjima društvenih znanosti.⁹⁶

Takvim postupcima ubrzan je porast zanimanja i u Hrvatskoj za povijesna zbivanja, osobito za povijesna pitanja iz novije i tzv. suvremene povijesti naroda i narodnosti Jugoslavije. Sve je to vodilo opsesiji da se samo tako može bolje razumjeti prošlost i sadašnjost, u svrhu što pripravnijeg prihvaćanja budućnosti. Kao posljedica toga, i hrvatska je historiografija bila inficirana takvim ideološkim elementima, koji su zato ponekad presudno djelovali na rad mnogih hrvatskih povjesničara, stručnjaka za razdoblje iz najnovije hrvatske povijesti.⁹⁷

Ovakvim nastojanjima bili su oštećeni rijetki hrvatski povjesničari, koji su se borili protiv fetišiziranja i nekorektnosti u pisanju o zbivanjima iz pojedinih razdoblja hrvatske prošlosti. Ujedno su zasjenjeni od strane onih koji su bili prekaljeni nosioci ideološke jednostranosti i nestvarnog iznošenja povijesnih zbivanja. Ta prevladavajuća, druga skupina podlegla je ideologizaciji povijesti, te je izgubila smisao da se služi znanstvenim metodama, čime je prestala biti objektivni tumač povijesne istine. U tim prilikama najviše je stradala događajna ili politička povijest, od koje se, iako je ona bila okvir u kojem su se okupljale sve moguće druge povijesti, tražilo da mora početi putem istraživanja društvene podloge političke akcije.⁹⁸

Međutim, ne bih se složila s navedenim mišljenjem Stjepana Antoljaka. Iako je bilo pokušaja interpretacije povijesne zbilje prema marksističkoj matrici, ipak smatram da o nekoj dubinskoj primjeni marksizma ne može biti riječi, jer za to nisu bili stvoreni uvjeti. Kao što navodi Magdalena Najbar-Agičić, nedostajala je ta tradicija, povjesničari su morali „na brzinu“ ovladati terminologijom, a marksizam je ionako bio isprva preuziman preko sovjetskog

---

⁹⁶ Antoljak, *Hrvatska historiografija*, 829.

⁹⁷ Isto, 830.

⁹⁸ Isto, 830.

posredovanja, dakle u pojednostavljenoj varijanti. Iako je i Partija bila svjesna površnosti u prihvaćanju marksizma, nije imala mehanizama da to promijeni. Cijela se nada polagala u obrazovanje „novih marksističkih kadrova“, no to se dobrim dijelom pokazalo uzaludnim. Većina povjesničara nisu nikada bili pravi marksisti, iako su to ponekad i deklarirali.⁹⁹ Prema tome, smatram da su samo pojedinci bili spremni bez zadržke služiti ideologiji i vlasti.

Od značajnijih radova hrvatskih povjesničara, koji su spominjali grofove Celjske izdvaja se „**Historija naroda Jugoslavije I**“ objavljena 1953.godine. Kako je osnovni princip pisanja *Historije naroda Jugoslavije* trebala biti ravnopravnost jugoslavenskih naroda, povjesničari pojedinih republika nastojali su što bolje predstaviti svoju povijest, a ideal prema kojem se težilo, iako nije bio ostvaren, bila je uravnotežena zastupljenost povijesti pojedinih naroda.¹⁰⁰ Ona sadrži neke metodološke pomake u odnosu na ranije prikaze hrvatskoga kasnog srednjovjekovlja. Ovdje se više ne stavlja težište na kronološki obrađenu političku povijest, već se sve više pokušava staviti težište na razvoj društva. U tekstu **Jaroslava Šidaka** sasvim je napušten pragmatizam i historiografski romantizam u ocjeni grofova Celjskih koji su tekstu prikazani u sklopu opisa feudalne vlastele.¹⁰¹ Tako autor ističe da je prevlast feudalne aristokracije „imala u svemu teških posljedica za razvoj hrvatskih zemalja.“¹⁰² U svakom slučaju „Historija naroda Jugoslavije“ je naznaka nekih novih usmjerenja hrvatske historiografije.

Od hrvatskih je povjesničara grofove Celjske u svom radu spominjao i **Ivan Kampuš**. U svojoj raspravi „Odnosi grofova Celjskih i zagrebačkog Gradeca“ prilično je negativno ocijenio postupke Celjskih grofova prema slavonskim gradovima.

Početak svibnja 1441. godine, vojska Celjskih je nakon opsade zauzela Gradec, čiji su stanovnici tijekom dinastičkih borbi u Ugarskoj iskazivali lojalnost prema kralju Vladislavu, koji je bio protivnik Celjskih.¹⁰³ Autor zastupa mišljenje da je time „Gradec 1441. godine stvarno izgubio položaj kraljevskoga slobodnog grada i svoju samoupravu“, jer „o poslušnosti gradske uprave vodili su brigu povjerljivi ljudi obitelji Celjskih koji su od takva posla imali i velike

---

⁹⁹ Najbar-Agičić, *U skladu s marksizmom ili činjenicama? Hrvatska historiografija 1945-1960.*, 504.

¹⁰⁰ Isto, 296.

¹⁰¹ Raukar, *Grofovi Celjski i hrvatsko kasno srednjovjekovlje*, 116

¹⁰² *Historija naroda Jugoslavije I*, 749.

¹⁰³ Kampuš, *Odnosi grofova Celjskih i zagrebačkog Gradeca*, 162-163.

materijalne koristi.¹⁰⁴ U ispravama iz 1442. Građani nazivaju Celjske svojim gospodarima („naši milostivi gospodari“, „naša gospoda“), odnosno priznaju njihovu vlast nad gradom. Kampuš smatra da su Celjski osim kraljevske godišnje daće od 40 marak (a koju su prisvojili) nametnuli gradu i neka druga posebna podavanja, neku novu taksu.¹⁰⁵

Za razliku od oštrih ocjene I. Tkalčića o utjecaju grofa Ulrika na biranje gradske uprave, Kampuš zauzima nešto blaži stav. Izbor gradskog suca vršio se svake godine, prema običajima, a samo je jednom, 1448. nasilno smijenjen sudac Martin, sin Tomin.¹⁰⁶ Građani nezadovoljni presudom suca i prisežnika obraćali su se starijim sucima (kao i ranije), a dalje bi se na odluku mogli žaliti ne više kraljevskom sucu (taverniku), nego grofu Celjskom ili osobi koju je on odredio da rješava žalbe u zadnjem prizivu, a to je 50.-tih godina 15. st. bio gradski kapetan Sebold Mayer.¹⁰⁷ „Sve svoje poslove gradska uprava rješavala je na način uobičajen i u vrijeme kad je Gradec bio slobodan kraljevski grad, ali dakako samo dotle dok je to odgovaralo grofovima Celjskim.¹⁰⁸

Ipak, „Celjski su vodili računa o ekonomskim interesima Gradeca“, pa su potvrdili gradske povlastice i štitili građane u sporu s gospodarom Susedgrada Hennynghom. Bili su zainteresirani „da se trgovačka aktivnost...slobodno razvija jer su u tome vidjeli prvenstveno svoju korist“¹⁰⁹. Kampuš misli da je 1450. imenovan gradski kapetan Sebold Mayer (i da je u to vrijeme izgrađen u varoši kaštel). Njegovo imenovanje gradskim kapetanom „bio je najteži udarac Gradecu“ i time je „nestao i zadnji tračak varoške samouprave“, jer se novi kapetan ponašao samovoljno i bezobzirno, zloupotrebljavajući svoj položaj.¹¹⁰ Gradnja Kaštela i pojačavanje vojne posade u Gradecu „vezani su uz ambiciozne političke planove grofova Celjskih“, koji „nastoje da Gradec, značajna utvrda u Slavoniji, bude čvrsto u njihovim

---

¹⁰⁴ Kampuš, *Odnosi grofova Celjskih i zagrebačkog Gradeca*, 164.

¹⁰⁵ Isto, 164.

¹⁰⁶ Isto, 165-166.

¹⁰⁷ Isto, 171.

¹⁰⁸ „Naime, kad se radilo o njihovim interesima, onda se oni u odnosu prema Gradecu i njegovim stanovnicima nisu obazirali na ranije dobivene povlastice. Naprotiv gradska uprava morala je izvršavati sve njihove naloge bez pogovora čak i onda kad su oni bili u suprotnosti s ustaljenim običajima i stečenim slobodama ili, štoviše, štetili ugledu i materijalnoj koristi samoga grada. Celjski su svojevrijem prisvojili posjede nekih građana, zadržali ih za sebe ili ih poklanjali svojim službenicima zbog njihovih zasluga.“ Kampuš, *Odnosi grofova Celjskih i zagrebačkog Gradeca*, 172.

¹⁰⁹ Isto, 170.

¹¹⁰ Isto, 175.

rukama.“¹¹¹ Položaj Gradeca stvarno se popravio tek nakon što je Ulrikova udovica Katarina prodala Medvedgrad: time je prestao svaki utjecaj Celjskih i „nestalo...one sile koja je više od dva desetljeća sputavala raniju gradsku samoupravu i ograničavala osobnu slobodu njegovih stanovnika.“¹¹²

U svom članku Kampuš donosi i tablice, koje prikazuju strukturu zanimanja prisežnika i vijećnika 1441.-1456. Na početku tog razdoblja obrtnici su bili u manjini, a prevladavale su osobe drugih zanimanja (trgovci, zemljoposjednici, literati). Međutim na kraju prikazanog razdoblja, dominiraju obrtnici (70% vijećnika, dok je među prisežnicima približno podjednak broj pripadnika obrtničkih i neobrtničkih zanimanja). Najčešća obrtnička zanimanja među vijećnicima su: postolari, krojači, mesari, uzdari.¹¹³

Osim ovog teksta, **Ivan Kampuš** spominje Celjske i u monografiji „Tisućljetni Zagreb“. U kratkom tekstu o Gradecu za vrijeme vladavine Celjskih donosi sažeti prikaz sukoba, te samog osvajanja grada, kao i načina na koji su Celjski upravljali Gradecom, zaključujući negativnu ocjenu stav: „Celjski su grofovi potpuno ukinuli nekadašnje slobode Gradeca“¹¹⁴

Kampuš je ovim prikazima zauzeo ranija stajališta hrvatskih povjesničara, koji nisu blagonaklono gledali na vlast grofova Celjskih u Hrvatskoj. Pokušava ih prikazati kao okrutne vladare, kojima su najbitniji bili vlastiti interesi.

Iako je od čitavog srednjeg vijeka, u slovenskoj historiografiji najbolje obrađen kasni srednji vijek, pitanje grofova Celjskih nakon 1950. godine još uvijek nije zasebno obrađivano. Prednost se daje pitanjima kolonizacije, plemićkim pravima, crkvenoj organizaciji i samostanima, o problemima vezanim za novčarsko gospodarstvo, o trgovini, nastanku mjesta i njihovim upravama.¹¹⁵ Prema tome se o grofovima Celjskim govori većinom u sklopu općih pregleda slovenske povijesti ili su im posvećeni kraći članci, odnosno rasprave.

---

¹¹¹ Kampuš, *Odnosi grofova Celjskih i zagrebačkog Gradeca*, 166.

¹¹² Isto, 177-178.

¹¹³ Kampuš, *Odnosi grofova Celjskih i zagrebačkog Gradeca*, 167.-169.

¹¹⁴ Kampuš, I. – Karaman, I., *Tisućljetni Zagreb*, 52.

¹¹⁵ Grafenauer, *Problemi in naloge slovenskega zgodovinopisja v našem času*, 11.

Bogo Grafenauer spominje Celjske grofove unutar svojih sinteza slovenske povijesti. On je svoju znanstvenu pozornost usmjerio najviše na proučavanje gospodarskog i društvenog razvoja širokih ljudskih masa,¹¹⁶ pa Celjski nisu nikada bili središnja tema njegovih radova.

Tako je u „Zgodovini Slovencev“, kao i u „Zgodovini slovenskega naroda“ očitio prije svega pitanje feudalnog drobljenja zemalja, koje su naselili Slovenci.¹¹⁷

Grafenauer daje kratki povijesni pregled povijesti grofova Celjskih. Napominje da potječu od Žovneških rodova, te da su im u širenju njihove moći najveći protivnici bili Habsburgovci. Kao jedan od glavnih razloga, koji su Celjskim grofovima omogućili jačanje svog utjecaja, pored rodbinskih veza, spominje trgovinu i najamništvo. Na taj način su se grofovi Celjski domogli potrebnih novčanih sredstava s kojima su povećavali svoje posjede.¹¹⁸

Najveći uspon su Celjski doživjeli za vrijeme grofa Hermana II. Na njegove velike uspjehe su imale utjecaja i povoljne okolnosti koje su ga zatekle. Prije svega, najopasniji Celjski suparnici, Habsburgovci, bili su u međusobnom sukobu zbog neprestane podjele vlastitih nasljednih zemalja. Osim toga Habsburgovcima nisu bili naklonjeni najveći saveznici Celjskih, Luksemburžani. Sve je to Herman II. iskoristio u vlastitu korist. Kruna velikog napredovanja Celjskih bila je 1436. godina, kada je Žigmund uzdignuo Celjske grofove u državne knezove. Na taj način je od njihovih posjeda stvorio dva državna vojvodska feuda – Celje i Ortenburg-Strmec (Sternberg). S tim ih je posve izuzeo iz habsburške državnokneževske vlasti.¹¹⁹

Grafenauer naglašava kako je politika grofova Celjskih bila u većoj mjeri okrenuta prema jugozapadu, dakle prema području sa većinskim slavenskim stanovništvom, nego što su to bile politike drugih dinastija na slovenskom tlu. Grofovi Celjski su se uplitali u politički razvoj Hrvatske i Bosne, gdje su također imali svoje posjede. Osim toga su također odabirali i žene iz hrvatskih velikaških obitelji i vladarskih obitelji slavenskih zemalja na Balkanu.¹²⁰ Sve je to pridonijelo učvršćivanju njihovog utjecaja i moći.

---

¹¹⁶ Grafenauer, *Problemi in naloge slovenskega zgodovinoписja v našem času*, 25.

¹¹⁷ Mlinar, *Podoba Celjskih grofov v narativnih virih*, 17.

¹¹⁸ Grafenauer, *Zgodovina slovenskega naroda*, 396.

¹¹⁹ Isto, 398.

¹²⁰ Isto, 400.

Grafenauer se slaže s ranije istaknutim mišljenjem Milka Kosa, koji je tako s pravom naglasio, da se grofovi Celjski nisu širili samo na jugozapad, nego također i na sjeverozapad. Time su utjecali i na ugarsku, češku i austrijsku politiku. Čak je i težište zadnjeg grofa Celjskog bilo usmjereno na Ugarsku a ne na jugoslavenske pokrajine.¹²¹

Politika Celjskih se prema tome kretala prema područjima u kojima im je bilo najlakše provesti svoje planove i ostvariti uspjehe. Pri tome nisu gledali niti na državne, niti na narodne granice. Grofovi Celjski su po svom jeziku bili Nijemci. Njemački je bio jezik njihovog pisma. Također i izvori označuju Celjske kao Nijemce. Celjski posjedi su pak u slovenskim zemljama nosili sve oznake feudalne razdrobljenosti. Njihovi posjedi su djelomično ležali na granicama slovenskih zemalja (Kočevje, Strmec, ob Sotli), a djelomično su ih prelazili (Ortenburg). Zbog toga Grafenauer zaključuje da ne može biti govora da je Celjska kneževina združivala Slovence, štoviše, ona ih je razdvajala.¹²²

Grafenauerovi izvještaji u „Zgodovini Slovencev“ se bitno ne razlikuju od prethodno navedenih. Također započinje s podrijetlom grofova Celjskih te ističe njihove najvažnije predstavnike, kao i način širenja svog utjecaja i svoje moći. Za grofove Celjske kaže da su bez sumnje bili posljednja velika dinastija, koja je bila važna za europsku politiku 15. stoljeća, a koja je svoje središte imala na slovenskom tlu. Njihov kneževski dvor u Celju (pored onoga u Trstu) je bio jedino mjesto u slovenskim zemljama, gdje su se mogli odvijati europski kulturni tokovi toga vremena. Međutim, širenje njihovih posjeda ipak nije uspjelo udružiti slovenske zemlje, kao što je već prethodno spomenuto. Razlog tomu bila je feudalna razdrobljenost njihovih posjeda.¹²³

Može se zaključiti da Grafenauer grofovima Celjskim nije pridavao nikakav nacionalni značaj, već ih je okarakterizirao isključivo kao moćne feudalce, kojima je glavni motiv bilo ostvarivanje svoje moći i svog utjecaja.

U ovom razdoblju izašao je do sada, po mišljenju stranih i slovenskih povjesničara, najbolji i najopsežniji pregled o povijesnom razvoju grofova Celjskih.¹²⁴ Riječ je o poglavlju

---

¹²¹ Grafenauer, *Zgodovina slovenskega naroda*, 400-401.

¹²² Isto, 402.

¹²³ Grafenauer, *Zgodovina slovencev*, 219.

¹²⁴ Mlinar, *Podoba Celjskih grofov v narativnih virih*, 17.

Janka Orožena o Celjskima unutar prve knjige „Zgodovina Celja in okolice.“¹²⁵ Orožen je uspio prikupiti regeste celjskih listina, koje su tada bile pohranjene u Beču. U svom radu je pokušao poštivati veći dio do tada objavljene stručne literature i izvora.¹²⁶ Međutim, najveća slabost ove monografije je ta, što je ona napisana bez kritičkog aparata.

Orožen započinje povijesni pregled grofova Celjskih s njihovim porijeklom. Uz to navodi većinom austrijske autore koji su se bavili ovom problematikom (Karlmann Tangl, Franz Krones, Hans Pirchegger). Pozivajući se na Franza Kronesa, Orožen navodi kako su grofovi Celjski potekli od plemićkog roda Žovnečkih „slobodnjaka“ (njem. Edelfreie) čije je sjedište bio utvrđeni grad Žovnek (njem. Sanneg) u Savinjskoj dolini. Najraniji Žovnečki posjedi su proizašli iz ostavštine sv. Hemme, žene grofa Wilhelma von Friesacha i Zeltschacha. Kao prvi Žovnečki se spominje Gebhard von Soune (de Soune, nobilis Sauna) u ispravi koja je izdana oko 1130. godine.¹²⁷

Žovnečki slobodnjaci su spretno koristili promjenjive političke okolnosti i rodbinske veze. Zadnji Žovnečki i prvi Celjski grof bio je Fridrik I. koji se dva puta ženio, a oba braka su mu pomogla da poveća svoj ugled i proširi svoje posjede. Tako se prvi puta oženio s Anom, kćerkom vojvode Ivana Saškog, a drugi put s Dimutom Walsejskom.¹²⁸ Ključni događaj za uspon Žovnečkih bilo je izumiranje grofovske obitelji Heunburg 1322. S obzirom da su i majka i supruga Ulrika II. Žovnečkog potjecale iz tog roda, Žovnečki su, zajedno s grofovima Pfannberg, postali nasljednici bogatih Heunburških posjeda sa sjedištem u Celju. Grofovi Pfannberg su svoju polovicu Celja 1323. založili Konradu Auffensteinu, koji ju je pak prodao Fridriku I. Žovnečkom.¹²⁹ Na taj način su Žovnečki ostvarili potpunu prevlast na području između Save i Drave i mjenjaju naziv svoga roda u Celjski. Gornje Celje postalo je središte Fridrikovih posjeda. Žovnečki grb je dopunjen s grbom celjskih prethodnika, grofova Heunburških.¹³⁰ Na grofovski rang je Fridrika I. Žovnečkog uzdigao car Ludwig Bavarski 16. travnja 1341. godine kako bi oslabio Habsburgovce. Međutim, novi car, Karlo IV. Luksemburški je ukinuo sve privilegije svog prethodnika koje su bile usmjerene protiv kuće Habsburg, pa tako i promaknuće Celjskih.

---

¹²⁵ Orožen, *Zgodovina Celja in okolice*, 123.-287.

¹²⁶ Mlinar, *Podoba Celjskih grofov v narativnih virih*, 18.

¹²⁷ Orožen, *Zgodovina Celja in okolice*, 124.

¹²⁸ Isto, 137.

¹²⁹ Isto, 163.-164.

¹³⁰ Isto, 165.

Nakon smrti Rudolfa IV. Habsburgovci su zapali u krizu podijelivši se na dvije loze: Albertince i Leopoldince. Karlo IV. je iskoristio njihovu slabost kako bi ponovo uzdigao Vilima i Hermana I. na rang grofova Celjskih 1372. godine, ali ovog puta uz „privolu“ Habsburgovaca.¹³¹

Orožen u svome poglavlju o Celjskim grofovima također iznosi popis svih posjeda koje su oni imali, te na koji način su te posjede dobili.¹³² Posjede je prvo razvrstao prema pokrajinama, a nakon toga ih je kronološki popisao, počevši od najstarijeg do najmlađe stečenog. Među tim popisima nalazi se i onaj koji se odnosi na Hrvatsko zagorje. Autor se poziva na Celjsku kroniku koja navodi da je Fridrik I. bio prvi Celjski, koji je za posjedima posegnuo preko Sutle. U Hrvatskom zagorju je dobio grad Belec, međutim ne navodi se godina. Belec je uskoro morao biti ustupljen Petru Güssingu, sinu Henrika Güssinga, čiji se rod upravo u to vrijeme vratili u Hrvatsko zagorje.¹³³

Autor posvećuje svoju pozornost najistaknutijim članovima obitelji Celjskih. Tako prije svega izdvaja Hermana II., za kojeg navodi kako je vrlo brzo stekao velik politički ugled. Često mu je dodjeljivana uloga suca u različitim političkim predmetima i sporovima. Tako je primjerice 1389. bio pozvan u Furlaniju, kako bi riješio tešku krizu, nastalu zbog političkog ubojstva stranačkog vođe Fridrika Savorgnana. Orožen navodi brojne primjere u kojima je Herman II. odigrao ulogu suca u rješavanju spora.¹³⁴ Ovi primjeri ukazuju na odlične diplomatske sposobnosti grofa Hermana II., koje su zamjećivali i ranije spomenuti slovenski autori. Sigurno je da je diplomatska vještina koju je celjski grof posjedovao, odigrala važnu ulogu u jačanju njegovog ugleda. Za Hermana kaže da je bio bistar i marljiv.¹³⁵

Također opisuje i Hermanovu usku povezanost s kraljem Žigmundom. Prvo je Herman kralju spasio život, a nakon toga mu je dao i svoju kćer za ženu, što je još više učvrstilo njihov odnos. Žigmund je Hermanu povjeravao odgovorne i važne zadaće. Primjerice, Herman je u kraljevo ime bio poslan u Italiju, gdje je raspravljao s kršćanskim vojskovođom de Savorgnanom. Osim toga u Žigmundovo ime je posredovao u sporu između njemačkog viteškog

---

¹³¹ Orožen, *Zgodovina Celja in okolice*, 168-171.

¹³² Isto, 171-202.

¹³³ Isto, 202.-203.

¹³⁴ Isto, 212.

¹³⁵ Isto, 147.

reda i kralja Vladislava I. Jagelovića.¹³⁶ Kao slavonski ban, Herman je nastupao vrlo oštro, također samovoljno. Uvijek je pred očima imao samo interese vlastitog roda, čime je prouzročio otpor kod velikaških obitelji, osobito kod knezova Frankapana i kod knezova Blagajskih. Orožen smatra da su velikaški suparnici bili još sebičniji od njega, koji je prema kralju imao osjećaj dužnosti. Velikaši su međusobno bili podijeljeni, djelomično su bili na strani Hermana, a djelomično na strani Frankapana. Osobito je trpilo niže plemstvo, koje je velikašima bilo stavljeno na milost i nemilost.¹³⁷

Janko Orožen svoju pozornost posvećuje i drugim važnim predstavnicima grofova Celjskih, Fridriku II. i Ulriku II. Za Fridrika govori da ga je opterećivala rodbinska nesreća, koja mu je ujedno narušavala ugled i energiju. Opisuje događaje koji su slijedili nakon smrti Veronike Desinić s kojom je Fridrik II. imao zabranjenu ljubavnu vezu. Veronika Desinić je bila zbog te veze optužena kao vještica, a Fridriku je otac oduzeo posjede. O načinu njegova vladanja, autor ne daje previše podataka, osim što na jednom mjestu spominje njegovo nasilje. Naime, 1436. godine kralj Žigmund mu poručuje, neka ne vrši nasilja nad Jakovom Bribirskim i drugim članovima Šubićevog roda, njihovim podložnicima i gradu Perni.¹³⁸

Može se zaključiti kako je Fridrik, kao i drugi članovi roda Celjskih, također ulazio u sukobe s ostalim velikaškim obiteljima. Međutim, on se nije izdvajao po svojoj sposobnosti kao jaki vladar. Orožen naglašava njegovo podupiranje crkava i samostana, opisuje ga pozivajući se na Celjsku kroniku, kao strastvenog, slobodoumnog i strpljivog čovjeka, do kojega je vjerojatno već dospio duh renesanse.¹³⁹

O Ulriku II. iznosi mnogo više podataka. Ulrik je po svojoj energiji puno više sličio Hermanu, međutim bio je puno više nagao i nešto manje razborit u svojim poslovima od njega. Prvi puta u javnosti nastupa 1428. godine, kada kartuzijanskom samostanu u Pleterju dodjeljuje selo Wraslasdorf kod Metlike.¹⁴⁰ Osim što se kao ban bavio mnogim političkim pitanjima, uvijek je pronalazio vremena i za relativno male poslove feudalne uprave. Orožen naglašava da je Ulrik u svojim poslovima koristio znatna financijska sredstva. Novac je često posuđivao. Tako autor

---

¹³⁶ Orožen, *Zgodovina Celja in okolice*, 214.

¹³⁷ Isto, 220.

¹³⁸ Isto, 220.

¹³⁹ Isto, 239.

¹⁴⁰ Isto, 221.

navodi primjere pisma iz 1429. kada je Ulrik posudio 32 000 dukata od svog oca, te kada mu je teta Barbara 1430. posudila 5000 zlatnika.¹⁴¹

Ulrik II. je 1429. godine otišao na dugo putovanje. Ubrzo se pobrinuo za majčin miraz. 1435. godine je u Bratislavi u Žigmundovoj nazočnosti zahtijevao od knezova Frankapana da mu vrate polovicu Krka, Trsat, Bakar i Bribir i to svakako u novcu, kao nadomjestak za miraz koji majka nije primila. Pri tome je isticao da ne može on biti kriv za zločin svog oca. Parnicu je dobio, međutim zahtjev za odštetom mu je odbačen.¹⁴²

Žigmundov nasljednik Albert II. je u listopadu 1438. godine imenovao Ulrika namjesnikom Češke. Pri tome mu je dao velike ovlasti, međutim Ulrik je već u svibnju iduće godine smijenjen. Orožen kao razlog tome vidi u razmiricama domaćeg plemstva. Nakon Albertove smrti Ugarska se našla građanskom ratu između poljske i habsburške stranke. Bez obzira što je kraljica bila trudna, te je u veljači 1440. rodila sina Ladislava Posthumnog, veći dio plemstva krunu je ponudio poljskom kralju Vladislavu III. Jageloviću. Najmoćniji magnati, koji su bili predvođeni obiteljima Celjski, Gorjanski i Branković, ostali su vjerni Elizabeti. Posebno je Ulrik II. čitavo vrijeme bio vjerni saveznik kraljice. Nakon što je Elizabetina sluškinja Helena Kottaner ukrala krunu sv. Stjepana Ulrik je bio ključna figura prilikom krunidbe malog Ladislava u svibnju iste godine.¹⁴³

Orožen u svom poglavlju ističe i veliko suparništvo između Ulrika II. i Ivana Hunyadija prouzročeno prvenstveno vlastitim političkim ambicijama. Hunyadi je cijelo vrijeme bio najveći rival Celjskome za primat u kraljevstvu. Nakon smrti bana Matka Takovca, 1445. godine, silom je preoteo slavonski banat. Ivan Hunyadi je, kao namjesnik kraljevstva, silom pokušao osporiti prevlast Celjskih u Slavoniji, međutim nakon poraza na Kosovom polju od strane Osmanlija 1448. Morao je i službeno priznati Ulriku II. bansku službu u Slavoniji.¹⁴⁴ Autor svojim izvještajima pokušava dokazati kakvu je moć i kakav je utjecaj imao Ulrik II. Celjski u svoje vrijeme. Ističe porodične veze kao način stjecanja ugleda i moći. Također je zamjetna ambiciozna europska politika Ulrika II., kojom je također želio osigurati svoj značajan status.

---

¹⁴¹ Orožen, *Zgodovina Celja in okolice*, 221.-222.

¹⁴² Isto, 222.

¹⁴³ Isto, 227.-231.

¹⁴⁴ Isto, 231.-233.

Na saboru u Futogu je Ulrik II. izabran za glavnog kapetana kraljevstva, a Ladislav Hunyadi je morao obećati da će kralju vratiti sve kraljevske gradove i tvrđave (pogotovo Beograd), koje je pod svojom upravom imao njegov pokojni otac. Međutim, Hunyadijevci su osmislili kako vratiti primat. Početkom studenog 1456. godine Ulrik II. i kralj Ladislav namamljeni su u utvrdu Beograd, nakon čega su se našli zatočeni i odvojeni od križarske vojske.

Sljedećeg jutra, prilikom razgovora o državnim poslovima izbio je sukob u kojemu je Ulrik II. ubijen. Orožen navodi kako su neki neimenovani kroničari zapisali da je Ladislav Hunyadi prigovorio Ulriku zbog neprijateljskih postupaka njegovog oca, kao i njega samog. Također mu je zamjeravao što svoje nove posjede traži na području Ugarske, kao da kod kuće nema dovoljno svojih posjeda. Ulrik je na to odgovorio kako je došao samo da bi vršio službu za svojega kralja i kršćansku vjeru.¹⁴⁵

Nakon što je Ulrik ubijen, Hunyadijevska strana je tvrdila, kako je sukob izazvao celjski grof zbog svoje naprasite naravi, dok je celjsko-habsburška strana ostajala pri tome da je bila riječ o pomno planiranom atentatu. Tek pod prijetnjom križara i Jana Vitovca hunyadijevci su predali Ulrikovo tijelo koje je zatim preneseno u Celje, te 15. studenog pokopano u franjevačkom samostanu. Po opisu priređenog ceremonijala može se zaključiti kako je on uveliko nalikovao kraljevskim pogrebima, pa se i dinastija Celjskih lako može svrstati među najmoćnije i najprestižnije obitelji tadašnje Europe.¹⁴⁶

Janko Orožen se u svom opširnem pregledu povijesti grofova Celjskih također bavi i nacionalno-političkim značenjem grofova Celjskih. Napominje da porijeklo Žovneških, odnosno Celjskih, još uvijek nije potpuno poznato. Zaključuje da su najvjerojatnije bili potomci karantanskih slovenskih predaka.¹⁴⁷ Međutim, ne bih se složila s njegovim mišljenjem. Svi autori njegova vremena, kao i oni raniji, ne mogu potvrditi tako daleki kontinuitet ove obitelji. Čak i sam Orožen, koje desetljeće kasnije, napominje da se o porijeklu Celjskih sa sigurnošću ništa ne može reći. Nadalje, spominje da se o svim predstavnicima starijih plemićkih rodova zna da su došli s germanskog sjevera, međutim kada je riječ o Celjskima, nema takvih naznaka.¹⁴⁸

---

¹⁴⁵ Orožen, *Zgodovina Celja in okolice*, 241.-242.

¹⁴⁶ Isto, 243.-244.

¹⁴⁷ Isto, 259.

¹⁴⁸ Orožen, *Problematičnost zgodovine grofov Celjanov?*, 183.

Porijeklo im se stoga može pratiti od Žovneških, a o onome što je bilo ranije, možemo samo nagađati.

Kao rod su živjeli na području Svetog Rimskog Carstva, što je oblikovalo njihov značaj. Orožen navodi da je jezik, koji je u srednjem vijeku imao najveći ugled, bio jezik crkve, odnosno latinski. Slovenskim jezikom govorili su obični ljudi, međutim i viši slojevi morali su poznavati slovenski jezik. Autor ističe kako su prvotni posjedi Celjskih grofova bili isključivo na slovenskom tlu, a kasnije su se raširili od Venecije pa do Dunava.

Sredinom 14. stoljeća počinje njihovo širenje prema zapadu. Orožen naglašava da je takav smjer širenja bio uzrokovan geografskim položajem i okolnostima, prije svega rodbinskim vezama, gospodarskim težnjama, te feudalno-državničkom politikom.¹⁴⁹

Zanimljivo je Oroženovo mišljenje koje se ne podudara s hrvatskim autorima toga vremena. On smatra da otkada su se grofovi Celjski u Hrvatskoj tijesno povezali s hrvatskim plemstvom, nisu više gledani kao stranci, a da se niti oni sami nisu tako osjećali. Povremeni otpor koji bi se prema njima tu i tamo javio, nije se previše razlikovao od dugogodišnjih sukoba između starih hrvatskih obitelji.¹⁵⁰ Preko rodbinskih veza grofovi Celjski su bili usko povezani i sa srpskom, te bosanskom vladarskom obitelji. Orožen zaključuje da je gledajući iz današnjeg kuta, praktična politika Celjskih grofova dobivala jugoslavenske obrise, ali pri tome naglašava kako to nikako nije moglo biti svjesno, iako su se u autorovo vrijeme javljali neki koji su zagovarali jugoslavensku politiku Celjskih grofova.¹⁵¹

Orožen također zasebno razrađuje pitanja odnosa grofova Celjskih prema samostanima, osobito onim kartuzijanskim. Do samostana im je bilo stalo, jer su vjerovali kako će na taj način izmoliti blagoslov za sebe i za čitav svoj rod. Redovnici samostana su svaki dan za Celjske grofove služili misu.¹⁵² Iz odnosa koji su Celjski grofovi imali prema crkvenim dobrima, može se zaključiti kako im je vjera igrala važnu ulogu u životu.

---

¹⁴⁹ Orožen, *Zgodovina Celja in okolice*, 258.

¹⁵⁰ Isto, 259.

¹⁵¹ Isto, 260.

¹⁵² Isto, 244-245.

Janko Orožen je svojim poglavljem o Celjskim grofovima dao najveći doprinos kada je riječ o toj tematici u razdoblju do 1980. godine. Nedostatak ovog rada je, kao što sam već na početku spomenula, nedostatak znanstvenog aparata. Autor se pritom većinom poziva na Celjsku kroniku. Pregled povijesti grofova Celjskih je tematski, vrlo pregledno obradio. Tako su osim glavnih predstavnika ove obitelji obrađeni i svi najznačajniji događaji povezani s aktivnošću Celjskih na slovenskom prostoru, odnosi prema Habsburgovcima, uplitanje u odnose u Ugarskoj. Orožen se bavio i pitanjima crkvene i upravne organizacije područja koja su bila pod vlašću Celjskih grofova. Kao i drugi slovenski autori ovoga razdoblja smatra da su Celjski grofovi isključivo bili moćni feudarci, kojima je glavni interes bio jačanje moći i ugleda vlastite obitelji, te da tome nisu pridavali nikakav nacionalni značaj. Slažem se s mišljenjem Janka Orožena, uz dodatak, da u 15. stoljeću na području današnje Slovenije nije niti moglo biti govora o nekoj nacionalnoj svijesti ili nacionalnom gibanju. U nekim zemljama u 15. stoljeću (primjerice u Engleskoj, Španjolskoj, Francuskoj) je bio poznat osjećaj pripadnosti državi, dakle neka vrsta državnog nacionalizma, međutim na području današnje Slovenije nije postojala niti takva vrsta nacionalizma.¹⁵³

Za ovo razdoblje je važno spomenuti knjigu **Milka Kosa** „Zgodovina Slovencev od naselitve do petnajstega stoletja“ objavljenu 1955. godine. Riječ je zapravo o drugom izdanju njegove knjige „Zgodovina Slovencev od naselitve do reformacije“ koja je izašla 1933.

Kos ističe da je drugo izdanje u mnogim pogledima zapravo nova knjiga. Neka je poglavlja pritom dopunio i proširio, druga je skratio.¹⁵⁴ Poglavlje koje se tiče grofova Celjskih i uspona te obitelji u ovom izdanju započinje uvodom o političkoj i vojnoj krizi koja je obuhvatila slovenske zemlje. Kos navodi kako Celjski grofovi ne stvaraju svoju dinastičku vlast samo na slovenskom tlu, te da sukobe s Habsburgovcima ne vode samo unutar slovenskih zemalja. Pritom ističe kako plemić i kmet u to doba žive jednako teško u slovenskim zemljama kao i u Hrvatskoj i Ugarskoj. Naglašava europsku pripadnost slovenskih zemalja: „Slovenska zemlja je v vsem svojem političnem, družbenem, gospodarskem in kulturnem življenju v 15. stoletju že „evropeizirana“, živi z Evropom eno življenje.“¹⁵⁵

---

¹⁵³ Kos, *Grofje Celjski*, 267.

¹⁵⁴ Kos, *Zgodovina Slovencev od naselitve do petnajstega stoletja*, 5.

¹⁵⁵ Isto, 306.

Poglavlje o usponu grofova Celjskih se bitno ne razlikuje od ranije objavljenog poglavlja iz 1933. godine. Kos i ovdje daje kratak povijesni pregled od porijekla do uspona Celjskih grofova, dajući pritom prednost najznačajnijim predstavnicima toga roda. Grofovi Celjski su svoju moć i ugled stekli koristeći sva dostupna sredstva, politička i gospodarska.¹⁵⁶

Kos zaključuje kako povijest grofova Celjskih nije neposredno i povijest slovenskog naroda, ali je dio povijesti slovenskih zemalja i jedna od njenih velikih feudalnih obitelji koja je snažno utjecala na širi europski prostor.¹⁵⁷ Autor i ovdje zastupa mišljenje da grofovi Celjski nisu poznavali nikakav nacionalni osjećaj, te da je širenje njihovih posjeda bilo uzrokovano isključivom težnjom za ostvarivanjem što većeg ugleda i moći.¹⁵⁸

Osim navedenih slovenskih autora, grofovima Celjskim se u ovom razdoblju bavio i slovenski povjesničar **Vlado Habjan**. Pretežito ga je zanimala vojna povijest grofova Celjskih i na tu temu je napisao dvije bitne rasprave. Tako je 1971. godine izašla rasprava „Celjsko-avstrijska vojna od leta 1438 do 1443 ali vojna za Ljubljano in Istro“.¹⁵⁹

Autor objašnjava kako je nakon Žigmundove smrti 1437. na prijestolje u Hrvatsko-Ugarskoj i carstvu došao vojvoda Albert V. (II. kao njemački kralj) iz albertinske loze Habsburgovaca, muž Žigmundove kćeri Elizabete. Kako je bio u rodbinskoj vezi s obje obitelji, ustručavao se donijeti presudu u sporu između Fridrika V. i Celjskih. Nakon njegove rane smrti 1439. od dizenterije za vrijeme pohoda protiv Osmanlija njemački su kneževi izbornici krunu ponudili upravo Fridriku V. koji je stjecanjem carskog naslova došao u jaču poziciju naspram svojih protivnika, no ujedno je bio spreman i na pregovore.¹⁶⁰

Nakon dva sporazuma o primirju konačno je spor između Fridrika Habsburškog i Celjskih izgladen u rujnu 1443. Godine. Fridrik III. je grofovima Celjskim priznao „kneževsko ime“, budući da im je kao car i dalje bio kvalitativno nadređen no odbio im je priznati postojanje neovisne kneževine koja bi ugrožavala njegovu dinastičku i teritorijalnu politiku. Na taj način postignuto je kompromisno rješenje. Fridrik II. i Ulrik II. Celjski odrekli su se prijašnjeg Žigmundovog proglašenja. Pritom ih je car Fridrik III. ponovno uzdignuo u rang kneževa Svetog

---

¹⁵⁶ Isto, 310.

¹⁵⁷ Isto, 315.

¹⁵⁸ Isto, 316.

¹⁵⁹ Habjan, *Celjsko-avstrijska vojna od leta 1438 do 1443 ali vojna za Ljubljano in Istro*, 137-148.

¹⁶⁰ Isto, 137.

Rimskog Carstva. Celjski su posjedi ponovo integrirani u Kranjsku, Štajersku i Korušku, a ujedno je sklopljen i međusobni nasljedni sporazum.¹⁶¹

Habjan se u ovoj raspravi bavi isključivo vojno-političkim pitanjima. Zaključuje kako su Celjski grofovi unutar cijele tisućljetne povijesti Slovenaca bili jedina domaća sila, koja je uspješno branila izvor svoje moći, „svoje deželo“.¹⁶²

Druga Habjanova rasprava, objavljena 1975. godine, odnosi se rat Celjskih za Posočje i Podravinu od 1425. do 1430. godine.¹⁶³ Autor ističe činjenicu kako Slovenci od naseljenja svojih predaka osim grofova Celjskih nisu imali upravu koja vlada iz domaćeg središta.¹⁶⁴ U ratu za Posočje i Podravinu sudjelovao je jedan od najvažnijih Celjskih grofova, Herman II. Stjecanjem tih područja, zajedno s ostalim posjedima u Štajerskoj, Koruškoj, Kranjskoj, omogućena je Celjskima materijalna osnova za ubrzani uspon svoje dinastije.¹⁶⁵

U obje njegove rasprave je vidljivo da on Celjske grofove ne smatra tuđim vladarima, nego domaćim, slovenskim. U tom pogledu se razlikuje od dotadašnjih autora, prije svega Grafenauera i M. Kosa, koji su isticali da su grofovi Celjski imali uporište u slovenskim zemljama, ali su se koristili njemačkim jezikom, te su ih izvori nazivali „Nijemcima“. Habjan u svojim radovima Celjskim grofovima daje prenaplašenu ulogu u slovenskoj povijesti. Jedini ih od svih autora doživljava kao domaće vladare, dajući im pritom nacionalni značaj.

---

¹⁶¹ Habjan, *Celjsko-avstrijska vojna od leta 1438 do 1443 ali vojna za Ljubljano in Istro*, 143.-144.

¹⁶² Isto, 148.

¹⁶³ Habjan, *Boj Celjskih za Podravje in Posočje v letih 1425.-1430.*, 1-12.

¹⁶⁴ Isto, 1.

¹⁶⁵ Isto, 10.-12.

Može se zaključiti kako u razdoblju od 1950.-1980. godine u hrvatskoj i slovenskoj historiografiji nije došlo do bitnih promjena i buđenja interesa za povijest Celjske obitelji. Hrvatski i slovenski autori se ne razlikuju previše kada je riječ o izvještajima koji se tiču Celjskih i njihove politike. Hrvatski povjesničari ih spominju samo u kontekstu događaja vezanih za hrvatsku povijest, dok im slovenski povjesničari ipak daju veću ulogu i naglašavaju njihov europski značaj. Pritom je važno naglasiti, da je najveći pomak ostvaren opširnim, tematskim pregledom povijesti Celjskih grofova unutar Oroženove knjige o povijesti Celja i okolice. To poglavlje je do tada bilo najdetaljniji prikaz ove obitelji koji su napisali slovenski ili hrvatski povjesničari. Utjecaj vladajuće ideologije, koja je tada prevladavala u Jugoslaviji, nije imao veće posljedice. Kos spominje da mnogi autori (iako poimenice ne navodi niti jednoga) traže poveznice između posjeda koje su grofovi Celjski ostvarili na području jugoistočne Europe s granicama Jugoslavije. Neki povjesničari su očito pokušavali dokazati namjerno širenje teritorija Celjskih prema jugoistoku Europe s ciljem stvaranja neke zajedničke jugoslavenske države. Kos je sve te navode odbacio naglašavajući činjenicu da u 14. i 15. stoljeću nije bilo razvijene nacionalne svijesti na ovom području. Znatni korak naprijed i ponovno buđenje interesa za proučavanje povijesti grofova Celjskih dogodit će se tek u narednih tridesetak godina.

6. Razdoblje od 1980. godine do danas

U zadnjih tridesetak godina zamjetno je buđenje interesa za proučavanje povijesti grofova Celjskih. Povjesničari su počeli pristupati problemu s drugačijeg stajališta kako bi ispravili štetu koju je Celjskima nanijelo romantičarsko-pozitivističko razdoblje u historiografiji.¹⁶⁶ Najveću ulogu u tome odigrala je svakako **Nada Klaić** koja je izdala prvu monografiju o obitelji Celjski u hrvatskoj historiografiji. Knjiga je objavljena u Celju 1982. godine pod naslovom „Zadnji knezi Celjski v deželah sv. Krone“.

Nasuprot ranijim prikazima u kojima prevladava negativan stav prema grofovima Celjskim, ona zauzima potpuno suprotno mišljenje. Njezina analiza kreće se od optužbe, ali završava obranom Celjskih, tako da od posve negativnog gledišta prelazi u isključivo pozitivno. Autorica opisuje na temelju bitno opsežnije izvorne građe od one koju je koristila starija historiografija, one dijelove vezane uz povijest Celjskih koji su vezani za hrvatski teritorij.¹⁶⁷

U svojoj knjizi prikazuje politički uspon posljednjih generacija grofova Celjskih, pri čemu iznosi mišljenje da je dosadašnja historiografija preoštro ocjenjivala djelovanje zadnjih Celjskih, i to u jednakoj mjeri stara, kao i najnovija historiografija.¹⁶⁸ Ova primjedba se odnosi prvenstveno na hrvatsku historiografiju, ali također i na slovensku. Autorica smatra da je o Celjskima pisano nedovoljno i neobjektivno, da su prikazivani (prije svega Ulrik II) u izrazito negativnom svjetlu, ocjenjivani prema strogim i pristranim kriterijima koji nisu na takav način primjenjivani na druge predstavnike feudalne elite u hrvatskim zemljama.¹⁶⁹ Nada Klaić ističe da želi dati nepristranu ocjenu i popraviti posve pogrešnu sliku o vladavini Celjskih u hrvatskim zemljama.

Predbacuje drugim autorima što su nedovoljno koristili izvornu građu i da su se oslanjali na pristrana svjedočanstva pisaca 15. stoljeća, naročito Eneje Silvija Piccolominiya i Ivana Thuroczyja.¹⁷⁰ Autorica smatra da su u hrvatskoj historiografiji izrazito negativnu ocjenu

---

¹⁶⁶ Kurelić, *Pregled povijesti grofova Celjskih*, 202.

¹⁶⁷ Raukar, *Grofovi Celjski i hrvatsko kasno srednjovjekovlje*, 117.

¹⁶⁸ Klaić, *Zadnji knezi Celjski v deželah sv.krone*, 105.

¹⁶⁹ Isto, 105.-106.

¹⁷⁰ Isto, 14.

Celjskih kao „tuđinaca“ i „nasilnika“ utemeljili Ivan Tkalčić svojim prikazom odnosa Celjskih prema Gradecu u uvodima za „Povijesne spomenike slobodnog kraljevskog grada Zagreba“, te Vjekoslav Klaić u „Povijesti Hrvata“, a njihova mišljenja utjecala su i na kasnija povijesna djela.¹⁷¹

Nasuprot dotadašnjim negativnim ocjenama Celjskih, N.Klaić smatra da njihovo djelovanje u hrvatskim zemljama treba ocijeniti pozitivno, jer su oni prije svega sa svojim političkim položajem ona sila, koja je pozitivno usmjerila tijek povijesti u prvoj polovici 15. stoljeća.¹⁷² Težište njihovog političkog djelovanja od početka 15. stoljeća je (u vrijeme Žigmundove vladavine) područje Ugarske, tj. zemlje krune sv. Stjepana, gdje Celjski postaju nekrunjeni vladari, koji zaslužuju samo vladarska mjerila za procjenu njihove povijesne uloge.¹⁷³

Autorica zauzima stajalište da bi historiografija prvo morala utvrditi politički okvir, tj. političko-pravni okvir, u kojem su djelovali zadnji Celjski¹⁷⁴, pa onda iz te perspektive procijeniti jesu li grofovi Celjski u Hrvatskoj nastupali kao tirani i nasilnici, koji su si prisvojili časti i dostojanstva, ili su se u sukobu s protivnicima, osobito Talovcima, pozivali na „stare pravice“ koje su dobili mnogo ranije.¹⁷⁵ Klaić vjeruje da su Celjski 1406. imenovani od kralja Žigmunda nasljednim banovima u hrvatskim zemljama. Pritom se poziva na austrijskog povjesničara H. Dopscha, bilježeći da je on prvi u svojoj raspravi sredinom 70.-tih tvrdio kako su Celjski od 1406. nasljedni banovi.¹⁷⁶

---

¹⁷¹ „...nobeni „tuji“ družini v XV. stoletju Tkalčić ni zameril toliko kot Celjskim, čeprav so tudi drugi imeli i Gradec i oblast nad škofijo. ...Tkalčić se ni niti trudil, da bi ugotovil, ... ali ni morda njihovo „nasilništvo“ vendarle imelo zakonito osnovo.“ Klaić, *Zadnji knezi Celjski v deželah sv. krone*, 10.

¹⁷² Isto, 112.

¹⁷³ „Že H. Dopsch je poudaril, da je bilo leto 1437 velika prelomnica v zgodovini Celjskih, ker se je namesto očeta Friderika II. na čelo družine povzpel Ulrik II. Za razliko od deda Hermana II., ko je postopoma gradil družinsku oblast, se je Ulrik v celoti posvetil visoki politiki. (...) Dopsch ima prav, ko trdi, da je Ulrik skušal dobiti v svoje roke upravo v vsaj eni od dežel, če ne celo kraljevski prestol.“ Klaić, *Zadnji knezi Celjski v deželah sv. krone*, 92.

¹⁷⁴ Isto, 22.

¹⁷⁵ Isto, 21.

¹⁷⁶ Isto, 35.

Za Nadu Klaić, grofovi Celjski su se prema gradovima ponašali kao zaštitnici, mazili su slavonske građane poput vladara, branili su slavonskoga plemića i obuzdavali velikaša.¹⁷⁷ U svojoj monografiji najviše govori o odnosu prema Gradecu, spominju se neki podaci o Varaždinu, a također se slobodnim kraljevskim gradom naziva Krapinu, te konstatira da do sada nije ništa poznato o odnosu Celjskih prema tome mjestu, da nije poznato jesu li potvrdili krapinske privilegije, što bi tek trebala pokazati još neobjavljena građa, ali da se položaj Krapine poslije dolaska pod vlast Celjskih nije ništa promijenio (odnosno da se nije pogoršao).¹⁷⁸ Međutim, Krapina sigurno nije imala status slobodnog kraljevskog grada, već je bila trgovište pod vlašću feudalnoga gospodara kojem je pripadala krapinska utvrda, najvažnija na području Zagorja.

Obično se smatra da je Žigmund darovao Celjskima varaždinsku utvrdu (*castrum*). Prema mišljenju Nade Klaić, prva Žigmundova darovnica grofovima Celjskim na području hrvatskih zemalja 1397. god. ne odnosi se na utvrdu, nego na grad (*civitas*) Varaždin. Autorica smatra da je to prvi slučaj darivanja slobodnog kraljevskog grada u Slavoniji nekom velikašu.¹⁷⁹ U literaturi se spominje da je Žigmund 1397. potvrdio Varaždincima Ludovikov privilegij iz 1357., prema kojem Varaždin ima potpunu sudsku autonomiju i prizivni sud može biti samo kraljevski. S obzirom da je to kontradiktorno s podatkom o darivanju varoši Hermanu Celjskom, N. Klaić tvrdi da je Ludovikov privilegij Varaždinu falsifikat (važno je istaknuti da takvo mišljenje nije bilo ranije zastupano u hrvatskoj historiografiji), te misli da je navodni falsifikat nastao tako što su ispravu sastavili sami građani pred početkom 1397., jer su bez sumnje vidjeli što Žigmund namjerava učiniti, odnosno da hoće darovati grad Hermanu, pa su vjerojatno na taj način pomoću „falsifikata“ htjeli izbjeći potpunu vlast Celjskih nad svojim gradom.¹⁸⁰

Mišljenje je Nade Klaić da Herman sebe s pravom smatra gospodarom grada, ali da se osjeća dvovlašće jer se kralj nije baš sasvim odrekao Varaždina, no da se usuđuje nazivati grad svojim.¹⁸¹ U parnicama koje su Varaždinci vodili sa susjednim plemićima sporeći se oko posjeda, Celjski su štitili interese građana, dok je Žigmund više štitio plemiće.¹⁸² Autorica

---

¹⁷⁷ Klaić, *Zadnji knezi Celjski v deželah sv. krone*, 120.

¹⁷⁸ Isto, 30.

¹⁷⁹ Isto, 25, 31.

¹⁸⁰ Isto, 31.

¹⁸¹ Isto, 31.

¹⁸² Isto, 31-32.

zaključuje da je grof Herman štitio Varaždince pred plemićima, što je bila prirodna i sasvim razumljiva posljedica sporazuma između građana i gospodara¹⁸³ (koji u utvrđivanju svoje vlasti i svladavanju suparnika treba oslonac i podršku u nekim društvenim slojevima, tj. u građanstvu, koje se prema tome smatra važnim gospodarskim i političkim faktorom).

Celjski su potvrdili stare trgovačke privilegije i podarili nove Varaždinu, Gradecu i Samoboru. A odnos grofa Ulrika prema slobodnim kraljevskim gradovima i prije i poslije 1445. (kada postaje slavonski ban) zapravo je „kraljevski“.¹⁸⁴ Varaždin postaje 1448. prvo slavonsko mjesto, koje je zahvaljujući zaslugama Celjskih dobilo „*ius depositionis*“ s velikim trgovačkim privilegijama.¹⁸⁵ Celjski su kao gospodari Varaždina više gledali na razvoj samog mjesta, nego što su to činili drugi vladari, pronalazeći u građanima prirodne saveznike u borbi protiv plemića i velikaša u Slavoniji.¹⁸⁶

U monografiji je ipak najbivše pažnje posvećeno odnosu Celjskih knezova prema Gradecu (koriste se podaci iz isprava objavljenih u „Povjestnim spomenicima slobodnog kraljevskoga grada Zagreba“). Nada Klaić ističe da su Celjski dobili od Žigmunda upravu (gubernatorsku vlast) nad Gradecom¹⁸⁷, spominju se sukobi 1437. i parnica 1438. godine pred kraljevskim sudom, (naknadnim) žalbama građana na postupke grofa Ulrika i njegovih službenika u vrijeme dok je grad bio pod vlašću Celjskih, te sukobima s udovicom Katarinom nakon Ulrikove smrti. Koriste se isti dokumenti koje je objavio i tumačio I. Tkalčić, ali ih Nada Klaić objašnjava na sasvim drugačiji način, odnosno iz istih dokumenata izvlači potpuno suprotne zaključke nego njeni prethodnici. Primjerice, kada piše o sukobu Celjskih s Gradecom, ona prigovara da su se svi dotadašnji autori zadovoljili s nabrananjem zločina i optužba protiv Celjskih, a da prethodno nisu provjerili uzroke, niti da li se navedene optužbe temelje na stvarnim činjenicama.¹⁸⁸

---

¹⁸³ Klaić, *Zadnji knezi Celjski v deželah sv. krone*, 33.

¹⁸⁴ Klaić često ističe da Celjski bolje upravljaju svojim posjedima nego što to čine vladari. Klaić, *Zadnji knezi Celjski v deželah sv. krone*, 79.

¹⁸⁵ Isto, 65.

¹⁸⁶ Isto, 66.

¹⁸⁷ Isto, 37.

¹⁸⁸ Isto, 69.

Nakon što su Celjski 1436. postali vlasnici Medvedgrada, počeli su sukobi, koje su po mišljenju Nade Klaić skrivili građani: opirali su se grofovima Celjskim, protivili se ostvarivanju njihovih prava prema Gradecu, odbijali su platiti mitničku pristojbu u Rakovcu (gdje su Celjski, kao i svi prethodni vladari uzimali zagrebačkim trgovcima ono što im je pripadalo)¹⁸⁹, građani su izazivali njihove službenike, a naročito medvedgradskog kaštelana. Na takvo ponašanje su stanovnici Gradeca bili potaknuti od bana Matka Talovca, suparnika Celjskih. Ban je neprestano nagovarao građane na otpor. Za razliku od Celjskih koji imaju „staro pravo“ na Gradec, Talovci su „uzurpatori“, pa su Celjski bili prisiljeni svoje pravo braniti oružjem.¹⁹⁰

Iznosi se mišljenje da nije točno poznato kada su i kako Celjski potčinili Gradec svojoj vlasti, te da detalji o zauzimanju mjesta nisu očuvani, a da se to najvjerojatnije dogodilo u prvoj polovici 1445. (dakle u vrijeme kada Ulrik II. Celjski osvaja posjede i utvrde Talovaca, oslobađajući se konkurenata i utvrđujući svoju vlast u Slavoniji). Tada su i stanovnici Gradeca i zagrebački kanonici dobrovoljno prihvatili Celjske kao svoje nove gospodare.¹⁹¹

Osim toga Nada Klaić zastupa mišljenje kako je sasvim normalno da Gradec plaća godišnju taksu od 40 maraka, da su službenici Celjskih prizivni sud za građane, te da u varoši postoji banski kaštel i vojna posada na čelu s kapetanom Seboldom Mayerom. Pri tome vlast nad gradom nije bila jedna od posljedica dobivenog slavonskog banata, nego uređivanje starih prava, koje su Celjski imali od početka 15. stoljeća.¹⁹² Prema tome vlast Celjskih nad Gradecom Nada Klaić smatra zakonitom jer im je svojevremeno kralj Žigmund dodijelio upravu nad tim gradom.

Celjski su dakle štitili građane kao svoje podanike, braneći interese Gradeca u sukobima sa zagrebačkim kaptolom, kao i u sporovima s gospodarom Susedgrada Hennyngom, koji je u političkim borbama i građanskom ratu u Ugarskoj bio pristaša Hunyadija. Gradečki trgovački privilegiji potvrđeni su 1449., što svjedoči o banovom skoro vladarskom odnosu prema Gradecu.¹⁹³ Nada Klaić ističe da se stanovnici Gradeca nisu otvoreno i izrazito protivili Celjskima u vrijeme dok su oni vladali Slavonijom, već su tek nakon Ulrikove smrti počeli

---

¹⁸⁹ Klaić, *Zadnji knezi Celjski v deželah sv. krone*, 79.

¹⁹⁰ Isto, 74.

¹⁹¹ Isto, 74.-75.

¹⁹² Isto, 75

¹⁹³ Isto, 75.

upućivati pritužbe kraljevima Ladislavu V. i Matijašu Korvinu. Tada su uporabili teške riječi i napali Celjske, koje su još nedavno prije nazivali svojim dragim gospodarima.¹⁹⁴

Ako nakon svega iznesenog usporedimo mišljenje Nade Klaić sa stavovima starije hrvatske historiografije o odnosu Celjskih prema gradovima, primjetit ćemo potpune suprotnosti u gledištima. Temeljni je stav autorice da su sve optužbe protiv Celjskih kao „tirana“ i „nasilnika“ neistinite ili barem pretjerane, da oni nisu terorizirali, već da su naprotiv štitili gradove, te poticali njihov gospodarski razvoj. Konačni je zaključak da su grofovi Celjski sa svojom duhovnom kulturom, sa svojim viteštvom, a prije svega sa svojim političkim položajem ona sila, koja je pozitivno usmjerila tijek povijesti u prvoj polovici 15. stoljeća u svim onim zemljama u kojima su vladali.¹⁹⁵

Ista se shvaćanja uloge Celjskih iznose i u drugoj knjizi Nade Klaić „Zagreb u srednjem vijeku“, gdje su opširnije prikazani odnosi grofova Celjskih i Gradeca. Ona tako smatra da je odnos Celjskih bio „ljubezan i zaista zaštitnički“ pa su zato žestoki napadi građana na knezove kao bivše gospodare jednostavno neopravdani.¹⁹⁶ Klaić je uvjeren da je Herman II. 1406. postao ban u svim hrvatskim zemljama, a ne samo u Slavoniji, te da je dobio nasljednu vlast.¹⁹⁷ No, kako je nakon 1408. često u inozemstvu nema puno kontakata s Gradecom. Kralj Žigmund bio je početkom 15. stoljeća (vjerojatno 1404.) založio Gradec tadašnjem zagrebačkom biskupu Eberhardu Albenu, no 1406. tražio je od njega da se odrekne vlasti nad gradom. I biskup Ivan Alben bio je upravitelj (gubernator) Gradeca. „Albeni su ... sve do smrti biskupa Ivana, tj. do 1433., smatrali Gradec svojom varoši jer im ga je kralj založio.“¹⁹⁸ Nakon smrti Ivana Albena „Herman II. je počeo Gradec smatrati svojim gradom“ pa tako Gradec „ponovno pripada Celjskima“, a „varošani nemaju ništa protiv“ jer ban pokazuje prema njima „posebnu naklonost“¹⁹⁹ Ali Žigmund u to vrijeme sve više omogućuje afirmaciju Matka Talovca i njegove braće, pa to ometa nastojanja Celjskih da ostvare vlast nad Gradecom i osiguraju svoju dominaciju u Slavoniji. Nada Klaić misli da Žigmund 1435. smjenjuje Hermana i imenuje

---

¹⁹⁴ Klaić, *Zadnji knezi Celjski v deželah sv. krone*, 78.

¹⁹⁵ Isto, 112.

¹⁹⁶ Klaić, *Zagreb u srednjem vijeku*, 153.

¹⁹⁷ Isto, 153.

¹⁹⁸ Isto, 132.

¹⁹⁹ U jednoj ispravi bana Hermana II. Celjskog iz 1433. (koja se odnosi na gradečko-kaptolski spor oko posjeda) navodi se da je pisana „pod „našom utvrdom na kraljevskom brdu“ (sub castro nostro Montis regalis). Varoš Gradec se ovdje naziva utvrdom. Klaić, *Zagreb u srednjem vijeku*, 140.

banom Matka Talovca, nakon čega su Fridrik i Ulrik Celjski „s pravom smatrali bana Matka otimačem“.²⁰⁰

Za gradečke tužbe protiv medvedgradskog kaštelana Wilhelma Stamma, službenika Celjskih, zbog njegovih napada na građane i njihove kmetove u drugoj polovici 1437., N. Klaić je mišljenja kako su sve te vijesti obično pretjerivanje, te da za sukobe veću krivnju snose sami građani (poticani od bana Matka Talovca) nego Celjski ili njihovi službenici.²⁰¹ Ako su gradečki trgovci bili napadnuti i opljačkani na povratku iz Ptuja i oštećeni za 2000 forinti, to zapravo i nije bilo razbojstvo, nego „obračun između dvije općine, tipična pojava u srednjovjekovnom građanskom društvu“, u ovom slučaju sukob Krapine i Gradeca. Gradečki su trgovci nešto dugovali krapinskim i „krapinska općina šalje sučeva sina s vojnicima Celjskih da vojnici pomognu utjerati dug od gradečkih građana“. Za takvu verziju događaja Klaić tvrdi da je „izvan svake sumnje.“²⁰²

Gradečke tužbe zbog napada na Pobrežje pretjerane su jer, po mišljenju N. Klaić, nije počinjena velika šteta. Stoga izvještaj čazmanskog kaptola vladaru nije informacija o provedenom sudskom postupku, već predstavlja samo „popis kmetova koji su se trebali zakleti“, ali to navodno nisu učinili jer se nisu usudili počiniti krivokletstvo, budući da „kmetске optužbe bez sumnje nisu bile istinite.“²⁰³ Autorica tvrdi da građani i njihovi podložnici nisu položili prisegu kojom bi (prema ondašnjim običajima) potvrdili istinitost svojih optužbi protiv Celjskih, odnosno da je isprava o polaganju zakletve samo „popis“svjedoka koji su se trebali zakleti, ali to navodno nisu učinili, čime je potvrđena nedužnost Celjskih. Međutim u toj ispravi čazmanskog kaptola nabrajaju se poimenice svi svjedoci koji su pristupili polaganju prisege, te koji jesu

---

²⁰⁰ Klaić, *Zagreb u srednjem vijeku*, 140.-141.

²⁰¹ „Gledajući na Celjske kao na otimači I nasilnike, hrvatska je historiografija od Kukuljevića do danas mislila da je Stamm postavljen zato da proganja gradečke građane. Stoga se i zadovoljavala nabranjem Vilhelmovih „zločina“, ne ulazeći uopće u pitanje gdje treba tražiti uzroke njihovih sukoba. Osim toga, historiografija nije htjela uzeti u obzir i ona „nedjela“ koja su počinili građani Celjskima i njihovim ljudima.“ Klaić, *Zagreb u srednjem vijeku*, 142.

²⁰² Klaić, *Zagreb u srednjem vijeku*, 142.

²⁰³ „...upravo pretjerani zahtjevi kmetova iz Pobrežja bili glavni razlog da se nijedan od dvadesetorice kmetova nije usudio položiti zakletvu“ Drugim riječima, Celjski nisu platili nikakvu odštetu je rim redovnim sudskim postupkom ništa nije bilo dokazano. Čazmanski kaptol šalje doduše kralju popis kmetova koji su se trebali zakleti, ali bez ikakva komentara, svjestan bez sumnje da je krivica na strain Gradeca i njegovih podložnika, a ne na strani optuženih knezova Celjskih.“ Klaić, *Zagreb u srednjem vijeku*, 143.

ispunili tu obvezu. Od svih koji su se trebali pojaviti u gradečkoj crkvi sv. Marka u proljeće 1438. nije došao jedino grof Ulrik Celjski.²⁰⁴

Uzrok prijetnjama i napadima na gradečke trgovce kod Rakovca bilo bi to što građani nisu htjeli plaćati mitničku pristojbu, što su prema ovoj interpretaciji, bili dužni učiniti. Oni su „naravno i sami znali da moraju pristojbu platiti“, a kasnije su pred kraljem „ocrnjivali Celjske namjerno prikazujući događaje u krivom svjetlu“. Zato je sasvim opravdano što je kod Rakovca jednom varoškom trgovcu oduzeto 20 forinti. Mitnica je tamo postojala još od početka 14. stoljeća i „knez Ulrik je, kao i vlastela rakovačka prije njega, tražio od gradečkih trgovaca ono što mu pripada“.²⁰⁵

Međutim, jedna od glavnih povlastica stanovnika slobodnih kraljevskih gradova, pa tako i Gradeca, jest sloboda trgovine, što znači da su oslobođeni od svih plaćanja mitničkih pristojba. Tu činjenicu Nada Klaić u ovom slučaju jednostavno ignorira, prilagođujući svoje tumačenje podataka unaprijed stvorenoj apsolutnoj pozitivnoj ocjeni grofova Celjskih i svih njihovih postupaka.

Za oružane sukobe u 12. mj. 1437. najodgovorniji je ban Matko Talovac, koji huška građane protiv Celjskih i potiče ih na oružani otpor. Za bitku se nisu pripremali samo Celjski, nego i „Gradec zajedno s banom Matkom“. Upravo je Matko „glavni krivac za pokolj u zagrebačkom polju“.²⁰⁶ Iako Celjski početkom 1438. (već je, nakon Žigmundove smrti, na prijestolju novi vladar, Albrecht Habsburgovac) predlažu primirje, to Matku Talovcu „ne ide u prilog“ i on pokreće istragu i parnicu, „tobože da bi zaštitio interese građana, a zapravo za svoju korist“.²⁰⁷ Parnica je završila „drskom presudom zagrebačkog suda“, koji postupa „krajnje uvredljivo“ i koji uopće nema pravo suditi knezu Svetog Rimskog Carstva, pa je normalno da

---

²⁰⁴ MHZ, sv. II, CCV-CCVI.

²⁰⁵ „...gradečka je tužba, nipošto slučajno, prikazivala kneza Ulrika kao otimača, a ne kao vlasnika mitnice koji ima pravo utjerati pristojbu. Banovi koji vode istragu u Budimu idu također na ruku građanima I određuju da se spomenuti Blaž zakune da je to oduzimanje bilo otimačina. Ipak je i Blaž izgubio hrabrost kad se u travnju trebalo zakleti. On je doduše stavljen u popis tužitelja, ali ni on nije došao u crkvu da se zakune! Dakle, i ta je optužba protiv Ulrika bila neosnovana i neopravdana.“ Klaić, *Zagreb u srednjem vijeku*, 144.

²⁰⁶ Klaić, *Zagreb u srednjem vijeku*, 146.

²⁰⁷ Isto, 145.

Celjski nisu došli u Gradec, već su naprosto ignorirali ovo sudište i njegovu odluku da su krivi i da moraju platiti odštetu.²⁰⁸

U postupcima službenika Celjskih i gradečkog kapetana Sebolda Mayera pri njegovim trgovačkim poslovima, N. Klaić ne nalazi „nikakva traga nasilju“, naprotiv on je činio usluge građanima i štitio ih pa je normalno da je gradska uprava bila susretljiva i oslobađala ga plaćanja poreza.²⁰⁹ Međutim, građani Gradeca pokazali su nezahvalnost nalazeći „u svojoj sitnoj „kramarskoj“ politici samo ružne riječi za čovjeka koji je gotovo dvadeset godina bio u njegovoj sredini štiteći interese varoši i varošana“.²¹⁰

Dok je I. Tkalčić smatrao da su sredinom 40-ih godina 15. stoljeća (u vrijeme sukoba s Talovcima) vojnici Celjskih napali Kaptol i da je tada stradala katedrala, Nada Klaić tvrdi da to nije istina, da Celjski nisu osvajali katedralu, već da su „kao i neki velikaši prije njih, bili njezini upravitelji i zaštitnici“ i da su se zagrebački kanonici tridesetak godina nakon Ulrikove smrti željeli dodvoriti kralju Matijašu Korvinu pa su stoga u svojoj žalbi oštrim riječima govorili o postupcima grofova Celjskih.²¹¹

„Odnos Celjskih prema varoši treba razmatrati u doba kad oni vrše bansku čast“ (u razdoblju od desetak godina, od 1445. do 1456.), kada nastoje štititi interese svojih podanika.²¹² Autorica smatra prednošću što stanovnici Slavonije nisu bili opterećeni vojničkim obvezama i pripremama za rat protiv Turaka.²¹³ Tvrdi se da su Celjski „znali naći ravnotežu između Gradeca, Kaptola i biskupije“, tako da su sprečavali međusobne sukobe, česte u ranijim godinama.²¹⁴ Nakon Ulrikove smrti, sukobe („neznatne“) s medvedgradskim vojnicima njegove udovice Katarine 1457. i 1458. Godine isprovocirali sugrađani jer su tada „zauzeli prema Celjskima izrazito neprijateljsko stanovište“.²¹⁵ Gradečke su tužbe ponovno pretjerane i zapravo

---

²⁰⁸ Klaić, *Zagreb u srednjem vijeku*, 146.

²⁰⁹ Isto, 152.

²¹⁰ Isto, 153.

²¹¹ Isto, 389

²¹² „Odnos Celjskih prema Gradecu dolazi najjasnije do izražaja za vrijeme prvih sukoba varošana sa susjednim velikašima Heningima, kad Ulrik stoji na strani svojih građana. Na križevačkom saboru ban presuđuje u korist Gradeca – pozivajući se na Belin privilegij iz 1266. – iako je svima moglo biti jasno da je Belina povlastica za prilike XV. st. zastarjela.“ Klaić, *Zagreb u srednjem vijeku*, 153.

²¹³ Klaić, *Zagreb u srednjem vijeku*, 153.-154.

²¹⁴ Isto, 154.

²¹⁵ Isto, 155.

neosnovane: „Gradec je bio upravo majstor u tome da se vladarima prikaže kao žrtva knezova – nasilnika“.²¹⁶

U knjizi „Zagreb u srednjem vijeku“ često se naglašava da je 14. stoljeće, posebno u vrijeme Ludovikove vladavine, po stupnju gospodarskog razvoja i materijalnom bogatstvu varoši „zlatno doba“ Gradeca, to je razdoblje sigurnosti kada Gradec uživa vladarsku zaštitu – pa se zaključuje da je 14. st. „doba najljepšeg cvata kraljevske varoši“.²¹⁷ Ludovikovom smrću (1382.) završava „najmirnije doba gradske povijesti u srednjem vijeku“ i nastupa novo razdoblje, ispunjeno nesigurnošću i sukobima.²¹⁸

U neskladu sa svojim idealiziranjem grofova Celjskih, N. Klaić ipak mora konstatirati da „novi odnos vladara“ prema slobodnim kraljevskim gradovima (nepoštivanje povlastica i nedostatak zaštite) najviše dolazi do izražaja nakon Žigmundove smrti „kad Celjski doslovce osvajaju grad“²¹⁹, pa se čak primjećuje da sredinom 15. stoljeća varoš „ima sve težih problema s Celjskima i ljudima koje oni šalju na Gradec“.²²⁰ Za razliku od stabilnih prilika u 14.st., „Gradec je u XV. st. odasvud okružen neprijateljski raspoloženim susjedima i doslovce se bori za svoj opstanak odnosno za svoj životni prostor jer mu kralj, kanonici i biskup te napokon i susjedna vlastela otimaju posjede i prava.“²²¹

Nada Klaić u svim svojim radovima inzistira da se Celjske mora nazivati „knezovi“ (*principes*) jer je to njihova prava titula i smatra izrazom nepoštovanja i vrijeđanjem ako ih suvremenici (i kasnije povjesničari) nazivaju „grofovi“ (*comites*).²²² Ali titula državnih knezova odnosi se samo na Njemačko Carstvo, a ne na Ugarsku, gdje Celjski također idu u red najodličnijih velikaša, no oni ovdje nisu državni knezovi jer takva titula na ugarsko-hrvatskom području ne postoji. Uostalom, i sami Celjski svoje isprave potpisuju sa „comes“ ili „Graf“ (a ne „principes“ ili „Fürst“).²²³

---

²¹⁶ Klaić, *Zagreb u srednjem vijeku*, 156.

²¹⁷ Isto, 119.

²¹⁸ Isto, 121.

²¹⁹ Isto, 119.

²²⁰ Isto, 247.

²²¹ Isto, 486.

²²² Isto, 146.

²²³ Isto, 135.

Nada Klaić u uvodu knjige "Medvedgrad i njegovi gospodari" ističe da su u hrvatskoj historiografiji prevladavala takva shvaćanja koja „prikazuju zaista lijepu prošlost Medvedgrada u posve iskrivljenu svjetlu, te potpuno nepotrebno ocrnjujući vladajući sloj u prošlosti našega grada“.²²⁴ Nadalje autorica ističe kako je potrebno odbaciti nekritički negativan stav o tadašnjem vladajućem sloju, tj. o feudalnoj eliti. Posebno je neobjektivno prosuđivano doba Celjskih „zbog velike mržnje prema Nijemcima“.²²⁵ Nauprot tome, N. Klaić navodi da „feudalizam nije jezična ili politička nego prije svega gospodarska, a zatim i društvena kategorija“, pa se ne bi smjelo Celjske prosuđivati po nekim drugim kriterijima od onih koji vrijede za druge velikaške obitelji u srednjovjekovnoj Slavoniji (i uopće u hrvatskim zemljama). Postavlja se zahtjev da povjesničar mora biti objektivan, da „ne smije sebi dopustiti da kroji prošlost prema svojim trenutnim raspoloženjima“.²²⁶ Usprkos tome čitatelj ne dobiva baš uvijek dojam da se sama autorica čvrsto drži tog načela nepristranosti i potiskivanja vlastitih emocija.

Kao što je već prije spomenuto, ranija situacija u hrvatskoj historiografiji bila je negativno prikazivanje viših društvenih slojeva (feudalne elite), općenito ili djelomično (samo „stranaca“, npr. grofova Celsjkih), nasuprot idealiziranju nižih društvenih slojeva (građana ili kmetova). Nada Klaić to okreće u idealiziranje feudalne elite (osobito Celjskih) i isticanje „zakonite podloge“ njihovih postupaka, a pretežno negativan (ponekad i preziran) odnos prema nižim slojevima: „Ta kako bismo smjeli sebi dopustiti da gledamo medvedgradske gospodare isključivo sa stajališta proračunanih zagrebačkih kramara.“²²⁷

Nakon dva uvodna dijela knjige slijedi treće i najopširnije poglavlje: „Događaji“, gdje je kronološkim redom opisano izmjenjivanje gospodara Medvedgrada od njegova osnivanja u 13. st. do početka 17. st., te njihovi sukobi s Gradecom (uz vrlo blagonaklon odnos prema „gospodarima“). Vijesti o neprijateljstvima između Gradeca i medvedgradskih vlastelina te njihovih kaštelana krajem 14. i u 15. st. (i u vrijeme Gorjanskih, i Albena, i Celjskih nakon 1436.) Nada Klaić smatra pretjerivanjima i pokušajima građana da izvuku neke sitne koristi.

---

²²⁴ Klaić, *Medvedgrad i njegovi gospodari*, 15.

²²⁵ Isto, 16.

²²⁶ Isto, 15.

²²⁷ Isto, 15.

Sukobe s vojnicima Celjskih izazvali su građani i njihovi podložnici. Medvedgradska je vojna posada napala gradečko selo Pobrežje jer su tamošnji kmetovi ometali korištenje jakuševačkog prijelaza preko Save i odbijali ga predati vojnicima Celjskih.²²⁸ Još se više nego u ranijim djelima naglašava navodna odgovornost bana Matka Talovca za oružane sukobe građana i medvedgradskih vojnika na čelu s kaštelanom Stammom krajem 1437. godine. Samo je Matko „imao razloga da se preko leđa nevinih građana tuče i obračunava s Celjskima“.²²⁹ Prema tumačenju Nade Klaić, do borbe pod Gradecom došlo je „zbog želje Celjskih da nakon Žigmundove smrti vrate Gradec pod svoju vlast“, što je njihovo zakonito pravo, jer je Žigmund „Talovcima prepustio gradečku općinu“ koja je bila dužna pokoravati se Celjskima kao nasljednim banovima Slavonije i upraviteljima Gradeca od početka 15. Stoljeća, tako da su Celjski primorani da oružjem osiguraju svoje „stare pravice“.²³⁰

Autorica ponavlja svoje ranije mišljenje da opsada Gradeca 1441. nije uspjela i da su Celjski ovladali gradom 1445., nakon Matkove smrti.²³¹ Tada je medvedgradski kapetan „najvažniji član apelacijskog suda koji Celjski organiziraju na Gradecu“.²³²

Razdoblje kada Celjski vladaju Gradecom, posjedima zagrebačke biskupije i medvedgradskim vlastelinstvom s Turopoljem, dakle cijelim zagrebačkim područjem i njegovom okolicom „donosi svim zemljama i naseljima toliko potreban mir, ali i uzajamno poštovanje“.²³³

Općenito se o grofovima Celjskim ponavljaju mišljenja izrečena u ranijim djelima N. Klaić, pri čemu autorica tvrdi da se njeni zaključci temelje „isključivo na pročišćenom izvornom materijalu“.²³⁴

Knjiga **Nade Klaić** „Koprivnica u srednjem vijeku“ obuhvaća i razdoblje vladavine Celjskih, kada su oni bili gospodari utvrde Kamnegrad i varoši Koprivnice. Ponovljeni su, iako nešto umjerenijim tonom, već od ranije poznati stavovi autorice o pristranom i nepravednom prikazu Celjskih u hrvatskoj historiografiji. Oni nisu osvajali tuđe posjede, već su samo

---

²²⁸ Klaić, *Medvedgrad i njegovi gospodari*, 139.

²²⁹ Isto, 133.

²³⁰ Isto, 139.

²³¹ Isto, 139.

²³² Isto, 140.

²³³ Isto, 140.

²³⁴ Isto, 142.

„preuzimali prava koja im je još od početka stoljeća prepustio Žigmund“ kad im je uz ostalo, dao i upravu nad zagrebačkom biskupijom i nad Gradecom.²³⁵ O vlasti Celjskih nad Koprivnicom ima malo podataka. Nada Klaić smatra da su dobili Žigmundov pristanak da ovladaju gradom nakon smrti biskupa Ivana Albena (1433.), kojem je ranije bila prepuštena Koprivnica, ali zbog „Talovaca nisu to pravo mogli ostvariti“, pa su dobili vlast nad tim gradom tek nakon smrti bana Matka. Celjski su „u Koprivnici imali ista ona prava kao Albeni, dakle pravo ubiranja vladarske takse, ali ne i jurisdikciju“²³⁶. Celjski su ipak ovladali Koprivnicom prije 1445. i sukoba s Talovcima, a čini se da su imali veću vlast nad gradom nego što to ističe Nada Klaić. Izvjesno je da je zbog suparništva Celjskih i Hunyadija Koprivnica stradala u Hunyadijevom vojnom pohodu 1446., kada je grad osvojen i zapaljen.²³⁷

N. Klaić tvrdi da su grofovi Celjski bolje upravljali Slavonijom nego kralj Žigmund, ističe da su štitili plemstvo i branili slobodne kraljevske gradove, ne prekoračujući svoje banske ovlasti, te da su posebno u vrijeme Hermanova banovanja u Slavoniji vladale izuzetno smirene i stabilne prilike.²³⁸ U točnost ovih tvrdnji moglo bi se posumnjati, ako se zna da Celjski ipak jesu prelazili granice svojih ovlasti i nastojali, kao i drugi feudalni gospodari, da zavladaju slobodnim gradovima, a prilike u Slavoniji u prvim desetljećima 15. stoljeća (kada Žigmund od 1412. uglavnom boravi izvan zemlje) Vjekoslav Klaić ocijenio je kao „opći metež i bezakonje“.²³⁹

Lako je uočljivo da je autorica u navedenim radovima zauzela stajalište potpuno suprotno ostalim hrvatskim povjesničarima, prikazujući djelovanje Celjskih na hrvatskim prostorima izuzetno pozitivno. Pozitivan je njezin pokušaj da se pitanje grofova Celjskih promotri u što objektivnijem svjetlu. Međutim, ona je u svojim razmišljanjima opet otišla u neku drugu krajnost, odbacujući svaki negativni opis Celjskih.

Na knjigu Nade Klaić „Zadnji knezi Celjski v deželah sv. Krone“ reagirao je **Tomislav Raukar** polemički intoniranom raspravom „Grofovi Celjski i hrvatsko kasno srednjovjekovlje“,

---

²³⁵ Klaić, *Koprivnica u srednjem vijeku*, 92

²³⁶ Isto, 124.

²³⁷ Isto, 93.

²³⁸ Isto, 93.

²³⁹ V. Klaić, *Povijest Hrvata*, sv. III, 149.

u kojoj se autor suprotstavlja mišljenju Nade Klaić o apsolutno pozitivnom značaju Celjskih u hrvatskoj srednjovjekovnoj povijesti.²⁴⁰

Starija hrvatska historiografija dala je „shematizirano i, u biti, površno vrednovanje grofova Celjskih“, zauzimajući prema njima „romantičan, a priori negativan stav“.²⁴¹ Nasuprot tome, N. Klaić sa svojom knjigom „zauzima sasvim suprotno, apologetsko gledište“, pa se tako način prikazivanja ove feudalne obitelji okreće „od optužbe prema obrani Celjskih, od posve negativnog prema krajnje pozitivnom određivanju“.²⁴² Potrebno je izbjegavati krajnosti, kako potpuno negativnu sliku, tako i idealiziranje Celjskih, te dati objektivan prikaz njihovog djelovanja, za Celjske ne smiju postojati posebni kriteriji prosudbe.²⁴³ . “Nasuprot isticanju političkog sjaja Celjskih, kao posve izdvojenoj pojavi, koja se ne dovodi u neku čvršću, dublju vezu s presudnim političkim i društvenim problemima na balkansko-podunavskom području u prvoj polovini i sredini XV. stoljeća“, kao što se dogodilo u knjizi „Zadnji knezi Celjski v deželah sv. krone“, T. Raukar postavlja „zahtjev za društvenim vrednovanjem“. Umjesto kronologije političkih događaja s kojima su povezani grofovi Celjski (a to je još sve promatrano izolirano, izvučeno iz konteksta), potreban je pogled na Celjske smještene u njihovo vrijeme i okolnosti, da bi se moglo odgovoriti na pitanje „kakva je bila njihova uloga u ključnim društvenim zbivanjima na balkanskom području.“²⁴⁴

U procjenjivanju povijesne uloge Celjskih treba voditi računa prije svega o dva glavna kriterija, a to su: 1.) „opća društvena kriza na balkanskom prostoru i odnos, tj. utjecaj feudalne elite na društva i društvene klase“; 2.) odnos prema turskoj opasnosti.²⁴⁵ Ako se upitamo na kakav se način Celjski uklapaju u ove probleme, zaključak je autora da njihova borba za vlast i sukobi s drugim feudalnim obiteljima utječu na slabljenje kraljevske vlasti, što stvara u zemlji atmosferu nesigurnosti, te slabi političku stabilnost i obrambenu sposobnost države ugrožene od

---

²⁴⁰ Raukar, *Grofovi Celjski i hrvatsko kasno srednjovjekovlje*, 113.-140.

²⁴¹ Isto, 116.-117.

²⁴² Isto, 117.

²⁴³ U analitičkom postupku o Celjskima ne smijemo primjenjivati kriterije drugačije od onih koji vrijede u proučavanju hrvatskog društva općenito, jer bismo time učinili jednaku metodičku pogrešku kao rane sinteze koje su negativno ocjenjivale Celjske prvenstveno zbog toga što su bili tuđinci, extranei. A upravo takvu pogrešku činimo kad iz složenih i, u biti, negativnih promjena u hrvatskom društvu izdvajamo politički sjaj Celjskih, ocjenjujući ga apsolutno pozitivnim, kao u knjizi “Zadnji knezi Celjski”. Raukar, *Grofovi Celjski i hrvatsko kasno srednjovjekovlje*, 115.

²⁴⁴ Raukar, *Grofovi Celjski i hrvatsko kasno srednjovjekovlje*, 116

²⁴⁵ Isto, 119

Turaka.²⁴⁶ Upravo je jedna od glavnih političkih pogrešaka Celjskih, posebno Ulrika II., to što je propustio preuzeti aktivnu ulogu u organiziranju protuturskog otpora.²⁴⁷ Konačno se može reći: „Celjski su pojedinim oblicima svoje djelatnosti ponekad korisno utjecali na razvoj hrvatskog društva, ali su, u biti, kao i druge feudalne obitelji u hrvatskoj, bili faktorom društvene razgradnje...”²⁴⁸

Politički uspon grofova Celjskih na ugarsko-hrvatskom području ne bi bio moguć u stabilnim prilikama, u uvjetima jake središnje vlasti kao što je bilo u doba Anžuvina. Upravo je Žigmund svojim načinom vladavine omogućio jačanje feudalne elite, pa tako i uspon Celjskih.²⁴⁹ Raukar navodi kako je najuočljivije obilježje u razvoju Celjskih borba za političku moć i postupno, ali djelotvorno širenje vlastita političkog prostora.²⁵⁰ Celjski su bili najmoćnija feudalna obitelj na hrvatskom području u prvoj polovici 15. st., s velikim, čak i vladarskim, političkim ambicijama. „Hrvatska je bila samo jedan dio njihovih političkih ciljeva“.²⁵¹ No oni nisu mogli do kraja realizirati svoje velike ambicije jer nisu bili u stanju svladati konkurente i nametnuti svoju dominaciju drugim feudalnim dinastima, pa je na kraju pobjeda u toj borbi pripala Hunyadima.²⁵² Autor ukazuje i na jaki antagonizam prema strancima, posebno Nijemcima, prisutan u Ugarskoj od kraja 14. st. (kao i u Češkoj i Poljskoj). No ipak se njemačkom podrijetlu Celjskih ne smije davati preveliki značaj jer Ulrik II. „nije žrtva podrijetla, nego žestoke borbe između feudalnih grupacija za premoć u Ugarskoj.“²⁵³

---

²⁴⁶ Raukar, *Grofovi Celjski i hrvatsko kasno srednjovjekovlje*, 125.

²⁴⁷ “U 50-im godinama XV. st. Celjski su bili sasvim blizu kraljevske vlasti, ali u tom razdoblju nisu preuzimali njezinu bitnu dužnost – organiziranje protuturskog otpora, što je pokazala i beogradska opsada 1456. (...) južnoslavenskim društvima XV/XVI st., u uvjetima njihove egzistentne ugroženosti, bili (su) neusporedivo potrebniji protuturski boric, makar bili i “surovi vojnici”, od Ivana Hunyada do Petra Berislavića, nego “prefinjeni vitezi”, jer je otmjeno viteštvo bilo, doduše lijepo, ali ponekad i beskorisno dostignuće u epohi turskih ratova, po svojoj ulozi i važnosti sasvim sigurno bitno drugačije nego u bezbrižnom ugođaju zapadnoevropskih društava potkraj srednjega vijeka.” Raukar, *Grofovi Celjski i hrvatsko kasno srednjovjekovlje*, 136.

²⁴⁸ Raukar, *Grofovi Celjski i hrvatsko kasno srednjovjekovlje*, 139.

²⁴⁹ Isto, 138.

²⁵⁰ Isto, 135.

²⁵¹ Isto, 124.

²⁵² “... kriza društvenog uređenja u ugarsko/hrvatskoj državi u prvoj pol. XV. st., te dinastičko uzdizanje Hermana II. i Ulrika II. dvije su, uzajamnim uzročnostima tijesno vezane, pojave u hrvatskoj povijesti kasnoga srednjega vijeka. Ali, koliko god društveni procesi XV. st. omogućavaju uspon Celjskih, toliko i ograničavaju njihovo uzdizanje. Celjski, uza svu političku moć, pa i ona obilježja koja su im davala vladarski sjaj, ne mogu svladati oligarhijske snage kojima i sami pripadaju, oni se ne uspijevaju nametnuti svim drugim dijelovima feudalne elite u Ugarskoj i Hrvatskoj.” Raukar, *Grofovi Celjski i hrvatsko kasno srednjovjekovlje*, 138.-139.

²⁵³ Raukar, *Grofovi Celjski i hrvatsko kasno srednjovjekovlje*, 138.

Tomislav Raukar pokušava osporiti tezu Nade Klaić o zakonitom ostvarivanju „starih pravica“ Celjskih na bansku čast i na vlast nad slobodnim kraljevskim gradovima poput Gradeca. On smatra da se „politika Celjskih u hrvatskim zemljama u prvoj pol. XV. st. ne može ocijeniti nimalo pozitivnije zbog toga što ju je omogućio vladar. Ocjena je upravo obrnuta: pravna podloga dominacije Celjskih nad Gradecom samo je egzaktan dokaz o dubokim poremećajima u hrvatskom društvu u Žigmundovu razdoblju...“²⁵⁴ Podređivanjem slobodnog kraljevskog grada vlasti između vladara i slobodnog grada, na mjesto vladara stupa feudalac koji ubire godišnju gradsku taksu, imenuje svoje činovnike kao prizivno sudište, gradi u varoši svoju utvrdu, općenito smatra grad svojim posjedom. Time jača politička moć i povećavaju se prihodi feudalaca, a slabi podloga kraljevske vlasti.²⁵⁵ Autor smatra da su Celjski zavladao Gradecom 1441. godine, osvojivši grad nakon opsade. Uz to navodi da su „njihovi postupci tipični za stajališta feudalnih dinasta prema gradskim društvima, bez obzira je li riječ o dalmatinskoj komuni ili o slavonskim varošima (...)“²⁵⁶ Nakon što se Gradec našao u vlasti Celjskih, kao njihov posjed mogao je dobiti i određenu zaštitu ili koristi, kao što je potvrda trgovačkog privilegija iz 1449. godine.

O odnosu prema gradovima Tomislav Raukar zaključuje: „Neprijeporno je da je potvrda privilegija bila korisna varoši – u tom aspektu Celjski pozitivno utječu na razvoj gradova u Slavoniji“, no „taj čin ipak ne uklanja temeljni odnos: podređenost grada feudalnoj dominaciji, ni luk društvene nesigurnosti koji se proteže od opsade, preko zauzimanja, do prodaje varoši.“²⁵⁷ Raukar je svojom raspravom zauzeo nešto neutralniji stav prema Celjskima od prijašnjih hrvatskih povjesničara. Nije zauzeo niti potpuno negativan, niti isključivo pozitivan stav prema ovoj obitelji.

Početak osamdesetih godina 20. st. pitanjem grofova Celjskih dotaknuo se i **Josip Adamček** u svojoj raspravi „Povijest trgovišta i vlastelinstva Krapine u doba feudalizma“. Njegovo je mišljenje da Žigmundovo darivanje Zagorja, pa tako i Krapine, Hermanu Celjskom 1399. god. nije nepovoljno utjecalo na položaj tog trgovišta, koje je bilo ovisno o krapinskom

---

²⁵⁴ Raukar, *Grofovi Celjski i hrvatsko kasno srednjovjekovlje*, 119.

²⁵⁵ Isto, 121.-122.

²⁵⁶ „Celjski vode prema Gradecu prirodnu politiku svoje klase koja, u stvari, drugačijom nije ni mogla biti. Oni žele zavladatai gradom, primjenjujući pri tome i oružani pritisak, opsadu i osvajanje.“ Raukar, *Grofovi Celjski i hrvatsko kasno srednjovjekovlje*, 123.

²⁵⁷ Raukar, *Grofovi Celjski i hrvatsko kasno srednjovjekovlje*, 123.

vlastelinstvu, odnosno pravo višeg sudstva imao je kaštelan krapinske utvrde.²⁵⁸ Herman je 1416. potvrdio Krapini povlastice trgovišta, tj. privilegij dobiven od kralja Ludovika u 14. st., a 1418. daje varoši pravo na održavanje godišnjeg sajma (Herman je kasnije tražio i Žigmundovu potvrdu ovog privilegija).²⁵⁹ Adamček navodi kako su „knezovi Celjski i njihovi nasljednici, jednako kao i ostali feudanci u XV. stoljeću, bili zainteresirani za razvoj gradskih naselja i robno-novčanih odnosa.“ Prema tome „prijelaz krapinskog vlastelinstva u privatni posjed nije negativno utjecao na razvoj trgovišta Krapine. Štoviše, taj su razvoj grofovi Celjski i podupirali.“²⁶⁰ Adamček dakle nije negativno okarakterizirao djelovanje Celjskih u hrvatskim zemljama, što dokazuje i u svojoj drugoj raspravi „Sukobi grada Varaždina i varaždinske vlastele u XVI. i XVII. stoljeća“. U ovom radu se opširnije bavi zbivanjima kasnijeg razdoblja, ali govori i o odnosima grofova Celjskih prema Varaždinu. Po mišljenju autora, Herman II. dobio je 1399. varaždinsku utvrdu, dok je sam Varaždin očuvao svoj status slobodnog kraljevskog grada.²⁶¹ Sačuvan je podatak da 1430. Hermanov kancelar potvrđuje gradu sve posjede, međutim nije jasno da li je Varaždin tada u vlasti Celjskih. No nekoliko godina kasnije sigurno jest, jer se 1435. spominje među ostalim posjedima u novoj darovnici koju je dobio Herman. Josip Adamček smatra da grad oko 1435. postaje privatni posjed Celjskih. Oni u ispravama nazivaju Varaždin „svojim gradom“.²⁶² Ističe kako su tada „građanima nametnuta neka podavanja, njihova podložnost feudalcima nije slabila razvoj grada.“²⁶³ Feudalnim gospodarima plaćena je taksa od 100 forinti (što se ranije plaćalo kraljevskoj komori). Celjski su poticali razvoj trgovine davanjem trgovačkih i sajamskih povlastica (kao što je poznati privilegij 1448. god.).²⁶⁴

Zaključak je Josipa Adamčeka da za Varaždin u 15. st. gubitak političke samostalnosti nije značio gospodarsko slabljenje grada, za razliku od prilika u 16. st. kada gospodari varaždinskog vlastelinstva nastoje učiniti građane svojim podložnicima: oduzimaju gradske posjede s kmetovima, nameću građanima nove novčane daće i različite radne dužnosti, te

---

²⁵⁸ Adamček, *Povijest trgovišta i vlastelinstva Krapine u doba feudalizma*, 5.-6.

²⁵⁹ Isto 10.

²⁶⁰ Isto, 9.

²⁶¹ Adamček, *Sukobi grada Varaždina i varaždinske vlastele u XVI. i XVII. stoljeću*, 233.

²⁶² Isto, 233.

²⁶³ Isto, 243.

²⁶⁴ Isto, 234.

zapravo onemogućuju normalno odvijanje gradskog gospodarskog života.²⁶⁵ Adamček naglašava da „prelazak grada Varaždina u privatni posjed grofova Celjskih nije zaustavio njegov gospodarski razvoj. Feudalci su u XV. stoljeću bili zainteresirani za razvoj gradova kao obrtničkih i trgovačkih središta. To se napose odnosi na grofove Celjske, koji su svojim rukama okupili goleme posjede u Štajerskoj, Slavoniji i Hrvatskoj.“²⁶⁶ Prema tome, vidljivo je da Adamček ističe kako su grofovi Celjski imali više pozitivnu ulogu, osobito u gospodarskom razvoju posjeda čiji su vlasnici u hrvatskim zemljama bili.

Od novijih radova hrvatskih povjesničara koji se bave problematikom grofova Celjskih, svakako treba izdvojiti radove **Nevena Budaka**. On u svojoj raspravi „Gradec u kasnom srednjem vijeku“ ističe da za Gradec razdoblje borbe za očuvanje statusa slobodnoga grada počinje sa Žigmundovom vladavinom. Iako je gradska samouprava u 15. Stoljeću, posebno u vrijeme vlasti Celjskih nad gradom, bila ograničena, to je ipak „vrijeme (još uvijek) visokih dometa gradskog života“.²⁶⁷ U vrijeme Celjskih građani su iskoristili priliku da zauzmu Popov toranj, koji su do tada držali zagrebački kanonici. Općenito se o vlasti Celjskih nad Gradecom može reći da je „očigledno kršenje gradske samouprave, pa čak i nasilje nad pojedinim građanima, bilo praćeno brigom za gospodarski razvoj grada, tako da sveukupna bilanca njihova doba za Gradec nije bila negativna.“²⁶⁸

Budak svoje mišljenje ponavlja i u knjizi „Gradovi varaždinske županije u srednjem vijeku“, navodeći kako su gospodari Krapine, Celjski, kao i kasnije Vitovci, Ivaniš Korvin i Juraj Brandenburški „pomagali razvoj trgovišta i nisu koliko nam je poznato, dolazili u sukob s njegovim stanovnicima.“²⁶⁹ Autor spominje kako je Herman po uzoru na sajamski privilegij Celja isti takav dao Krapini.²⁷⁰ Kada je u pitanju Varaždin, Budak o vladavini Celjskih ističe da su bili prvi velikaški rod koji je pod svojom vlašću imao grad Varaždin. Spominje Hermana koji je prema gradu nastupao više kao ban, a manje kao gospodar. Nasuprot njemu, Ulrik je Varaždin

---

²⁶⁵ Adamček, *Sukobi grada Varaždina i varaždinske vlastele u XVI. i XVII. stoljeću*, 234.-235.

²⁶⁶ Isto, 234.

²⁶⁷ Budak, *Gradec u kasnom srednjem vijeku*, 85.

²⁶⁸ Isto, 86.

²⁶⁹ Budak, *Gradovi varaždinske županije u srednjem vijeku*, 50.

²⁷⁰ Isto, 50.

„nazivao svojim gradom, potvrđujući mu Andrijin privilegij ili određujući sajmeni dan poput vladara, no odnosi općine prema Celjskima nisu bili loši.“²⁷¹

Neven Budak spominje Celjske i u svom članku „Varaždin – od postanka do „Zlatnog doba“. Navodi ispravu iz 1397. godine kojom je Žigmund poklonio Hermanu Celjskom grad Varaždin sa svom sudskom vlašću i svim prihodima, uključujući one od prevoznine na Dravi, te s patronatom nad crkvama.²⁷² Budak naglašava da se u historiografiji odnos Varaždina prema Celjskima i Žigmundu, odnosno njegovim nasljednicima nije detaljno razmatrao. Autori koji su se doticali tog pitanja „nisu pokušavali objasniti naizglednu proturječnost izvora za varaždinsku povijest prve polovice 15. st.“²⁷³ Za ocjenu vladavine Celjskih nad Varaždinom, autor zaključuje da je slična kao i kod Gradeca. Smatra da su se općenito povoljan odnos prema građanima i briga za prosperitet grada nadopunjavali vjerojatno incidentima i kršenjima gradskih povlastica. Primjerice, takav je nasilni stil vladanja, ali na korist grada došao do izražaja kada je Ulrik, u nemirnim vremenima nakon Albertove smrti, silom oduzeo neke posjede okolnim plemićima i pripojio ih Varaždinu koji će se njima služiti četvrt stoljeća.²⁷⁴

Može se zaključiti da je Budak nastavio trend prikazivanja grofova Celjskih u nešto pozitivnijem svjetlu. Nije zauzeo isključivo pozitivan stav kao Nada Klaić, naglasio je sklonost grofova Celjskih prema nasilnoj vladavini. Međutim, on djelomično pokušava razumijeti i opravdati takve postupke.

Osim Nevena Budaka, u posljednjih desetak godina o grofovima Celjskim u Hrvatskoj je pisao i **Robert Kurelić**. Iako se on pretežito bavio simbolima statusa i moći grofova Celjskih, u svojem članku „Pregled povijesti grofova Celjskih“, na temelju povijesne literature i objavljenih izvora posebno analizira činjenice te daje kraći prikaz povijesti grofova Celjskih. Navodi kako je glavni problem proučavanja ove obitelji raspršenost arhivskog materijala u državnim arhivima Austrije, Slovenije, Hrvatske, Mađarske, Češke, Italije i Njemačke.²⁷⁵ Kurelić u svome članku skreće pozornost i na najvažnija historiografska djela, ističući pritom, kako su grofovi Celjski bili „žrtva romantičarskih i „nacionalnih“ historiografija, te da su često označavani kao

---

²⁷¹ Budak, *Gradovi varaždinske županije u srednjem vijeku*, 48.

²⁷² Budak, *Varaždin – od postanka do „Zlatnog doba“*, 3.

²⁷³ Isto, 3.

²⁷⁴ Isto, 4.

²⁷⁵ Kurelić, *Pregled povijesti grofova Celjskih*, 203.

„neprijatelji Habsburgovaca, mađarskog „nacionalnog junaka“ Ivana Hunyadija ili jednostavno kao „stranci i ugnjetavatelji“. Pored toga, Kurelić smatra kao da su se nalazili na „krivoj strani“ u očima gotovo svih povjesničara.²⁷⁶ Također navodi činjenicu, da se većina ranijih prikaza njihove povijesti zasnivala na narativnim izvorima čiji su sastavljači uglavnom djelovali na dvoru njihovih neprijatelja, što je doprinijelo njihovom izrazito negativnom prikazivanju u ranijim razdobljima.²⁷⁷ Kurelić u svome članku ne zauzima jasan stav prema Celjskima, već prije svega naglašava uvjete koji su im omogućili širenje posjeda i moći.²⁷⁸ Smatra da su za pravilnu ocjenu grofova Celjskih nužne još detaljnije studije.

Kada je riječ o grofovima Celjskim može se reći da je za slovensku historiografiju bila prijelomna 1982. godina. Naime, tada se u Celju, na poticaj hrvatske povjesničarke, Nade Klaić, održao okrugli stol o grofovima Celjskim u slovenskom i srednjoeuropskom prostoru. Tekst diskusije koja se održala zadnjeg dana objavljen je u „Zgodovinskom časopisu“ 1983. godine.²⁷⁹ Povod diskusiji je bilo objavljivanje knjige Nade Klaić, „Zadnji knezi Celjski v deželah sv. Krone“, kao i još otvorena pitanja o ulozi i značenju Celjskih grofova unutar slovenske, te općenito jugoslavenske povijesti. Moderator okruglog stola bio je slovenski povjesničar Ferdo Gestrin, koji je u samom uvodu naglasio potrebu za dubljim proučavanjem ove feudalne dinastije koja je u historiografiji različito ocjenjivana. Nada Klaić je istaknula svoje mišljenje da slovenska historiografija Celjskima ne pridaje dovoljno značaja, koji oni u slovenskoj povijesti imaju. Također smatra da bi se trebalo posvetiti više pažnje ulozi feudalne klase, općenito u jugoslavenskoj povijesti, ali prije svega i njeno političko značenje.²⁸⁰ Njezino mišljenje je odbacio Bogo Grafenauer, koji Celjskim grofovima priznaje strano porijeklo, prema kojem su oni određeni u povijesti slovenskog naroda.²⁸¹ Ignacij Voje je u svom izlaganju iznio nova saznanja o vezama grofova Celjskih s balkanskim zemljama, prije svega s obitelji srpskog

---

²⁷⁶ Kurelić, *Pregled povijesti grofova Celjskih*, 202.

²⁷⁷ Isto, 202.

²⁷⁸ Isto, 203.

²⁷⁹ *Celjani v slovenskem in srednjeevropskem prostoru*. Okrogla miza na XXI. zborovanju slovenskih zgodovinarjev v Celju. V: *Zgodovinski časopis* 37 (1903), str.93.

²⁸⁰ Isto, 93.-94.

²⁸¹) Isto, 94.-95.

despota Brankovića.²⁸² Vlado Habjan je ponudio sliku djelovanja i značenja dinastičke politike Celjskih na širem prostoru i pritom također spomenuo borbu za nasljedstvo Celjskih, naglašavajući važnost bitke kod Požarnice.²⁸³ Primož Simoniti je govorio o svojim istraživanjima humanizma na slovenskom prostoru, te o eventualnim pojavama humanizma kod Celjskih, odnosno na dvoru grofova Celjskih.²⁸⁴ Bruno Hartman je u svom izlaganju govorio o tematici grofova Celjskih na području književnosti.²⁸⁵ Emilijan Cevc je predstavio ulogu zadnjih grofova Celjskih kao mecena. Pritom jenaglasio njihov utjecaj na stvaranje umjetničkih djela u slovenskim zemljama.²⁸⁶ Tatjana Bregant predstavila je rezultate svojih dugogodišnjih arheoloških istraživanja na području starog dvorca u Celju. Istraživanja su dokazala postojanje osam faza u arhitektonskom razvoju dvorca, od kojih je zadnja ukazivala na već jake elemente renesanse.²⁸⁷

Nakon izlaganja razvila se žestoka diskusija, kojom su dotaknuta neka pitanja, kao što su primjerice: pitanje pojma slovenskog naroda u navedenom vremenskom razdoblju, problem vojne moći grofova Celjski, (podaci o broju vojnika smatrani su pretjeranima), problematika Veronike Desinić, utjecaj celjske tradicije kao elementa pri oblikovanju slovenske nacionalne svijesti, te na posljetku pitanje gospodarske moći grofova Celjskih.

Ovim skupom potaknuto je rješavanje starih pitanja o utjecaju i ulozi grofova Celjskih na slovensku povijest, ali su otvorena i neka nova pitanja koja se tiču povijesti ove dinastije kao i općenito feudalne klase.

Nakon okruglog stola u Celju, prvi slovenski povjesničar koji je pisao o Celjskim grofovima bio je **Janko Orožen**. U svom članku „Problematičnost zgodovine grofov Celjanov?“ ne donosi ništa novi, već samo naglašava već otvorena pitanja. Mišljenja je da se u prošlosti slovenskog naroda nije toliko pisalo niti o jednom rodu, koliko o grofovima Celjskim. Smatra da

---

²⁸² *Celjani v slovenskem in srednjeevropskem prostoru*. Okrogla miza na XXI. zborovanju slovenskih zgodovinarjev v Celju. V: *Zgodovinski časopis* 37 (1903), str. 95.-97.

²⁸³ Isto, 97.-99.

²⁸⁴ Isto, 99.-101.

²⁸⁵ Isto, 101.-102.

²⁸⁶ Isto, 102.-104.

²⁸⁷ Isto, 104.-109.

su podjednako bili zastupljeni i u historiografiji i u književnosti. Naglašava pitanje njihova podrijetla, koje još nije u potpunosti riješeno. Također daje kratak povijesni pregled, koji je preuzeo od Ignaca Orožna. Orožen vjeruje da je za genezu i kasniji razvoj važno poznavati činjenice i okolnosti koje su tome prethodile.²⁸⁸ O Celjskima ne zauzima jasan stav. Ističe njihovu moć i težnju za širenjem svog ugleda. Navodi da su se Celjski grofovi uplitali u imenovanje biskupa. Primjerice, nadzirali su preko svojih ljudi gospodarsko poslovanje na zagrebačkom Kaptolu. Dokaz da su imali utjecaja na biskupijske poslove je osnivanje dominikanskog samostana u Novom Kloštru kod Polzele. Dozvolu za osnivanje tog samostana dobio je Fridrik II. upravo od zagrebačke biskupije.²⁸⁹

Do 1990. godine je o Celjskim grofovima najviše pisao **Ignacij Voje**. U svojem je članku „Romanje Ulrika II. Celjskega v Kompostelo k sv. Jakobu“ istaknuo da su Celjski grofovi svoju moć ostvarivali sa svim mogućim sredstvima, bilo političkim ili gospodarskim, nasiljem ili novčanim sredstvima. Voje smatra da se politika Celjskih usmjeravala na područja, na kojima su očekivali najmanje poteškoća u ostvarivanju svojih ciljeva. Pritom uopće nisu gledali na državne ili narodne granice. Kao što su već raniji slovenski autori zaključili, smjer njihovog širenja kretao se prema jugu i zapadu. Upravo su se u tome razlikovali od drugih feudalnih obitelji na slovenskom tlu. Autor ističe rodbinsku povezanost Celjskih s drugim vladarskim obiteljima. Osim toga spominje tada otkriveni podatak iz kronike kastiljskih kraljeva, o političkoj povezanosti Celjskih sa španjolskim vladarima.²⁹⁰ Ulrik II. se kao dvadesetdvođodišnjak 1428. Godine zaputio na hodočašće u Santiago de Compostelu²⁹¹, kako bi stekao viteštvo i ugled. Voje je uzeo hodočašće u Santiago kao primjer moći grofova Celjskih. Naime, u kasnom srednjem vijeku biti vitezom bilo je izrazito skupo, te si je zbog toga samo malen broj obitelji mogao priuštiti luksuz službenog stjecanja viteškog naslova, a pogotovo na udaljenim hodočašćima.²⁹²

Činjenica da je Ulrik II. sa sobom u Španjolsku poveo šezdeset konjanika i pri tome potrošio oko 37 000 zlatnih forinti,²⁹³ svjedoči o ogromnoj financijskoj snazi Celjskih i

---

²⁸⁸ Orožen, *Problematičnost zgodovine grofov Celjanov*, 183.-184.

²⁸⁹ Isto, 188.

²⁹⁰ Voje, *Romanje Ulrika II. Celjskega v Kompostelo k sv. Jakobu*, 225.-226.

²⁹¹ Santiago de Compostela je, pored Jeruzalema i Rima, bilo jedno od najprestižnijih hodočasničkih odredišta srednjeg vijeka.

²⁹² Voje, *Romanje Ulrika II. Celjskega v Kompostelo k sv. Jakobu*, 226.-227.

²⁹³ Isto, 227.

spremnosti na velike izdatke u promicanju ugleda dinastije. Ulrika je na hodočašću primio kastiljski kralj Juan II. od kojega je i primio viteštvo.²⁹⁴ Osim toga, gotovo istovremeno, na hodočašće u Rim se 1430. otputio i Ulrikov otac, Fridrik II.²⁹⁵ Prema tome, Voje zaključuje da je vojna moć Celjskih grofova bila izrazito velika, s obzirom da su istovremeno na putu bila dva grofa, svaki s vojnom pratnjom vitezova, štitonoša i paževa, uz to je postojala stalna vojna posada koja je štitila grad Celje, kao i vojne posade u na drugim posjedima u vlasništvu Celjskih.²⁹⁶ Iz ovog članka je vidljiv opseg vojne moći Celjskih grofova, kao jedne od najvažnijih dinastija u europskoj povijesti 15. st.

Voje se bavio uzrocima, te uvjetima koji su doveli do širenja utjecaja i politike gorofova Celjskih. U članku „Poseganje celjskih grofov v jugoslavenski in evropski prostor“ još jednom ističe presudnu važnost rodbinskih veza ove obitelji. Celjske grofove naziva posljednjom velikom dinastijom, važnoj u europskoj politici 15. stoljeća, koja je imala središte na slovenskom tlu.²⁹⁷ Zamjetno je kod skoro svih slovenskih autora da se naglašava kako su Celjski bili feudalna dinastija na slovenskom tlu, te se na taj način izbjegava pitanje nacionalnosti ove obitelji.

Voje u svom članku spominje sukob Fridrika s ocem Hermanom zbog Veronike Desinić, koju je oženio usprkos očevom protivljenju i braku s Elizabetom Frankopan. Herman je Fridriku oduzeo sve posjede i porušio grad Friedrichstein u Kočevju, gdje je proživio najljepše trenutke s Veronikom. Čim su veće bile brige za rod Celjskih, tim je veći bio bijes Hermana prema Veroniki, koju je smatrao uzročnikom svega zla. Nakon što mu nije uspjelo osuditi Veroniku kao vješticu pred mjesnim sudom u Celju, Herman II. ju je dao utopiti, a sina Fridrika zatočiti. Tek nakon smrti Fridrikova mlađeg brata Hermana III. otac i sin su bili prisiljeni pomiriti se radi dobrobiti dinastije.²⁹⁸ Prema tome, vidljivo je da je očuvanje ugleda obitelji bilo važnije od svega, pa i teških osobnih sukoba.

Ignacij Voje je detaljno analizirao i odnose grofova Celjskih i grada Dubrovnika, koristeći arhivski materijal sačuvan u Dubrovniku. Taj materijal otkriva nove dimenzije u politici Celjskih grofova, te istovremeno otkriva kako je dubrovačka diplomacija slijedila događaje na

---

²⁹⁴ Voje, *Romanje Ulrika II. Celjskega v Kompostelo k sv. Jakobu*, 227.

²⁹⁵ Isto, 228.

²⁹⁶ Isto, 228.

²⁹⁷ Voje, *Poseganje celjskih grofov v jugoslavenski in evropski prostor*, 555.

²⁹⁸ Isto, 558.-559.

širem balkanskom i izvanbalkanskom prostoru. Pritom se posebno zanimala za posljednje Celjske grofove.²⁹⁹ Dubrovnik je 1358. godine priznao Ludovika I. Anžuvina kao vrhovnog gospodara, pa i nije čudno, zbog čega su ih zanimali događaji unutar Ugarsko-hrvatske države. Celjski su u kontakt s Dubrovčanima došli preko njihovih trgovaca koji su imali svoje kuće u Budimu. Sačuvano je nekoliko dokumenata koje svjedoče o sporovima između pripadnika grofova Celjskih i dubrovačkih trgovaca.³⁰⁰ Osim toga vidljiva je uloga Ulrika II. u sukobu Dubrovčana i hercega Stjepana. Postoje podaci kako je Ulrik otvoreno podupirao hercega Stjepana, poslavši mu pomoć u obliku topova i ostale vojne opreme.³⁰¹ Autor navodi i veze grofova Celjskih sa srpskim despotom Brankovićem, s kojim su bili rodbinski povezani. Voje zaključuje kako su grofovi Celjski ostavili snažne tragove u slovenskoj povijesti, te je njihov utjecaj sezao daleko unutar balkanskog prostora.³⁰²

Posljedica ovih oživljenih interesa za povijest grofova Celjskih bilo je održavanje prvog simpozija posvećenog isključivo povijesti Celjskih grofova. Simpozij je održan u Celju 1998. godine. Iako je je dominantni trend i dalje bila politička povijest, problemu se počelo pristupati i sa stajališta drugih disciplina: ekonomije, povijesti umjetnosti, arheologije, heraldike, numizmatike, sfragistike, crkvene povijesti, pa čak i medicine.³⁰³

Peter Štih u svom članku „Celjski grofje - še vedno raziskovalni problem, navodi najvažnija dostignuća historiografije po pitanju grofova Celjskih do 1998. godine. Pregledno daje popis domaćih i stranih autora koji su se bavili ovom temom. Kao i drugi slovenski i hrvatski povjesničari ističe kako su grofovi Celjski u historiografiji bili različito ocjenjivani.³⁰⁴ Smatra da se primjerice u Prešernovo doba više pisalo o Janu Vitovcu i borbi za nasljedstvo grofova Celjskih, nego što su se povjesničari zanimali za povijest ove dinastije. Kao problem za što jasnije i točnije rješavanje problematike vezane uz Celjske navodi nužnost objavljivanja izvora. Prije svega je ostalo još mnogo neriješenih pitanja iz prve polovice 15. stoljeća, kada je s Hermanom II, a kasnije i Ulrikom II., započela snažna ekspanzivna politika Celjskih grofova. Autor smatra da je jedno od ključnih pitanja i politika grofova Celjskih prema Osmanskom

---

²⁹⁹ Voje, *Celjski grofi in Dubrovnik*, 27.

³⁰⁰ Isto, 28.-29.

³⁰¹ Isto, 31.

³⁰² Isto, 37.

³⁰³ Kurelić, *Pregled povijesti grofova Celjskih*, 202.

³⁰⁴ Štih, *Celjski grofje – še vedno raziskovalni problem*, 11.-12.

Carstvu. Bez odgovora na ova pitanja, nije moguće dati objektivnu ocjenu ove feudalne obitelji.³⁰⁵

Štih se detaljnije bavio pravnim i sudskim aspektima tragične sudbine Veronike Desinić. Prema celjskoj kronici, Herman II. je Veroniku priveo pred mjesnim sudom u Celju, te je tamo pokušao osuditi kao vješticu, što mu nije uspjelo.³⁰⁶ Prema najnovijim istraživanjima, Štih zaključuje da se proces protiv Veronike službeno nikada nije održao. Kao dokaz navodi činjenicu da Herman II. 1425. godine nije imao vlast nad sudištem. Međutim u stvarnosti je on zaista mogao provesti sudski proces nad Veronikom, jer ako se on kao upravitelj Kranja usudio građanima Ljubljane biti sudac, još je lakše bilo moguće, da kod kuće, u Celju, provede sudski proces.³⁰⁷

Peter Štih je u novije doba napisao i kraće poglavlje, u kojima spominje Celjske, u knjizi „Slovenska povijest do prosvjetiteljstva“. Dinastiju Celjskih opisuje kao „najvažnija plemićka porodica koja je potjecala s prostora današnje Slovenije“.³⁰⁸ Naglašava kako je njihov uspon počeo kasno, tek u vrijeme kada je većina starih slobodnih obitelji već bila izumrla. Godine 1308. Velikaši Žovnečki (od kojih su potjecali) sav svoj slobodni posjed dali su Habsburgovcima i zatim ga od njih odmah dobili u feud. Na taj način je počela njihova dugotrajna veza s tom vladarskom dinastijom koja im je isprva bila od koristi, a u 15. stoljeću postala im je najveća prepreka za njihove ambicije.³⁰⁹ Međutim za širenje moći i ugleda je bilo puno važnije stjecanje velikog dijela naslijeđa grofova Vovberških, koje im je 1333. godine donijelo Celje, njihovo novo središte.³¹⁰

Štih daje kratak povijesni prikaz uspona ove velikaške obitelji, naglašavajući njihovu pomno isplaniranu politiku širenja svoje moći. Način na koji im je omogućen uspom, poznat je već od prijašnjih autora: osim ponekad sretnih okolnosti glavnu ulogu su imale rodbinske veze,

---

³⁰⁵ Štih, *Celjski grofje – še vedno raziskovalni problem*, 18.-19.

³⁰⁶ Štih, *Die Grafen von Cilli, die Frage ihrer landesfürstlichen Hoheit und des Landes Cilli*, 67.

³⁰⁷ Isto, 98.

³⁰⁸ Štih, *Slovenska povijest do prosvjetiteljstva*, 137.

³⁰⁹ Isto, 137.-138.

³¹⁰ Isto, 138.

najamnička vojska, te bogati posjedi.³¹¹ Štih ne gleda djelovanje Celjskih kao nešto pozitivno ili negativno, već promatra uvjete pod kojima su se oni razvijali.

Među najnovije radove kada je riječ o grofovima Celjskim, potrebno je uvrstiti članak „Balkanska politika Celjskih grofov – knezov“ koji je napisao **Ignacij Voje**. U kratkom uvodu navodi najznačajnija historiografska djela hrvatskih i slovenskih povjesničara koji su se bavili ovom problematikom.³¹²

Prve veze na Balkanu Celjski su ostvarili vojnim najamništvom, koje je bilo važno političko djelovanje grofova Celjskih. Voje smatra da je organizirano korištenje vojnog najamništva stvorilo prema njima sliku bezobzirnosti, nasilja i željom za vladanjem, kojom su toliko često prikazivani.³¹³

Drugi važan razlog koji im je omogućio utjecaj na Balkanu su rodbinske veze s bosanskim Kotromanićima. Herman I. se 1361. godine vjenčao s Katarinom, kćerkom bosanskog bana Stjepana II. Kotromanića.³¹⁴ Ženidba s Katarinom označila je spremnost visoke politike grofova Celjskihna ostvarivanje širenja svoje moći, te jačanja svog ugleda. Voje smatra da su Celjskima posjedi u Bosni bili bitni iz političkih, ali možda više iz gospodarskih razloga. Naime, u doba vladavine grofova Celjskih, sav se promet, s gornjeg Jadrana u zaleđe, te do Beča, kretao preko celjskih posjeda. Prema tome je tranzitna trgovina, uz vojno najamništvo, postala važna ekonomska osnova moći grofova Celjskih. Posjedi Celjskih označavali su važno prijelazno područje preko kojega je morao proći izvoz s juga u središnju Europu. Od te trgovine su grofovi Celjski ubirali znatne mitničke prihode.³¹⁵

Kao prijelomnicu za grofove Celjske, Voje navodi 1396. godinu i bitku kod Nikopolja. Herman II. se te godine pridružio križarskom pohodu kralja Žigmunda protiv Osmanlija. Autor ističe kako nije poznata vrijednost njegove vojne opreme, međutim za vrijeme bitke se našao u centru borbenog rasporeda, uz bok kralja Žigmunda. Križari su u bici kod Nikopolja poraženi, a

---

³¹¹ Štih, *Slovenska povijest do prosvjetiteljstva*, 138.-139.

³¹² Voje, *Balkanska politika Celjskih grofov – knezov*, 17.

³¹³ Isto, 18.

³¹⁴ Isto, 19.

³¹⁵ Isto, 22.-23.

Celjski je grof spasio kralja Žigmunda na bojnopolju. Celjski je grof pruženom pomoći stekao Žigmundovu naklonost i prijateljstvo, a kralj ga je uskoro nagradio posjedima u Slavoniji.³¹⁶

Voje spominje hodočašća celjskih grofova o kojima je već ranije pisao, te u ovom članku nije došao do nekih novih rezultata svojih istraživanja. Osim toga ponovo naglašava važnost rodbinske veze sa srpskim Brankovićima, te ulogu koju je Ulrik II. imao u sukobu između hercega Stjepana i Dubrovnika.³¹⁷ O svemu je tome već ranije pisao.

Novost u ovom članku je pokušaj prikazivanja odnosa grofova Celjskih prema Osmanlijama. Tim pitanjem se do tada povjesničari većinom nisu bavili, najvjerojatnije zbog manjka izvornog materijala. Voje smatra da su grofovi Celjski imali zasigurno dobar odnos s Osmanlijama. Katarinina sestra, Mara Branković, igrala je u haremu sultana Murata II. (1421.-1451.) jako važnu ulogu. Pozivajući se na podatke iz Celjske kronike, Murat II. je bio veliki prijatelj celjskih knezova. Pred smrt se posavjetovao sa svojim sinovima i naložio im da ne prouzroče štetu zemlji celjskih knezova i njihovim podložnicima.³¹⁸ Kada se njegov nasljednik Mehmet II. Osvajač pripremao za opsadu Carigrada, pokušao se osigurati od napada s zapada i istoka. Zbog toga je lako shvatljiv Mehmetov postupak, kada je nakon stupanja na vlast Ulriku II. poslao prijateljsko pismo. Uz to, potrebno je naglasiti da je Ulrik II. tada bio jedan od najvećih neprijatelja Ivana Hunyadija. Nesuglasice između Ulrika II. i Hunyadija, odgovarale su politici Mehmeta II.³¹⁹

Voje u svom tekstu dokazuje da je Celjskima jedino važno bilo očuvati svoju moć i ugled. Iako se Bosna pred Turcima našla u središtu pozornosti, jer je kao branik kršćanstva postala zaštita za srednju Europu, Ulriku je bila važnija zbog vlastitih interesa. Primjerice, on je svoju pozornost usmjerio na područja koja su bila u vlasništvu Talovaca. Htio je dobiti ta područja, jer bi tako ugrozio Bosnu sa zapadne strane. Bosanski kralj Stjepan Tomaš je odlučio

---

³¹⁶ Voje, *Balkanska politika Celjskih grofov – knezov*, 25.-32.

³¹⁷ Isto, 44.-48.

³¹⁸ Isto, 52.

³¹⁹ Isto, 53.

spriječiti namjere Ulrika II., pa je kod Knina suzbio napade Ulrikove vojske i dokazao da Ulrika smatra jednakim neprijateljem kao i Turke.³²⁰

Ignacij Voje smatra da su grofovi Celjski za svoje doba bili tolerantni kada je riječ o drugim religijama i vjerskim kretanjima (npr. husitstva, pravoslavlja). Herman II. je pri provođenju celjske dinastičke politike išao preko crkvenih i vjerskih poimanja tadašnjeg doba. Uz to se dokazao kao veliki dobrotvor Crkve i duhovnosti. Sagradio je te omogućio osnivanje mnogih crkvenih ustanova kao što je kartuzijanski samostan u Pleterju ili pavlinski u Lepoglavi.³²¹ Postavlja se pitanje, da li su se Celjski razlikovali od drugih moćnih, velikaških obitelji? Kakvi su bili po pitanju vjerskog života i morala? Iako su pomagali gradnju različitih crkvenih ustanova, te su promovirali crkvenu umjetnost, mogli su to činiti i iz vlastitih interesa. Na taj način je bilo moguće otkupiti svoje grijeh, ali i pridobiti naklonost Crkve. Vjerojatno su se na taj način natjecali po ugledu s drugim velikaškim obiteljima.³²²

Iz svega navedenog može se zaključiti kako je od presudne važnosti za buđenje interesa za povijest grofova Celjskih imao okrugli stol održan na poticaj hrvatske povjesničarke Nade Klaić 1982. godine. Ona je očito uspjela u svome naumu, da bi se slovenski povjesničari trebali više pozabaviti ovom feudalnom obitelji koja je imala toliko važan značaj za europsku politiku 15. stoljeća. U nepunih dvadesetak godina održala su se čak dva znanstvena skupa koja su se bavila ovom tematikom. To sve nudi nadu da će nejasnoće i neriješena pitanja iz prošlosti ove obitelji jednog dana dobiti konkretniji odgovor. Zasad je možda dovoljno i zadržati interes prema proučavanju grofova Celjskih, otvoriti neke nove teme i nova pitanja.

Iako možda nije usko vezano uz slovensku historiografiju, nego više za proučavanje pitanja grofova Celjskih, smatram da je važno spomenuti prijevod memoara Helene Kottaner, **Igora Grdine** i **Petera Štiha**, gdje se osim samog prijevoda memoara, može naći pregled političkog razvoja dinastije od druge polovice 14. st. pa do njihovog izumiranja s posebnim naglaskom na političko djelovanje Ulrika II.³²³ Prostor za napredak u slovenskoj i hrvatskoj historiografiji kada je riječ o ovoj obitelji vidim prije svega u proučavanju još neobjavljenih izvora.

---

³²⁰ Voje, *Balkanska politika Celjskih grofov – knezov*, 54.

³²¹ Isto, 57.

³²² Isto, 57.

³²³ Štih, *Ulrik II. Celjski in Ladislav Posmrtni ali Celjski grofje v ringu velike politike*, 11.-45.

7. Zaključak

Dinastija Celjskih, nije se skoro po ničemu osobitom izdvajala od drugih velikih, europskih feudalnih obitelji 15. stoljeća. Često su kao „internacionalna“ obitelj sa višestrukim identitetom, kao i bez očite „nacionalne“ pripadnosti bili žrtva romantičnih i „nacionalnih“ historiografija. Ponekada se može učiniti kao da su se nalazili na „krivoj strani“ u očima gotovo svih povjesničara. Tako su primjerice bili označavani kao neprijatelji Habsburgovaca, mađarskog „nacionalnog junaka“ Ivana Hunyadija ili jednostavno kao „stranci“, „ugnjetavatelji“ i „silnici“.

Tendencija izrazito negativnog prikazivanja ove obitelji najvidljivija je u hrvatskoj historiografiji 19. i početkom 20. stoljeća. Hrvatska historiografija površno spominje Celjske u pregledima hrvatske povijesti. Ističe se da je vladavina upravljanja grofova Celjskih hrvatskim područjima vrijeme njemačkog upravljanja, kao što to navodi Kukuljević. Neki hrvatski autori (Tkalčić, Ortner) opisuju djelovanje Celjskih u Hrvatskoj kao razdoblje „samosilja i tiranije“. U drugoj polovici 19. stoljeća, ne postoje radovi slovenskih historiofografa o ovoj temi, nego se koriste radovi austrijskih ili mađarskih autora, koji u ovom radu nisu obrađivani.

Slovensku historiografiju o grofovima Celjskim možemo pratiti od prve polovice 20. stoljeća, kada su o njima najviše pisali Milko Kos i Franjo Baš. Grofovi Celjski u Kosovim djelima nisu nikada bili središnji predmet njegovog istraživanja, nego su predstavljeni u okviru različitih publikacija ili enciklopedija. O grofovima Celjskim se nije pisalo kao o nekoj „domaćoj“ obitelji, već se više isticala njihova moć, želja za ostvarivanjem osobnih interesa i što većim ugledom. Slovenske povjesničare više su zanimale šire okolnosti i utjecaji koji su omogućili grofovima Celjskim da se u tako kratkom vremenskom periodu uzdignu na skoro najviši rang tadašnjeg vremena. Nakon drugog svjetskog rata, pokušala se u Sloveniji dokazati nacionalna svijest grofova Celjskih, te se uspoređivalo širenje njihovih posjeda u kontekstu granica tadašnje Jugoslavije. Međutim, Milko Kos je odbacio te teze. Baš je svoje istraživanje usmjerio samo na zadnje članove dinastije Celjskih, te istaknuo njihovu ulogu i značaj.

Hrvatski povjesničari početkom 20. stoljeća nastavljaju trend negativnog i površnog prikazivanja Celjskih. Izvještaji hrvatskih autora ističu se narativnom emotivnošću, bez neke

detaljnije društvene analize. Od hrvatskih autora u ovom razdoblju grofove Celjske spominju Vjekoslav Klaić i Ferdo Šišić.

U drugoj polovici dvadesetog stoljeća, raste zanimanje za povijest grofova Celjskih, osobito se to odnosi na slovensku historiografiju nakon 1980. godine. U ovom razdoblju je ipak najveći trag ostavila hrvatska povjesničarka Nada Klaić. Ona je bila i prva povjesničarka koja je zaustavila trend isključivo negativnog prikazivanja Celjskih u hrvatskoj historiografiji. Njezino djelovanje na utjecaj historiografije o grofovima Celjskim, kako u Hrvatskoj tako i u Sloveniji, smatram dakle, ključnim. Zanimljiva je činjenica da je upravo jedna hrvatska povjesničarka potaknula slovenske kolege da donesu veći doprinos ovoj problematici. Naime, nakon što je zapravo na njenu inicijativu održan okrugli stol u Celju 1982. godine, vidljivo je povećanje interesa za proučavanjem povijesti grofova Celjskih u Sloveniji. Istaknula je nedostatke dotadašnjih istraživanja, te osudila nezainteresiranost za istraživanje ove teme. Nada Klaić je osim toga, autorica i prve monografije ikad napisane u hrvatskoj i slovenskoj historiografiji. Možda je njen stav bio izrazito krut, a stavovi krajnje isključivi, međutim, ipak je potaknula raspravu o ovoj obitelji, otvorila je neka nova pitanja, te naglasila stara.

Najveći rast zanimanja za proučavanje povijesti grofova Celjskih vidljiv je nakon 1980. godine i održavanja već spomenutog okruglog stola. Plod ovog oživljenog interesa bila je i organizacija prvog simpozija posvećenog isključivo povijesti grofova Celjskih u Celju 1998. godine. Većina povjesničara, hrvatskih i slovenskih, složna je u mišljenju kako je potreban čitav niz daljnjih detaljnih studija kako bi se upotpunila povijest Celjskih grofova, te njihova uloga mogla pravilno ocijeniti.

Smatram da je napredak historiografije po ovom pitanju vidljiv i na hrvatskoj i na slovenskoj strani, osobito zadnjih tridesetak godina, te vjerujem da će uskoro neki konkretniji rezultati istraživanja biti još vidljiviji. Pritom je nužno obraditi golemu količinu izvora i arhivske građe koja se čuva u arhivima širom srednje i jugoistočne Europe.

8. Sažetak

Grofovi Celjski su u 15. stoljeću bili jedni od najznačajnijih plemićkih obitelji u srednjoeuropskom i jugoistočnoeuropskom području. U ovom radu predstavljeni su najvažniji radovi hrvatske i slovenske historiografije o grofovima Celjskim od druge polovice 19. stoljeća pa do danas. Navedene su i značajke historiografije u postmoderni. Grofovi Celjski su bili u hrvatskoj historiografiji skoro do kraja 20. st. isključivo negativno prikazivani. Predstavljani su većinom kao stranci i neprijatelji. Početkom 20. stoljeća javila se u slovenskoj historiografiji ideja o jugoslavenstvu kod grofova Celjskih. Ovu tezu je Milko Kos odbacio kao prihvatljivu. U knjizi objavljenj 1982. godine, „Zadnji knezi Celjski v deželah sv. Krone“, Nada Klaić iznosi nove spoznaje o ulozi grofova Celjskih u Hrvatskoj u prvoj polovici 15. st. Uloga Celjskih je ponovno ocjenjena. Korekciju ove knjige ponudio je Tomislav Raukar, koji je grofove Celjske pokušao stavio u širi kontekst hrvatskoga društva 15. st., te upozorio, da je uspon grofova Celjskih u Hrvatskoj prije svega posljedica Žigmundovog vladarskog sustava. Odnose grofova Celjskih unutar balkanskog prostora obradio je Ignacij Voje u nekoliko svojih radova. Od 1982. godine raste interes za problematiku grofova Celjskih. Usprkos bogatoj literaturi grofovi Celjski predstavljaju i danas istraživački problem. Zbog toga su nužna daljnja istraživanja koja će oblikovati jedinstvenu sliku o grofovima Celjskim.

9. Zusammenfassung

Die Grafen von Cilli waren im 15. Jahrhundert eine der bedeutendsten Adelsfamilien im mittel- und südosteuropäischen Raum. In dieser Arbeit werden die wichtigsten kroatischen und slowenischen, historiographischen Arbeiten von der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts bis heute dargestellt. Es werden die Besonderheiten postmoderner Geschichtsschreibung beschrieben. Die Grafen von Cilli wurden in Kroatien fast bis zum Ende des 20. Jahrhunderts ausschließlich negativ dargestellt. Sie wurden meistens als Fremde oder Feinde präsentiert. Am Anfang des 20. Jahrhunderts wurde die Idee eines Jugoslawentums bei den Grafen von Cilli in der slowenischen Geschichtsschreibung formuliert. Diese Idee wurde von Milko Kos abgelehnt. In ihrem 1982 erschienenen Buch „Die letzten Fürsten von Cilli in den Ländern der Hl. Krone“ vermittelt Nada Klaić neue Einsichten über die Rolle der Grafen von Cilli in Kroatien in der ersten Hälfte des 15. Jahrhunderts. Die Rolle von Cillier wurde hier neu bewertet. Ein Korrektiv zu diesem Buch stellt die Abhandlung von Tomislav Raukar dar, der die Grafen von Cilli in einen weiteren Kontext der kroatischen Gesellschaft des 15. Jahrhunderts zu stellen versuchte und darauf hinwies, dass der Aufstieg der Cillier in Kroatien vor allem eine Folge von Sigismunds Herrschaftssystem gewesen sei. Die Beziehungen der Grafen von Cilli zum Balkanraum wurden in mehreren Werken von Ignacij Voje abgehandelt. Das Interesse an dieser Problematik wächst seit dem Jahr 1982 ständig. Trotz umfangreicher Literatur stellen die Grafen von Cilli noch heute ein Forschungsproblem dar. Deswegen sind weitere Untersuchungen, die ein ganzheitliches Bild der Grafen und von Cilli umfassen würden, erforderlich.

10. Bibliografija

- 1.) Adamček, Josip: Povijest trgovišta i vlastelinstva Krapine u doba feudalizma, *Kaj* 1, 1982, 3-63.
- 2.) Adamček, Josip: Sukobi grada Varaždina i varaždinske vlastele u XVI. i XVII. stoljeću, *Varaždinski zbornik 1181-1981*, Varaždin, 1983.
- 3.) Antoljak, Stjepan: *Renesansa hrvatske historiografije: dosadašnje, sadašnje i buduće zadaće*. Pazin: Naša sloga, 1996.
- 4.) Antoljak, Stjepan: *Hrvatska historiografija*, Zagreb: Matica hrvatska, 2004.
- 5.) Baš, Franjo: Celjski grofi in njihovo doba. U *Celjski zbornik* 1, (1951.): 7-22.
- 6.) Bernheim, Ernst: *Lehrbuch der historischen Methode und Geschichtsphilosophie*, 6.izd., Leipzig, 1908.
- 7.) Bilandžić, Dušan: Suvremena hrvatska historiografija. U *II. kongres hrvatskih povjesničara hrvatska i Europa – integracija u povijesti: knjiga sažetaka*. Zagreb: FF Press, 2004.
- 8.) Budak, Neven: Gradec u kasnom srednjem vijeku. U *Zagrebački gradec 1242-1850*, ur. Ivan Kampuš, 85-90. Zagreb: Grad Zagreb, 1994.
- 9.) Budak, Neven: *Gradovi Varaždinske županije u srednjem vijeku*, Zagreb-Koprivnica: Nakladnička kuća dr. Feletar, 1994., 45-50.
- 10.) Budak, Neven: Hrvatska historiografija o srednjem vijeku. *Historijski zbornik* 52 (1999): 165-169.
- 11.) Budak, Neven: Varaždin – od postanka do „Zlatnog doba“. 800 godina slobodnog kraljevskog grada Varaždina 1209.-2009. Zagreb-Varaždin: Grad Varaždin, 2009., 1-7.
- 12.) Grafenauer, Bogo: Problemi in naloge slovenskega zgodovinopisja v našem času. *Zgodovinski časopis* 1 (1947): 10-30.
- 13.) Grafenauer, Bogo – Šidak, Jaroslav (ur.): *Historija naroda Jugoslavije*, sv. I. Zagreb: Školska knjiga, 1953.

- 14.) Grafenauer, Bogo: *Zgodovina slovenskega naroda*, 2, Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1965., 390-404.
- 15.) Grafenauer, Bogo: Celjski grofje. U *Zgodovina Slovencev*, Ljubljana: Cankarjeva založba, 1979., 225-226.
- 16.) Gross, Mirjana: *Povijest pravaške ideologije*. Zagreb: Institut za hrvatsku povijest Sveučilišta, 1973.
- 17.) Gross, Mirjana: *Počeci moderne Hrvatske: neoapsolutizam u civilnoj Hrvatskoj i Slavoniji 1850.-1860*. Zagreb: Globus – Centar za povijesne znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Odjel za hrvatsku povijest, 1985.
- 18.) Gross, Mirjana: *Suvremena historiografija. Korijeni, postignuća, traganja*. Zagreb: Novi liber, 2001.
- 19.) Habjan, Vlado: Boj Celjskih za Podravje in Posočje v letih 1425.-1430. *Kronika* 23 (1975), str.1-12.
- 20.) Habjan, Vlado: Celjsko avstrijska vojna od leta 1438 do 1443 ali vojna za Ljubljano in Istro. *Kronika* (1971), str. 137-148.
- 21.) Kampuš, Ivan: Odnosi grofova Celjskih i zagrebačkog Gradeca, *Historijski zbornik XXIX-XXX*, 1976-1977., str. 161-180.
- 22.) Kampuš, Ivan – Karaman, Igor: *Tisućljetni Zagreb*, Zagreb 1988. (2.izd.): 52.
- 23.) Klaić, Nada: *Zadnji knezi Celjski v deželah Sv. Krone*, Celje: Kulturna skupnost občine Celje, 1982.
- 24.) Klaić, Nada: *Zagreb u srednjem vijeku*, Zagreb: Sveučilišna naklada liber, 1982.
- 25.) Klaić, Nada: *Koprivnica u srednjem vijeku*, Koprivnica: Centar za kulturu: Muzej grada Koprivnice, 1987.
- 26.) Klaić, Nada: *Medvedgrad i njegovi gospodari*, Zagreb: Globus, 1987.
- 27.) Klaić, Vjekoslav: *Povijest Hrvata*, sv. II, sc. III, Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1980.
- 28.) Klaić, Vjekoslav: Nekoliko riječi o historiji, njezinoj zadaći i metodi. *Narodne novine* 242-243, 21.-22.X. (1902).
- 29.) Kos, Milko: *Zgodovina Slovencev od naselitve do reformacije*. Ljubljana: Jugoslovanska knjigarna, 1933.

- 30.) Kos, Milko: *Zgodovina Slovencev od naselitve do petnajstega stoletja*. Ljubljana: Slovenska matica, 1955.
- 31.) Kos, Milko: Grofje Celjski. U *Srednjeveška kulturna, družbena in politička zgodovina Slovencev: izabrane razprave*, Ljubljana: Slovenska matica, 1985., 258-270.
- 32.) Kukuljević, Ivan: Dogadjaji Medvedgrada, *Arkiv za povjestnicu jugoslavensku*, knjiga III, Zagreb 1854.
- 33.) Kurelić, Robert: Pregled povijesti grofova Celjskih, *Historijski zbornik LIX* (2006.), 201-216.
- 34.) Mlinar, Janez: *Podoba Celjskih grofov v narativnih virih*. Ljubljana: Znanstvena zbirka Oddelka za zgodovinoFilozofske fakultete Univerze v Ljubljani, 2005.
- 35.) Najbar – Agičić, Magdalena: *U skladu s marksizmom ili činjenicama? Hrvatska historiografija 1945. – 1960*. Zagreb: Ibis grafika, 2013.
- 36.) Orožen, Janko: *Zgodovina Celja in okolice*, I.del: Od začetka do leta 1848. Celje, 1971.
- 37.) Orožen, Janko: Problematičnost zgodovine grofov Celjanov?, *Celjski zbornik*. Celje. 1982.-1983., 183.-192.
- 38.) Ortner, Stjepan: Povijest gradine i trgovišta Krapine, Zagreb: 1899., 29-68.
- 39.) Raukar, Tomislav: Grofovi Celjski i hrvatsko kasno srednjovjekovlje, *Historijski zbornik XXXVI*, 1983., 113-140.
- 40.) Smičiklas, Tadija: *Poviest hrvatska*. Dio I. Od najstarijih vremena do godine 1526. Zagreb: Matica hrvatska 1882.
- 41.) Šidak, Jaroslav: *Kroz pet stoljeća hrvatske povijesti*, Zagreb: Školska knjiga, 1981.
- 42.) Šišić, Ferdo: *Priručnik izvora hrvatske historije I/1*. Zagreb: Kr. hrv.-slav.–dalm. zemaljska vlada, 1914.
- 43.) Šišić, Ferdo: *Povijest Hrvata: Pregled povijesti hrvatskoga naroda*, Zagreb: Matica hrvatska, 1962.
- 44.) Štih, Peter: Celjski grofje – še vedno raziskovalni problem? *Celjski grofje, stara tema – nova spoznanja*, Zbornik mednarodnega simpozija, Celje, 27.-29.maj 1998 (ur. Rolanda Fugger-Germadnik), Celje: Pokrajinski muzej Celje, 1999., str. 13-22

- 45.) Štih, Peter: Ulrik II. Celjski in Ladislav Posmrtni ali Celjski grofje v ringu velike politike. Grdina I.- Štih P.: *Spomini Helene Kottanner. Ženski glas iz srednjega veka*. Ljubljana: Nova revija, 1999, str. 11-51.
- 46.) Štih, Peter – Simoniti, Vasko: *Slovenska povijest do prosvjetiteljstva*. Prevela Anamarija Paljetak. Zagreb: Matica hrvatska, 2004., 137-141.
- 47.) Štih, Peter: Die Grafen von Cilli, die Frage ihrer landesfürstlichen Hoheit und des Landes Cilli. *Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung 110* (2002), 1/2, str.67-98.
- 48.) Tkalčić, Ivan: *Povjestni spomenici slobodnog kraljevskog grada Zagreba* (Monumenta historica liberae regiae civitatis Zagrabiae), sv. II (Zagreb 1894), sv.VI, sv. VII.
- 49.) Voje, Ignacij: Poseganje celjskih grofov v jugoslavenski in evropski prostor, *Obzornik 88*, 7-8, Ljubljana, 1988.
- 50.) Voje, Ignacij: Romanje Ulrika II. Celjskega v Kompostelo k sv. Jakobu. V: *Zgodovinski časopis 38* (1984), str.225-230.
- 51.) Voje, Ignacij: Celjski grofje in Dubrovnik. U *Celjski zbornik 1990*, str. 27-41.
- 52.) Voje, Ignacij: Balkanska politika Celjskih grofov – knezov. *Slovenica – Balcanica. Zgodovinske študije*, Ljubljana: Slovenska matica, 2005.
- 53.) Diskusija: Celjani v slovenskem in srednjeevropskem prostoru. Okrogla miza 1. Oktobra 1982 na XXI. zborovanju slovenskih zgodovinarjev v Celju. *Zgodovinski časopis*, 37, 1983. 1-2, str. 93-114.